

ספר דקדוק לשון ארמית

כ"ל

יסודות כל חכמת דקדוק ושמוש לשון הארמית, כפי הנמצא בכתבי קדש, דניאל ועזרא, בתרגומים, בתלמוד ומדרשים ובשאר ספרים.

נכתב בלשון קצר וקל להבין. והיודע דקדוק לשון עברי, ילמד בספר הזה בנקל, להבין גם לשון ארמית ע"פ דקדוקיה וכללותיה, כפי אשר חמרו וערכו חכמי הדורות שלפנינו, בישראל ובעמים, המפורסמים לתהלה. בידיעתם הרבה בלשונות בני שם ויפת.

עם לוח השמות והפעלים והכנויים

מאת

חיים צבי לערנער

מחבר ספר מורה הלשון בדקדוק ל"ע.

ווארשא

ברפוס ר' יצחק גאלרמאן נ"י

שנת תרל"ה לפ"ק

ДИКДУКЪ ЛАШОНЪ АРАМИТЪ

т. е. Руководство къ Халдейской грамматикѣ

Сочинение **Х. Г. Лернера.**

ВАРШАВА

Въ Типографіи **И. Гольдмана**, Мурановская № 24.

—
1875.

KIEV
PJ
5252
.L33
1875

Дозволено Цензурою
Варшава 19 (31) Августа 1875 г.

הקדמה

החוקרים החדשים¹ העלו במצורת שכלם, שג' לשונות בני שם (סעמיטישע) והן: עברית ארמית וערבית אחיות הנה, בנות אִם אחת אשר נאברה מאתנו, כי מיום ברוא אלהים אדם עלי ארץ עד ימי פלג היתה כל הארץ שפה אחת כוללת ודברים אחדים לכולם, כי האדם וצרכיו היו מעטים, ע"כ היו דבריהם מעטים; אולם בימי פלג נפלגה הארץ, ובני האדם נפוצו ימה וקדמה צפונה ונגבה, ויהי כי החל האדם וצרכיו לרוב על הארץ, אז תבל שפתם הכוללת וינתה מעט מעט בפי כל שבט ושבט בהברתם ובמבטאם ובמבנה השמות והפעלים כל אחד על דרך אחר, וגם כלים ושמושים חדשים בראו להם כל אחד כפי הצורך, עד שהיו ללשונות שונות זו כזו, והשפה העתיקה הכוללת נשתכחה מעט מעט עד כי נכחדה מן הארץ, ולולא מצאנו בכנותיה הרבות הרבה ישרשים הדומים זה לזה, המעידים כי מסקור אחד יצאו, או גם עקבותיה בל נודעו.

רבות בנות ילדה האם העתיקה הזאת, כמו לשון הודו (Sanskrita), לשון מצרים הקדומה (קאפטיש) ולשון פרס הקדומה וכדומה, והנה ילדו ג"כ בנות רבות כאר 2, אך הן התרחקו מאד ממנה ובנכריות נחשבות זו לזו, לא כן שלש בנות הנ"ל עברית ארמית וערבית, הן נשארו קרובות לה ורוחה קבצן להיות אחיות נאמנות זו לזו, עד כי נקל להביר כי מצור אחד תצבו, וגם נמצאו בהן מלים ושמושים רבים אשר נחשבים כעת לזרים, והם באמת ירושת פליטת השפה העתיקה הכוללת.

והנה הכל מודים, כי לשון ערבית היא הצעירה בכל אחיותיה לענין הספרות הנמצאת בה, כי הלשון בעצמה לא נודעה מרי נולדה, במה נחלקו? ב'שפות הראשונות. הללו אומרים, כי עברית היא הבכירה, והללו יתנו הבכורה לשפת ארם, כי בה נברו סמני הקדמות. החפץ לרעת טעמם ונמוקם יעיין בספריהם 3, ואנכי לא אכנים ראשי במחלוקת ההיא, כי אין זה מגדרי, וכל מגמתי לדבר פה מלשון ארמית.

לשון ארמית תפרד לשני ראשים. שם האחד לשון כשרים או לשון תרגום, היא לשון מורח ארם (בבל ואשור), ושם השני לשון סורית (בתלמוד סורס),

---

1 מיכאעליס, אדעלונג, געזעניוס, הומבאלד וכדומה (עיין רענאן, קורות לשונות בני שם' צד 94.
2 יוהר משלשת אלפים לשונות נודעות' כהיום.
3 מאור עינים, רענאן שם, זכרונות לה"ק פ"ג לפירשט, החוקר והמבקר. שם ועבר, וכדומה.

הוא לשון מערב ארם (ארם צובה וארם נהרים שבבש דוד), והוא הנקרא ארץ סוריא 4 .

לשון סורסי קרובה מאד ללשון ארמית, ואעפ"כ יש כמה הברלים ביניהן, וההבדל היותר גדול הוא, שלשון סורסי כוללת מלות יוניות הרבה מאד, לא כן לשון ארמית, אעפ"י שגם בה נתערבו אח"כ מתי מספר מלות יוניות, בכ"ז צחה היא מרעותה 5 .

באשור ובבבל דברו לשון ארם או לשון כשדים 6 , אולם בא"י 7 אחר חרבן ב"ש דברו רוב העם בלשון סורסי, כי שכחו את לשון עבר, ולה"ק נשארה עוד לחכמים וסופרים, בכ"ז גם בין המון העם היו עוד מבינים גם בלה"ק, ולכן נתקנו התפלות בלה"ק, רק הקדיש נתקן בארמית, כדי שיהיו כל הצבור יכולים לענות איש"ר, ואולי יש בהם שאינם מבינים בלה"ק 8 .

עוד מקודם החרבן נמצא בספרי עבר רשמי לשון ארם, כמו יגר שהדווא (בראשית ל"א מ"ו) ופסוק אחד בירמיה (י"א 9 , ובמלות רבות השאולות מל"א, בשמות: אמר, אָנוּשׁ, אֶרֶץ, גָּבֶר, חָטָר, חָמֶר, מָלָה, נָתִיב, סָתוּ (חרף), קָרַב; בפעלים: אָלַף, אָתָה, תָּעָה, חוּה, נָחַת, סָגַר, עָדָה, שָׁפָה, שָׁפַר, וכדומה, השגורות מאד בל"א, ובל"ע השתמשו בהן בשיר ובמליצה. גם תמונות ארמיות הרבה שאולות 10 , ולבד זה איזה פרשיות בעזרא ודניאל בלי"א 11 ותרנומים על תניך .

התרגומים נחלקים: על תרגום בבלי, היותר נוטה לארמית נקיה, והוא התרגום המיוחס לאונקלוס על התורה וליונתן על הנביאים, ועל תרגום ארץ ישראל, הנוטה יותר ללשון סורסי, והוא תרגום ירושלמי על התורה המיוחס בטעות ליונתן, ותרגומי כתובים וביותר זה שעל ספר משלי. גם גמרא בבבלי יותר נוטה ללי"א וגמרא ירושלמית ללשון סורסי (רש"י סוף סוטה) 12 .

תרגום על התורה אונקלוס או עקילס הגר אמרו מפי (בהסכמת) ר' אליעזר

4 ח"ל אוג'י צד 88: ,ודברי החוספות (במ"פ) צדקו יחדו וכו' סוריא וארם ארץ אחת היא, כי מה שהיו הקדמונים (בימי הנביאים) קוראים בשם ארץ ארם, האחרונים (בימי בית שני ואילך) קוראים בשם סוריא אה"ע. ושם ארם הוא משרש רום, כי היא ארץ הרים וגבעות, להפך מארץ כנען (נידערלאנד) משרש כנע, כי היא שפלה בערך ארם, וסור בארמי הוראתה התנשאות (בקה"ת ערך ארם, ערוך ערך כרם ולה"ק פ"ה). 5 אוג'י שם, ערך מלון ערך א"י. 6 מ"ב יח כ"ז, ישעיה ל"ו י"א, גם בעת כבשו הפרסים את מלכות אשור עוד היתה לי"א בתקפה. 7 יהודה וגליל ועבר הירדן, ובפי הבבלים נקראת בשם מערבא או חם, התם (שם). 8 ערך מלון, ערך א"י. 9 בזמן מאוחר היו כותבים פסוק עברי ותחתיו פסוק תרגום, ובשגגת המעתיק נשמט הפסוק העברי ונשאר רק התרגום ממנו (רענאן צד 218). 10 כמו הרבוי ל"ן, מלון, ימין, כנויי מו, ימין, יהיו וכדומה (להלן). ולהפך הכניסו העבריים אח"כ בלי"א איהו שנושי עבר, כמו היא ת' אלף, גם בנין הפעל אשר לא נמצא בארמית, כמו העל, הפק וכדומה. 11 לריק זה האחרון חובר בימי אנטיאכוס עפ"אנאוס 160 קודם ספירת הנוצרים, תרגום דני נגער מתרגום עזרא ונוטה ללשון, התלמוד, כי נמצא בו מלות יוניות כמו פֶּסְפְּטִינִין, סִיפֶפְנִיָה וכדומה, כאשר נמצא בעזרא מלות פורסיות (רענאן צד 210 ולה"ק, מורה נבוכי הזמן, חקר אבות). 12 הכמי ההלמוד הלכו בין לשון תורה (או עברית הישנה) ובין לשון חכמים (לשון המשנה) ובין לשון הדין (סורסי), לשון סורסי האריכה ימים בא"י זמן רב. עוד אחרי התימת הלמוד ירושלמי, שכן הקסורת נכתבה בלשון הדין, בטבריה, ושמות השעמים והנקודות שנתחדשו שמה נוטים יותר ללשון סורסי מלארמי (ערך מלים שם)

זר' יהושע (מגלה ג' א'), ושניהם אחד המה 13, והעין מן עקילס במבטא לבני קדם כאלו מושבת נון אחריה, כמו יעקב=יאנקב, ואחר שתרגם עקילס תרגום יוני 14 עשה ממנו תרגום ארמי בצלמו כדמותו. 15. עקילס זה נודע להעמים בשם אַקוּוּלָא, והוא גר יוני מאי פאָנטוס (תיכ פ' בהר) בר קלוניקוס 16 (גיטין ג'ו ע"ב) או בר קלונימוס 17 (ע"ז י"א א') בר אחתיה דמיטוס ונתגייר בשנת ק"ד לנצרים, י"ח שנה קודם מרידת ביתר, שנת ל"ד לחרבן ב"ש 18.

— תרגום על הנביאים נקרא תרגום ר' יוסף או רב ששת 19, ועל יונתן בן עוזיאל שהיה מתלמידי הלל הזקן כמו מאה שנה קודם חרבן ב"ש אמרו שלא תרגם כלל 20, ובטעות יחסו לו את התרגום הירושלמי, כי הוא מאדם אחר ששמו כך והיה זמן רב אחר חרבן ב"ש, אלא שמצאו בו ספרים מתרגום ירושלמי, ובמקום שהסכימו שניהם השמיטו המדפיסים מתרגום ירושלמי; ולא הניחו כ"א במקום שהיו הנוסחאות שונות, ולכן תמצא בתרגום ירושלמי שלא יתרגם לפעמים בכל הפרשה כ"א פסוק אחד או שנים, ולפעמים חצי פסוק או תיבה אחת ממנו, ומסכים תמיד עם יב"ע ונבדל ממנו בנוסח הלשון, והסופרים המעתיקים מצאו ר"ת ת"י וקצתם כנהו תרגום יונתן וקצתם תרגום ירושלמי, ושניהם אחר, חברו חכם סחכמי ישראל כמו שש מאות שנה אחר חרבן ב"ש, והוא ראה וידע את ת"א שהלך אחרי פשוטו של מקרא ובחר לו הוא דרך אחר ללכת אחר הדרש" (אור לנתיבה).

תרגום כתובים מאיש לא ידענוהו 21, ותרגום חמש מגלות מאוחר מאד. גם ספרי אפאקריפין אחרים נכתבו בלי ספק בל"א, אך קשה להחליט איזה נכתבו בארמית ואיזה בעברית, מאשר כי אין בירינו כ"א העתקתם בלשון יונית, והעברים בזמן ההוא קראו לפעמים גם לארמית מזה הזמן עברית 22. תועלת ידיעת לשון ארמית הוא: (1) להבין ספרי דניאל ועזרא; (2) להבין את המקרא ע"י התרגומים וכדאמר רב יוסף בכמה דוכתי: אלמלא תרגומא דהאי קרא לא ידענא מאי דקאמר, וכונתו על תרגום ארמי שהיה בימיהם; (3) להבין מאמרי ב' התלמודים ומדרשים, הן הרבה משניות שלמות נמצאות כתובות בל"א בכתובות וגישין, וגם ברייתות ותוספות שלמות, ומלות רבות ומאמרים שלמים בתלמוד וכל היינו דאמרי אינשי; (4) להבין כמה תפלות ותחנונות וברכות שנסור בל"א כמו קדיש, בריך שמיא, מתי ומטי, בעור חמץ, יקום פרקן וכדומה (הקדמה למבוא ל"א, ומאמר הרב החכם רייפמאן בשרון).

13 שם ערך אחריו. 14 לבר מתרגום ע' זקנים בל"י תרגמו עוד בל"י ג' יהודים זהם: עקילס הנזכר (אשר היה נוצרי ונעשה גר צדק), סימאבוס (אשר היה כותי שנתגייר ואח"כ התנצר), מַיָּא וְאַצִּיָּא (נוצרי שנתגייר) (עין מאור עינים הערה לפ"ח). 15 בקה"ת אונקלוס ויב"ע. 16 בל"י קאלליאקוס=זיעגנעקראנטער (שם). 17 קלונימוס ביונית=שם טוב, וגם אונקלוס=אונקלוס=שם טוב, וגשמי הקים שבין נון וקוף לכובד המבטא, כמו שנשמט המים מן קונטרס=קוממננטרס. וזה היה ההרגל אז לכנות את הבן בשם האב (רענאן צד 224), ולדעת בקה"ת (צד 237) צ"ל קלמנים=קלעמענס בל"י=שלוש, והוסיף לומר: ואולי היה אונקלוס זה אחיו של קטיעה בר שלום הנזכר ע"ז ע"ב ובדברים רבה פ"ב, והוא בן אחיו של קיסר מיטוס, ונקרא על איוויוס קלעמענס, שנתגייר באומ' ע"כ. 18 המאור עינים כתב (פמ"ח): ק"ד לנצרים שהיתה ל"א לחרבן שני נעשה (עקילס א' אקוּוּלָא) גר צדק' ע"כ, ולא ידעתי לכונו 19 ערוך ערך גלר וגמר. 20 בקה"ת (צד 226) בשם הכתב והתרגומים מחרב גיגער ודעתו אינה כן. 21 מ"ע פמ"ח. 22 רענאן (צד 220).

ימים רבים עברו ללא ספר דקדוק בל"א, וז"ל המתורגמן בהקדמתו²³, רבים שאלוני האם אפשר לעשות דקדוק על התרגומים האלה, אמרתי לפי דעתי אפשרי רחוק הוא, וזה מפני השתנות הנוסחאות במלים ובאותיות, ועל כולם הם מתחלפים מאד בנקודות, וזה לפי שהמתרגמים כתבו תרגומם בלי נקודות, כי לא היו נמצאות בימיהם, והראיה כי הנוסחאות הישנות מאד כולם בלתי נקוד, כי לא נקדום בעלי המסורת כמו שנקדו כל כ"ד הספרים, אלא אח"כ זמן רב נקדו ע"י יחיד או רבים, אנשים בלי שם, כל אחד כרצונו, ע"כ יצא משפט מעוקל, ואין להביא מהם ראיה לעשות מהם דקדוק וכו', אך יש דרך ישר להוציא מדניאל ועזרא דיני הדקדוק ולעשותם ליסוד דקדוק לשון התרגום ולא מן זולת מהתרגומים ע"כ.

וע"ז כתב החכם שד"ל בנוספות לאוג"ר (צר 89), וז"ל בקצור: „העצה הזאת אינה מספקת, כי לא יספיק לנו התרגום בדניאל ועזרא לכנות כתבניתו כל הבנינים וכל הגזרות, ועל הכל בחבור הכנויים עם הפעלים לעזר מעט יהי לנו, ומה נעשה למאות ולאלפים תיבות הנמצאות בתרגומים ובתלמוד שאין להם עיקר בדניאל ועזרא, ומאין יודע לנו נקודת וגם עיקר ענין? וזה יספיק להתנצלות החכמים, אשר היו בתוכנו בדורות הקודמים, אבל בדורות האלה משנת ש' לאלף הששי (1541) ומעלה הובאה ידיעת לשון סורסי מאויא לאירופא, ובאו לידינו ברפוס ספרים לרוב הכתובות בל"א ומנוקדים בדיוק ע"י העם השומרים הלשון ההיא, כי באותה לשון יש אתם כל סה"ק שלנו ושלחם, ובאותה לשון מתפללים תפלותיהם בכל יום, וחכמיהם חברו להם בלשון ההיא ספרים הרבה עד שאין הלשון ההיא חסרה דבר אצלם, הנה עתה לא בשמים היא ידיעת ל"א על בוריה ע"כ.

מתוך הספרים האלה כבר נעשו לעמים ספרי דקדוק ושרשים לרוב, ובאחרונה יצאו גם ממחברים מבני עמנו ספרי דקדוק²⁴, והם: תלמוד הלשון מהחכם הספרדי ר' שלמה די אליזירה בשנת ה'תס"ב, סבוא ל"א מהחכם ר' יהודה לבית יונה ייטלש בשנת ה'תקע"ג, ושניהם הלכו בעקבות מדקדקי העמים, ספר למודי ל"א או מבנה ל"א בלשון אשכנז מהחכם הבלשן פראפעססאר יוליוס פִירשט בשנת ה'תקצ"ה, מרפא ל"א מהחכם ר' אפרים ישראל בליכער בשנת ה'תקצ"ח²⁵.

— להבין המלות בתרגום ובכ"ה התלמודים ובשאר ספרי חז"ל חבר בעל הערוך את ספרו, אשר חדש נעוריו רמ"ל מפראג, ואחריו בעל צמח דוד ומעריך ומתורגמן, וזה מקרוב בעל המשביר וכדומה; לבר זה יש אתנו שני חבורים יקרים על תרגום אונקלוס והם: אוהב גר מרש"ל, ולחם ושמלה מהחכם בערקאווין, כס נמצאו כמה הגהות יקרות וכמה כללים נחמדים בל"א. והנה כספרי דקדוק ל"א הנ"ל אין אתי כ"א סבוא ל"א מייטלש, אשר אינו בר סמכא, כי הוא מלא שבושים מפה לפה; וספר מבנה ל"א מאת החכם

²³ מובא באוג"ר (צר 89). ²⁴ זלח"ק לִפְרִיט. ²⁵ גם ספר פאראדיגמו מפעלים ושמות (מזיק 24 דפים) מאת דעסמיוער (והוא נוספות לאוצר שרשי ל"א שלו) בו לידי, אך אין להציל ממנו דבר אמת, כי מלא שבושים הוא על כל גדותיו.

פִּירֶשֶׁט 26, ספר יקר מאד ככל ספריו הרבים המסלאים, ובעקבותיו הלכתי גם אני, אך קצרתי מאד ונמיתי ממנו בכמה דברים וביחוד בשמות, כי כוננתי על מתכנת ספרי מורה הלשון על דקדוק ל"ע (מ"א ליופציג ה' תרי"ט ומ"ב ויטאמיר ה' תרכ"ה ומ"ג תרל"ג) לתועלת תלמידי בסה"ר פה 27, וכל החפץ ללמוד הספר הזה נחוץ להיות לו ידיעה מקודם בדקדוק ל"ע ואם לא על בוריו. ואם אמנם הלכתי לרוב בעקבות החכם הבלשן ה' פִּירֶשֶׁט הנ"ל וגם חפשתי חפש מחופש ככל אשר היה לאל ידי בהספרים המעטים אשר ת"י 28, בכ"ז לא אעשה בנפשי שקר לאמר: נקי הספר הזה משגיאות, כי שגיאות מי יבין, ובפרט כי כל אשר אהנו בל"א זולת דניאל ועזרא, או שהוא בלתי מנוקד או שנקודו בלתי מדויק, צלמות ולא סדרים כנ"ל, וגם הנוסחאות מתחלפות מאד, וכל אחד מניה מדעתו, וע"ז רמז רש"י (יחזקאל מ"ו י"ט) „ומצאתי מתורגם וכו' ואם לא וכו' הייתי אומר שבוש הוא ולא תרגם יונתן כן כ"א קוראים מועים" ע"כ. לכן ברברים כאלה אי אפשר למצא עומק הדין, כי אין לנו על מי להשען בטח זולת על ההתרוממות וההשערות, ובעולם שכלו ספק הִינוּ להציל נגרר אמת 29. ולזאת אבקש מכל קורא סבין להבינני ולהורני את שגיאותי בשום שכל ולא לצאת בריב ומרדן נגדי, כי אין זה מדרך החכמים האמתים, וכרו יהא שלמא רבא לכל מן דעסקין באורייתא ובחובכתא אמן.

ויטאמיר יום ג' ר"ח מרחשון שנת ה' תר"ל.

יום צבי לערנער

26 הוא ח"א, והמחבר הבטיח להוציא לאור עוד ה' חלקים, ה' יזכהו להוציאם לאור ב"ב! 27 למוד ל"א פה במדרגת ה' ושי'. 28 פה עיר קטנה ואין להשיג שום ספר נחוץ, גם המתורגמן וספר שרשי ל"א לא היו בידי. 29 דברי הרב החכם ר"י רייפמאנן באחת מאגרותיו אלי על אודות הענין הזה.

ראשי תיבות

א.

א"ב , אין ברכים
אוג"ר , אוהב גר
אח"כ , אחרי כן
א"י , ארץ ישראל
אישר , אמן יהא שמיה רבא .

ב.

ב"א , בינוני א'
ב"ב , בינוני ב'
בקה"ת , בקרת התלמוד
ב"ש , בית שני .

ג.

ג"כ , גם כן

ד.

ד"ח , דגש חזק
דני" , דניאל .

ז.

זו"נ , זכר ונקבה
זלה"ק , זכרונות לשון הקדש .

ח.

ח"ב , חלק ב'
ח"ג , חירק גדול
ח"ק , חירק קטן
ח"ס , חטף סגול .

י.

יב"ע , יונתן בן עוזיאל .

כ.

כה"ג , כנסת הגדולה
כ"י , כתב יד .

ל.

ל"א או לא"ר , לשון ארמית
לד"ק , לדעת קצת
לח"ק , לשון הקדש
ל"י , לשון יונית
ל"ע , לשון עברית
ל"פ , למד פעל .

מ.

מ"ב , מדבר בעדו , או מלכים ב'
מוה"ל , מורה הלשון
מונה"ז , מורה נבוכי חזמן
מל"א , מבוא לשון ארמית
מ"י , מספר יסודי
מ"ס , מספר סדורי
מ"ע , מאור עינים .

נ.

נ"ס , נח נסתר
ננ"ר , נח נראה .

ס.

סח"ק , ספרי הקדש
ס"י , סמיכות יחיד
ס"ר , סמיכות רבים .

ע.

ע"מ , על משקל , או ערך
מל"ן , מלון לשי"ר
ע"פ , עי"ן פעל .

פ.

פ"ב , פרק ב'
פ"ג , פ' גרונית
פ"פ , פ"א פעל .

ר.

ראב"ע , ר' אברהם בן עזיאל
רשד"ל , ר' שמואל דוד לווצאשי
רוו"ה , ר' וואלף היידענהיים .

ש.

ש"ז , שם זכר
ש"מ , שם מקרה
ש"נ , שם נקבה
שנ"ע , שוע נע
שנ"ח , שוע נח
שע"צ , שם עצם .

ת.

ת' , תמורת , תחת
ת"ג , תנועה גדולה
ת"כ , תורת כהנים
ת"ק , תנועה קטנה
תק"ל , תנועה קלה .

חלק א

נקוד ושמות

פרק א אותיות ותנועות .

§ 1.

אותיות לשון ארמית הנמצאות עתה אצלנו, הן אותיות לשון עברית, היינו כ"ב אותיות אלפ"א בית"א וחמש אותיות כמנפ"ץ השונות בסוף המלה: כל האותיות תוכלנה להיות שרשי השמות והפעלים, אך אותיות השמוש ונוספות הן רק שש עשרה, והן אותיות אית"ן מש"ה וכל"ב כמו בעברית, ונוסף עליהן די' ט' ס' ק' ר' .

§ 2.

דיני התנועות שוים בארמית ובעברית, וכן דיני דגש חזק וקל ושוא ומפיק, גם הנגינה ברניאל ובעזרא כמו בשאר כתבי קדש¹; אך בזה נברלת ארמית מעברית, כי בארמית נמצא לפעמים נח נראה או ד"ח גם אחרי ת"ג בלא נגינה, כמו עִבְדִּי־מֶלֶךְ (עבודה), אִי־פֶּא (יש פה) . וכן נמצא שוא מרכב גם זולת אותיות אהח"ע², כמו גְּלִי, גְּלִי, גְּלִי (גלוי), קְדָם (לפני), גם בא ספיק בה"א אחרי תיג, כמו גְּבוּרָתָהּ (גבורתה) .

§ 3.

גם בלשון ארמית נוהגים חלוף, תמורה, חסרון, יתרון והרכבה: א) חלוף הוא התחלפות אות באחרת מפני שווי מוצאן או תמונתן: אליף תתחלף בה"א, כמו אָנֹן, הָנֹן (הם), ולפעמים גם בויין, כי תמונתן שוה בלשון סוריא, כמו: אֶלְפָּא, זֶלְפָּא (אניה), וגם בעיין כמו סַיְאִין סַיְעִין (גדולים); בי"ת בוא"ו: כמו גַּב וְנֹן; דל"ת בלמ"ד: אֲזַדָּא אֲזַלָּא (הלך); חית בפי"א: זֶלַח זֶלַף (נזל); למ"ד ברי"ש: אֶלֹּא אֶרֹּוּ הִיָּהּ, מִשְׁתַּבֵּר מִשְׁתַּבֵּל; עיין בקו"ף: אֶרְעָא

---

1 בתרגומים שלפנינו לא תמצא נגינה כלל, אך רשד"ל בספרו אוהב גר מזכיר תרגום אחר כ"י מנוקד ומוטעם (עיין שם צד 26).
2 גם בעברית נמצא לפעמים כן (עיין ספרי מורה הלשון § 5) .

אַרְקָא (אֶרֶץ) ; רִישׁ בְּתוּרָא : פִּרְשֵׁנָא פִּתְשֵׁנָא ; שׁוֹן בְּסִמָּךְ : שְׁמֵר סְמֵר (צד) עֲשֵׁר
עֲשֵׁר (עֲשֵׁר) , וּכְדוּמָה .

(ב) תְּמִירָה הִיא הַתְּחַלּוּת מִקּוֹם הָאוֹתוּת , כְּמוֹ דְּחַל דְּחַל (פֶּחֶד) , בְּלָב .
(ג) חֶסְרוֹן : כְּמוֹ אֶתְרָאֲנָתוֹ (אֶשְׁה) , חֲזָרִי אֲחֻרִי , בֵּי בֵּית , הָךְ הָלָךְ , בְּקִי
בְּהִיקִי .

(ד) יִתְרוֹן : כְּמוֹ אִידָא 3 יִדָּא (יֵד) , אֲדָמָא דְּמָא (רֵם) , אֲדָרְעֵ דְּרַע (זִרְע) .
(ה) הֶרְכַּבָּה : הוּא הֶרְכַּבַּת מַלִּים שְׁנוֹנוֹת לְמַלְה אַחַת , כְּמוֹ לִית=לָא אִית
(לֹא יֵשׁ) , הֶשְׁתָּא=הָא שְׁעָתָא (בּוֹ הַעֵת) אַחַב=אֲחִי הָאב 4 , וּכְדוּמָה .

§ 4.

מֵאשֶׁר כִּי לְשׁוֹנוֹת אֲרָמִית וְעֵבְרִית אַחִיוֹת הֵנָּה , לִכְן לְרֹוב מַלִּים אַחֲדוֹת
לְהֵנָּה וּנְבַדְלוֹת רַק בְּתוֹנוּעוֹת הַמְּלָה וּלְפַעֲמִים גַּם בְּהַתְּחַלּוּת אוֹת , עַל אֱלֵה אֹפּוֹנִים :
(א) קִמְ"ץ פִּי"ם בְּעֵבְרִית יִתְחַפֵּךְ בְּאֲרָמִית לְרֹוב לְשׁוֹא , כְּמוֹ חֲלָב , בְּתַב , קְטִיל .
(ב) חִי"ג יִתְחַלֵּף בַּפֶּתַח , לְרֹוב בְּשִׁמוֹת הַיָּחַס , כְּמוֹ יְהוּדִי , מְצִיר .
(ג) חוֹלֵם בְּקִמְץ , וְזֶה לְרֹוב , כְּמוֹ טָב , קָל , שָׁלֵם , וּבִיחּוּד בְּבִינוּנִים , כְּמוֹ
בָּהֵן , מְסֵר , נָמֵר ; וּלְפַעֲמִים בְּצִירָה : הִישׁ (רֹאשׁ) ; וּלְפַעֲמִים יִשְׁאֵר , כְּמוֹ יוֹם ,
גָּב , כּוֹכַב , וּכְדוּמָה .

(ד) חוֹלֵם סִגּוּל—בְּשׁוּרֵק פֶּתַח , כְּמוֹ אֲנִין , סוֹלֵת , קוֹדֵשׁ .

(ה) שׁוּרֵק—בְּחִ"ג בְּבִינוּנִים פַּעּוּלִים : בְּתִיב , קְטִיל .

(ו) בִּי סִגּוּלִים אוֹ צִירָה סִגּל אוֹ בִי פֶתַחִים תְּמִירָתָם—לְשׁוֹא פֶתַח : מְלָךְ ,
סְפֵר (סְפָר) , אוֹ לְשׁוֹא צִירָה : בְּעֵל , צָלֵם , מְעֵס , אוֹ יִשְׁאֵרוֹ , כְּמוֹ מְלָךְ , צָלֵם .
(ז) קִמְץ קִמְץ—בְּשׁוּרֵק , כְּמוֹ חוֹבְכָא , קוֹרְבָן . וְשֹׂאֵר הַחֲלוּפִים יִמָּצְאוּ בְּמִקּוֹמָן .

פֶּרֶק ב' חֻלְקֵי הַדְּבָר .

§ 5.

עֲשֵׂרֶת חֻלְקֵי הַדְּבָר הֵן :

(א) שֵׁם עֵצִים , וְהוּא אוֹ פְרִמִּי , כְּמוֹ שְׁדֵרְךָ , אוֹ כִלְלִי , כְּמוֹ אֵילָן .

3 וְיִשְׁדָּל בְּסִפְרוֹ אוֹיָג הַנִּלְ (צד 95) אוֹמֵר לְנֶכַד אִידָא .

4 וְכֵן אִיבָא=אִיתָא , לִיבָא=לִיתָא (אֵין פֶּה) , הֶרִינִי=חֲרִי אֲנִי , אֶלְתֵּר=אֶל אֲתֵר (אֲרִיף
דֶּעַר שְׁמַעֲלֵלֵע , сію минуту , זֶה גִּלְיִד , сейчас) , אֶלָא=אֵין לֹא (אֵם לֹא) אוֹ קְצוֹר מִן אֶלְהֵן
(נֹור , יַעֲדָךְ , только, однако) , אֶלּוּלִי=אֵין לוֹ לִי (לֹא) , אֶלְמִלָא=אֵלּוֹ אֵם לֹא (וְעֵנִן נִיבֵט ,
еще не) , אֶפִּילוּ=אֵת אֵם לִי , מֵאִים=מֵה אֵם , הֶתֶם=הָא תֶּם (שָׁם) , הֶכָא=הָא כָּא (פֶּה) , בְּלִפְי לִיא=
בְּלִפְי לִיאָה (דִּיא וְוָדִין רִישׁוֹנָג) (עֵינִן מִלִּיא לְהַחֲכֵם פִּירִשְׁט צד 220) .

- (ב) שם מקרה כמו חֹכְמָא, בְּרָכָא, נְבוֹרָא, גם מקורי הפעלים לש"מ יחשבו •
 (ג) שם תאר ויחס, כמו חָכִים, נָכַר, בְּשָׂדֵי •
 (ד) שם מספר, כמו חֵד, תְּרִין, תְּלָתָא, אַרְבָּעָא, חֲמִשָּׁא •
 (ה) שם הגוף, כמו אָנָא, אִנְתָּ, (הוא, היא) •
 (ו) פֶּעֶל, כמו דְּמֹךְ (נִשְׁתֹּן) עומד, מְקַטֵּל (תֵּרַג) יוצא •
 (ז) תאר הפעל, כמו מְחַר, בְּפָרְעֵי (מְהַרְה), לְתֵדָא (מְאֵד), תַּמְן (שם), בָּא (פִּתְרִי) •
 (ח) מלת היחס, והיא או מלה שלמה, כמו מִן, בֵּינָם, או אותיות בלמר"ך המחוברות לשם, כמו בְּאַרְעָא, מְאַרְעָא •
 (ט) מלת החבור, כמו אֲרִי (כח), מְאִים (אולי), בְּרַם (אֲבָל), אִיפּ (וגם), ואות ו' •
 (י) מלת הקריאה, כמו בְּבָעוּ (אָנָא), וִי (אִיזִי) •

פרק ג שם עצם ותאר

§ 6.

בכל שם יש לראות על מין, מספר, נודע, יחס, נטיה •

§ 7.

(א) מין, זכר או נקבה • ברברים שאין בהם רוח חיים נביר את מין השם: (6) ע"י התאר והפעל המצטרפים עליו, כמו טור רב (הר גדול), פֶּס מְמַלֵּל (פה דובר), טור פֶּס מין זכר; הַתְּנַזְרֵת אֲבָן (אבן נחתכה) מין נקבה •
 (ב) ע"י ההברה האחרונה במלה, כי השמות שסופם אָא או אָה, יִי, יִי, הם מין נקבה, כמו מְדִינָא, מְלָה, זֶרְעִי (משפחה), מְלָכִי (מלכות), צִלִּי (תפלה) •
 (ג) שמות האברים הכפולים הם מין נקבה, כמו יֵד, רֶגֶל (רֶגֶל), עֵין, אֹזֶן (אֹזֶן), קֶבֶן; (ד) שמות המרינות והערים ג"כ מין נקבה, כמו אֶרֶץ, בְּבֵל, יְרוּשָׁלַם, בְּנֵעַן, וכדומה, והשאר לרוב מין זכר •

§ 8.

(ב) מספר, יחיד או רבים • סמן הרבים לזכרים יִין, ולנקבות יָן, כמו רַז (סוד), רִזִין, מְדִינָא, מְדִינִין; ואלה על יִי יִי, ברבות יִין, יָן, כמו זֶרְעִין מְלָכִין, וכן אלה על יִי, כמו רַבִּי רִבְּרִין² ויוצאים מזה: (6) שמות נקבה על אָא ומתרבים בסמן זכרים, כמו אֲנִין, אֲמִין, בְּנִיעִין תַּמְן, יוֹנִין, מְלִין, שְׁנִין, שְׁעִין, תַּפְלִין, וכדומה, מן אֲנָא, שְׁנָא, שְׁעָא כו •

1 ואם היווד מן השרש, השם מין זכר, כמו נְדִי, דְּוִי, מְדִי, (עין להלן בלוח הנטיה)

2 כתיב, וקרי רִבְּרִין •

§ 11.

(ד) יחס, נפרד או נסמך לשם אחר או לכנוי, כמו חקל עפרון (שְׁחָדָה עפרון), אֵילָנִי חֲקֵלָא (עצי השרה), עֲבָדִי. הנסמך יסומן או ע"י מלת די (של), ד' —, כמו גִּלְוָתָא דִּי יְהוּד (גלות יהודה), וְהוּא דִּי רַבִּיעָא (ומראהו של הרביעי) ז, ארעא דְּמַצְרִים; או ע"י שְׁנוי ההברה האחרונה: ביחיד לפתח, עֲבָן (עת) עֲבָן, ביחידה על סת מִלְכָּא מִלְכָּת, ברבים על ה: סְפָרִין דְּרִי, וברבות על סת: מִלְכָּן דְּבַת ושאר חמשת היחסים כמו בעברית: לְמַצְרִים יַת מַצְרַיִם, בְּמַצְרַיִם, מִמַּצְרַיִם, פְּמַצְרַיִם, וסמנן או מלות שלמות, או בהוספת אותיות בכל"ם בראש המלה, ונקוד אותיות בכל"ם כמו בעברית.

הערה. לפעמים ישתמש הארמי בסמיכות רבים תמורת נפרדים, כמו גְּבָרִי, מְגָרִי, סְפָרִי 8, ת' גְּבָרִין וכו', ולרוב בשמות היחס, כמו עֲרַבְאִי, פְּרַסְאִי 9, ת' עֲרַבְאִין, פְּרַסְאִין, וכדומה 10.

פרק ד שם הגוף

§ 12.

שם הגוף כולל ד' מינים; מלות הגוף, כנוי הרומז, כנוי המושך, כנוי השגלה.

§ 13

(א) מלות הגוף הן:

- (6) שם הישר: מ"ב אָנָא, נוכח ונוכחת אָנַת או אָתָּ 1, נסתר הוא, נסתרת היא, משותף הָא; רמ"ב אָנְחָנָא (נְחָנָא) 2, נוכחים אָנְחָנִין, או אָתָּנִין, נוכחות אָנְחָנִין, או אָתָּנִין, נסתרים אָנְנִין 3, נסתרות אָנְנִין 4.
- (6) כנוי הקנין הוא, או מלות שלמות (מן דִּיל דִּיד) כמו דִּילִי (שלי), דִּלְךָ.

7 והתמונה הזאת ר"ל כנוי נסתר עם מלת שְׁל נמצא גם במקרא כמו מִטָּתוֹ שְׁלִשְׁלֹמֹה (שה"ש ג' ז') ולרוב בתלמוד כמו פרתו של ר' אלעזר בן עזריה וכדומה.

8 ומוזה נקרא הפירוש על ת"כ: סְפָרָא (הספר), ועל במדבר דברים: סְפָרִי ת' סְפָרִין (פירשט באוצר לת"ק); ולא כהרמ"ה שאמר (בבאורו לכל נדרים): כי הוא תקצור מן הנודע: נְדָרִי ת' נְדָרְאִי, ולא כהרמב"ל שאמר (בי ח"ב פק"ד): כי סְפָרִי נסמך וחסר הסומך, במדבר דברים המובן מאליו, כי מה יענה בכל נדרי ואסרי ושבועי וכו'.

9 וא"כ שוים לפעמים בשמות היחס נפרדים נסמכים ונודעים, כמו יְהוּדְאִי (יהודים יהודי).

10 נטיה, תתבאר להלן אחר שם הגוף, ושם המסמר יבוא בסוף השמות.

1 ולנקבה ג"כ אָתָּי. 2 ג"כ אָנִי אָנִי. 3 ג"כ הִנֵּן. 4 ג"כ הֵנִן.

רבות

2 ולפעמים-וי: תְּכִימוּ ת' תְּכִימוֹתַי .

לוח נמית השמות

(א) סגולים

נורעים	נמכים	נפרדים	נורע	נמכך	נפרד	
מלכיא	מלכי	מלכין	מלכא	מלך	מלך או מלך	1
צלמיא	צלמי	צלמין	צלמא	צלם	צלם או צלם	2
נכיא	נכי	נכין	נכא	נב	נב	3
ספריא	ספרי	ספרין	ספרא	ספר	ספר	4
חלמיא	חלמי	חלמין	חלמא	חלם	חלם	5
עזיא	עזי	עזין	עזא	עז	עז	6
נכיא	נכי	נכין	נכא	נב	נב	7
עזיא	עזי	עזין	עזא	עז	עז	8

עם כנוים רבוי זוני על דרך זה נוטים גם כן

קרו, רגל 1, גבר 2, דרע, פספ, ארע	קרגון	מלכיריכון	1
ארעא, חספ חספא, עבר עבדא		צלמיריכון	2
לחם לחמא, מעם מעמא		נכיריכון, נכיריכון	3
אח, נח, עס, (ברבים): עמין עממי		ספרייכון, ספרייכון	4
עממיא; בו פנא פנין (ש"ט)		חלמיריכון, חלמיריכון	5
בשר, דבש, זמן, פתר, משה, נשר	שגין	עזיריכון, עזיריכון	6
סנן, שמש; פת; מלך מלכא		נכיריכון, נכיריכון	7
חזו (ש"ט) חזו חזין; עבר או עבר עברא	ענין	עזיריכון, עזיריכון	8
חז, לב, גס, שן			
אם אמא, כל כל, פליריכון, פליריכון			
עין (קועלע, источник), (ברבים): ענין			
(§ 8 ה'), קיש קישא, תיל 3 תילון (שט)			

1. בתרגום: רגל רגליו.

2. ברבים: גברין (מן גובר) דיריא.

3. במקרא הנודע הוא תילא-לח, ובתרגום: תילא.

לוח נטית השמות

(ב) בלתי סגולים

נפרד	נסמך	נודע	נפרדים	נסמכים	נודעים
קל	קל	קלא	קלון	קלי	קליא
אלה	אלה	אלהא	אלהין	אלהי	אלהיא
כתב	כתב	כתבא	כתבין	כתבי	כתביא
אוצר	אוצר	אוצרא	אוצרין	אוצרי	אוצריא
ספר	ספר	ספרא	ספרין	ספרי	ספריא
עלם	עלם	עלמא	עלמין	עלמי	עלמיא
קדמי	קדמי	קדמא	קדמין	קדמי	קדמיא
גדי	גדי	גדיא	גדיין	גדיי	גדייא

עם כנויים רבוי זוגי - על דרך זה נוטים גם כן

קלי קלכון, קלי קלכון	1
אלהי-חכון, אלהי-חכון	2
כתבי-תבכון, כתבי-תבכון	3
אוצרי-צרכון, אוצרי-צרכון	4
ספרי ספרכון, ספרי-ריכון	5
עלמי-למכון, עלמי-מייכון	6
קדמי-אכון, קדמי-איכון	7
גדי גדיכון, גדי-מייכון	8

ידון

אע אעא, דר, טב, מאן, ער, נוד	
הו = ראן, רוא, ריח, ריש או ראש .	
שלם שלמא שלמכון, דת, קים, שאר .	
אנש, יקר, ענן, לשון, ערן, עקר, נגב .	
אחרן, פלחן 4 .	
כוכב, שופר .	
גלא או גלי גליא (גלון-לי-ליא) וכן כל	
חבינונים : גנן, גמר, כהן או כהן פתגא .	
אודן סולת קודש ; אחר תיכל משפב ;	
יד ידא ידכון, דם דמא דמכון .	
גפי מדינתי ערטילי רגלי מני ; וכל שמות	
היחס : יהודי עברי בשדי מצרי .	
בהי דוי חדו סני עגי צחי רעי שבי .	
וכל שז בויזר שרשית .	

לוח נטית השמות

ג) שמות נקבה

נפרד	נסמך	נודע	נפרדים	נסמכים	נודעים
מלְכָא	מלְכַת	מלְכָתָא	מלְכִין	מלְכַת	מלְכָתָא
מְדִינָא	מְדִינַת	מְדִינָתָא	מְדִינִין	מְדִינַת	מְדִינָתָא
הַשְׁפָּחָא	הַשְׁפָּחַת	הַשְׁפָּחָתָא	הַשְׁפָּחִין	הַשְׁפָּחַת	הַשְׁפָּחָתָא
קְדָמָא	קְדָמַת	קְדָמָתָא 5	קְדָמָן	קְדָמַת	קְדָמָתָא
מְרָבִי	מְרָבִית	מְרָבִיתָא	מְרָבִין	מְרָבִית	מְרָבִיתָא
מלְכוּ	מלְכוּת	מלְכוּתָא	מלְכוּן	מלְכוּת	מלְכוּתָא
צְלוּ (צְלוּת)	צְלוּת	צְלוּתָא	רְבִין 6	רְבִית רְבִית	רְבִיתָא רְבִיתָא

עם כנויים רבוי זוגי על דרך זה נוטים גם כן

1	מלְכָתִי-בְּתָכוֹן . מלְכָתִי-מָאתִין	בְּרָכָא-בְּתִי-בְּתָא , חוּכְמָא , עֲזָקָא , צְדָקָא , שְׂבֻעָא (שְׂבוּעָה) שְׂבוּעָתָא .
2	מְדִינָתִי-בְּתָכוֹן , מְדִינָתִי-בְּתָכוֹן	בְּבוּרָא-דְּתָא , בְּתוּלָה , עֲבִידָא-דְּתָא
3	הַשְׁפָּחַתִי-בְּתָכוֹן , הַשְׁפָּחַתִי-בְּתָכוֹן	אַרְמְלָא-אַרְמְלָתָא , אַרְמְלָן אַרְמְלָתָא .
4	מְרָבִיתִי-בְּתָכוֹן , מְרָבִיתִי-בְּתָכוֹן	בְּבִלְאָה , יְהוּדָה , מוֹאבָאָה , עֲלָהָה .
5	מלְכוּתִי-בְּתָכוֹן , מלְכוּתִי-בְּתָכוֹן	מִשְׁרִי , אַרְעִי (בָּאָרֶץ , ποταμός) , זֶרְעִי (מִשְׁפָּחָה) : אַחֲרִי , עֲלִית .
6	מְרָבִיתִי-בְּתָכוֹן , מְרָבִיתִי-בְּתָכוֹן	רְבוּ , רְשׁוּ , אַרְמָלוּ (אַלְמָנוּת) , (אֵין בְּרִיכִים) זְכֵרְתִּי-תָא , זְכוּן-וְתָא .
7	צְלוּתִי-בְּתָכוֹן	חֲזוּ אוֹ חֲזוּת , רְבוּ אוֹ רְבוּת (בְּנִפְרָד וּבְנִסְמָךְ)

5 או קְדָמָתָא . 6 דְּנִינְאֵל דְּרִי כְּתִיב וְקִרִי רְבִין .

7 ב' פעמים בדניאל ב', ועל הא' כתב המשי, שנמצא בס' רפי, ובספרים ששניהם רפויים הוא מעות הרפום, ואולי בא שם רפי לוונג עם חוכמָתָא שלפניו, כאשר נמצא (ה' ר') וְיִתְּנִי שְׁנוֹתַי שְׁנוֹ אוֹ שְׁנִי , בשביל הוונג

סגולים

§ 16.

(א) הסגולים בארמית שונים בנפרד ובנסמך לעברית, כמו מַלְלָה מַלְלָה, צֶלֶם צֶלֶם, או ישתנו בארמית בנפרד ובנסמך לשוא ופתח או לשוא וצירה, כמו מַלְלָה צֶלֶם; בשאר הנמיות ישתנו כמו בעברית או אל פתח שוא, כמו מַלְלָה מַלְלָה, או אל חירק שוא, או אל חירק שוא, כמו סַפְרָא סַפְרִין דְּרִי רִיָּא 2. ובכפולים יפול ע"פ וינטו כמו השלמים, כמו מן גִּבְבַּ עֲמָם—גִּבְבַּ גִּבְבַּ. עֲמָ ע"מ מַלְלָה; עֲזוּ לִבְבִּי—עֲזוּ עֲזוּ, לִבִּי לִבָּא ע"מ סַפְרָא.

(ב) צירה סגול בפ"פ גרונית ישתנו בנמיה—כמו בעברית—לסגול שוא, כמו חֶלֶם חֶלְמָא־מִי, חֶלְמִין־מִי־מִיָּא, וכן..עֲדָר.

(ג) חולם סגול ישתנו בארמית לרוב אל שורק פתח (§ 4), כמו אוֹדִין, סוֹלֵת. קִדְשׁ, מן אוֹן, סֶלֶת, קִדְשׁ וינטו ע"מ צֶלֶם (ע' בלוח הבלתי סגולים 6), אך מעטים נשארו וישתנו בנמיה כמו בעברית או אל ק"ק שוא או אל קבוצ שוא, כמו אֶרֶח אֶרְחָא, גִּבְבַּ גִּבְבַּ; תִּקְרָא תִּקְרָא תִּקְרָא, ובתרגום תִּקְרָא מן תִּקְרָא.

(ד) פתח וחירק קמן ישתנו כמו בעברית לצירה, כמו עֵין, עֵינָא. עֵינָא, ובנפרדים ונסמכים ברבים מן עֵין=מַלְלָה, עֵינִין־גִּי, ויוצא מזה: קִישׁ קִישָׁא; בֵּית, בֵּיתָא, אֶשֶׁר גַּם בְּנוֹדַע ובכנויים הנכונים ממנו (§ 14 חערה), חֶם ע"מ מַלְלָה.

בלתי סגולים

§ 17.

הבלתי סגולים מתחלקים על חמשה מינים:

(א) אלה אשר לא תשתנה בהם שום תנועה, והם:

(6) שמות בת"ק שאחריה רגש חזק, או בת"ג שיש אחריה נח נסתר בפועל, כמו עֲלִים, רַבּוֹן תַּנּוּר (§ 14).

(7) שמות בקמץ עקרי, ר"ל קמץ בארמית ת' חולם בעברית, או בבינונים מעיז וכפולים, כמו קָל, שֶׁלֶם, עֶלֶם, סַפְרָא; הָוִין, גִּזּוּ, בכל אלה הקמץ קיים; ויוצא מזה: לֶשֶׁן, שֶׁלֶטֶן (בעברית לֶשֶׁן, שֶׁלֶטֶן) אשר יתחלף בהם הקמץ בסמיכות יחיד ובכנויים הנכונים מטנה בפתח, כמו לֶשֶׁן־לֶשֶׁנִּי, שֶׁלֶטֶן־מִנְכּוֹן.

1 נמית היחיד היא מן ב' סגולים, ולכן ל"פ בדגש: מַלְלָא־כִּי, וברבים מן שוא פתח, לכן ל"פ רפה, כִּדִּין אחר שוא שאחר תנועה קלה: מַלְלִין־כִּי־כִּיָּא.

2 יב"פ גרונית לפעמים לסגל שוא, כמו חֶלֶב חֶלְבָא (חֶלֶב).

(ב) שמות עם קמץ וצירה (בלי ננ"ם אחריו) הבלתי עקרים ישחנו על אלה אופנים .

(6) יש קמץ אשר רק בס"י ובכנוים הנכונים ממנה יתחלף בפתח, ובשאר הנמיה ישאר, כמו פֶּתַח, יָקָר, עֵבֶן, גִּבָּב (לוח הנמיה ב' נו' 3) .

(7) קמץ אשר בס"י יתחלף בפתח וברבים ישתנה לשוא, כמו אוֹצֵר, בּוֹכֵב (שם נו' 4)

(8) צירה בלי ננ"ם אחריו בפועל יתחלף בס"י בפתח, ובשאר הנמיה ישתנה לשוא, והוא לרוב בבינונים, כמו סָפֵר, סָפָר, סָפְרָא, פָּהֵן, פָּהֵנָא וכן מְסַפֵּר, מְסַפֵּן (שם נו' 5)

הערה . בהגדיל המלה יתחלף לפעמים הצירה הבלתי עקרי בסגול, כמו מַפְּשֵׁט מַפְּשֵׁטָא, יִבְּשֵׁ יִבְשֵׁטָא, וגם חולם מלא וי"ו על המעט לק"ק כמו פְּתוּרָא פְּתוּרָתָה .

(9) פתח ישתנה—חוץ מס"י והנכונים ממנה—לשוא, כמו עֶלְם עֶלְמָא, (שם נו' 6), וכן סגול, כמו פְּרָזֵל פְּרִזְלָא .

(10) שמות שסופם י"ו והם לרוב שמות היחס) יחליפו הפתח—חוץ מס"נ—בקמץ (שם נו' 7)

(11) שמות זכר על י"י (שם נו' 8) יִשְׁנֻ לרוב—חוץ מס"י—החירק לשוא ולפני השוא פתח תק"ל, כמו גְּדִי גְדִיָּא; אולם אלה על י"א, החירק קיים כמו נְבִיא נְבִיאָא, נְבִיאָן נְבִיאָא (עזרא ה' א')

שמות נקבה

§ 18.

(12) שמות בסמן נקבה שוים בנפרדת לזכר נודע, כמו מְלָכָא, חֲכִימָא (§ 10) ויש אשר להם ה"א בסוף כמו בעברית; חֲכִימָה, מְלָה וכדומה .

(13) בנמיה תשתנה הא' או הה"א לתי"ו כמו בעברית .

(14) בני נסיות האחרונות (מְרָבִי, מְלָכִי, צִלִּי) נפלה בנפרדת התי"ו אשר לסמן נקבה, ובנמיה נשארה התי"ו; אולם בשמות תארי נקבות הנעשים סן תארי זכר על י"י, שוה בנפרד ובנסמך, כמו אֲחֵיתִי, עֲלִיתִי, פּוֹנְדִיקִית, תְּלִתִיתִי תְּלִתִיתִי וכדומה, וביחוד שמות היחס של נקבה; אֲרָמִית, יְהוּדָאִית וכדומה

§ 19.

לזרים יחשבו אלה השמות :

- [illegible]

§ 20.

גם בכנויים יש זרים : א) בכנוי נסתר נמצא פִּשְׁרָא ת' פִּשְׁרָה ; ב) נסתרת :
בַּפְּמֵה ת' בַּפְּמָה , שְׂנֶה ת' שְׂנָה , לָה ת' לָה ; ג) בנוכחים ובנסתרים : יכם יהם
ת' יכון יהון , כמו אֱלֹהֵכֶם שְׁמֻתְהֶם ; ד) ברבים לנוכחות יִזְכִּי ת' יִזְך , כמו
בַּתְּנִמְזִיקִי (בראשית י"ב י"ג) , בַּמְעִירִי (שם כ"ה כ"ג) ת' בַּתְּנִמְזִיק , בַּמְעִיר ; ה) לנסתרים
זוי ת' זרי , חֲמוֹץ ת' חֲמוֹזִי וכדומה .

1 הארמי ישמש בשמות אָבָא, אָמָא, אַחָת (אָחוּת) לֹא לִכְדּוֹ לְנִפְרֵד וּלְנִסְמָךְ וּלְנוֹדֵעַ, אֶךְ גַּם לְמִיבִי דְרֶךְ כְּבוֹד (אוֹגֵר צד 34), (לֶחֶם וּשְׂמֵלָה מֵאִמָּר ב' סָמֵן א'), וּפִא' נִמְצָא לְמִיבִי אָבִי (דִּנְיָאֵל ה' יג) וּרְשֵׁרִיל בְּאוֹרֵג (צד 97) אוֹמֵר "כִּי הִטְעַם מִלְעִיל לְהִרְאוֹת כִּי הִי'רָה יִתִּירָה, וְהוּא כְמוֹ אָבִי". וְמָה יַעֲשֶׂה בְּאִתִּי שְׁהוּא מִלְעִי? וְעוֹד הַכְּתוּב מַעִיד שְׁהוֹיֵר בְּאִבִּי מִיבִי? לֶכֶן בִּלְלִי, כְּאִשֶּׁר נִמְצָא כִּי דִּנְיָאֵל הִי'ה כּוֹרֵךְ מִלוֹת עֵבְרִיּוֹת וְאַרְמִיּוֹת בִּיחָד, לֶכֶן גַּם פֹּה הַמָּלָה עֵבְרִית אָבִי, וְנִתְחַלֵּף רַק הַקֶּמֶץ בַּפֶּתַח כְּמִנְהַג בְּאַרְמִית, וְהִנֵּגְנָה מִלְעִיל לְהוֹרוֹת עַל הַזּוֹרוֹת הַזֹּאת, כְּאִשֶּׁר נִמְצָא גַם בְּעֵבְרִית לַפְעָמִים מִצַּב הַנִּגְנִינָה שֶׁלֹּא בְּמִקּוֹמָה לְהוֹרוֹת עַל מָה (מוֹה"ל מִת צד 141).

§ 21.

יש שמות כרובעים: או אמתים או בהוספת אות על השרש, כמו פִּרְזָל, תַּרְגוּם, שִׁבְחָהוּד, שִׁעְבֹּד, שִׁעְמוֹם, חִלְשָׁן, קִדְבָן, אִידָא; ויש כפולי אות או שתי אותיות, ומהן יצאו לפעמים מחומשים, כמו דְּמָדוֹם, פִּקְפּוֹק, פִּמְפּוּט, סִגְלָל, תּוֹרֹד, שִׁפְרָפֶר וכדומה.

פרק ה שם המספר

§ 22.

שם המספר כולל ד' מינים והם:

א מספר יסודי:

בפרד חד, תְּרִין 1, תֵּלֶת, אַרְבָּע, חֲמִשָּׁה, שֵׁשֶׁה, תְּשָׁה, שִׁבְעָה, תְּמָנִי, תִּשְׁעָה, עֶסְרָה;

בסמך חד, תְּרִי, תֵּלֶתִי, אַרְבָּעִת, חֲמִשָּׁת, שֵׁשֶׁת, שִׁבְעִת, תְּמָנִית, תִּשְׁעִת, עֶסְרִת;

בפרדת תְּרִי, תְּרִיתִין, תֵּלֶת, אַרְבַּע, חֲמִשֶׁה, שֵׁשֶׁה, תְּמָנִי, תִּשְׁעִי, עֶשְׂרִי; בסמכת חֲדָת, 3, תְּרִיתִי, תֵּלֶתִי, אַרְבָּעִתִי, חֲמִשָּׁתִי, שֵׁשֶׁתִי, שִׁבְעִתִי, תְּמָנִיתִי, תִּשְׁעִתִי, עֶסְרִיתִי;

זכר חד-תְּרִי-תֵּלֶת-אַרְבָּע-חֲמִשָּׁה-שֵׁשֶׁה-תְּמָנִי-תִּשְׁעִה-עֶשְׂרִי או עֶסֶר;

נקבה תְּרִי-תֵּלֶת-אַרְבַּע-חֲמִשֶׁה-שֵׁשֶׁת-שִׁבְעִי-תְּמָנִי-תִּשְׁעִי-עֶשְׂרִי או עֶסְרִי; בולל עֶסְרִין, תֵּלֶתִין, אַרְבָּעִין, חֲמִשִּׁין, שֵׁשִׁין, שִׁבְעִין, תְּמָנִין, תִּשְׁעִין, מֵאָה, מֵאָתָן או מֵאָתִין, תֵּלֶת מֵאָה, אַרְבַּע מֵאָה-שֵׁשֶׁת-שִׁבְעִי-תְּמָנִי-תִּשְׁעִי-מֵאָה-אַלֶּף-תְּרִין-תֵּלֶת-אַרְבָּע-חֲמִשָּׁה-אַלְפִין וכו'. עֶסְרָה אֶלְפִין או רבו.

הערות

(א) שם מספר נבדל משם תאר בזה, אשר בו לזכר סמן פֶּה במסוף ולנקבה בלא סמן נקבה, כמו תֵּלֶתִי יומין, תֵּלֶת שָׁנִין, ומעשרה ומעלה לזכר עֶשְׂרִי, ולנקבה עֶשְׂרִי, כמו חד עֶשְׂרִי יומין, תְּרִי עֶשְׂרִי שָׁנִין.

1 ועם כנוים: תְּרִינָא, תְּרִינָא הֶון, ובתלמוד: דו פְּרָצִין, פֶּן דו, מלשון יונית: נוף שנים או שני גופים. 2 כן הוא בדניאל ג' א' ובתרגומים, ובעזרא ו' ס"ז שֵׁשֶׁת. 3 ונמצא חֲדָת במספיק (עזרא ו' ד'). 4 ובתלמוד לזכר: חֲדָס, תְּרִיסִר, תֵּלִיסִר, אַרְבִּיסִר, תְּמִיסִר, שִׁסִּסִּר, שִׁסִּסִּר וכו'. ולנקבה: חֲדָסִי, תְּרִיסְרִי, תֵּלִיסְרִי, אַרְבִּיסְרִי, תְּמִיסְרִי וכו'.

(ב) שם מספר בא לרוב לפני הנמנה, ובמספרים רבים בא תמיד כמספר הגדול בראש, כמו שָׁבַע קֶמֶחַ וְשָׁבַע שָׁנִין, ובעברית: שָׁבַע וְשָׁבַע שָׁנִין וְשָׁבַע מֵאוֹת שָׁנִין (בראשית ה' ל"א).

(ג) מעשרים עד מאה שוה לזו"נ, כמו עֶסְרִין יוֹמִין שָׁנִין, ומאה בססן נקבה לזו"נ, כמו תֵּלַת קֶמֶחַ יוֹמִין שָׁנִין, ומאלף בסמן זכר לזו"נ, כמו תֵּלְתָא אֶלְפִין יוֹמִין שָׁנִין, וְרַבּוּ ג"כ בסמן נקבה, כמו תֵּלַת רַבָּן.

(ד) מנהג ל"ע לבוא הנמנה מעשרה ומעלה לפעמים ביחיד כמו עֶשְׂרִים יוֹם (מז"ל § 56 בהערה ז') אינו נוהג בארמית, כמו חַד עֶסְרִי יוֹמִין, עֶסְרִין יוֹמִין, שְׁנֵי קֶמֶחַ וְחֵדָא שָׁנִין (בראשית ה' י"ג).

§ 23.

ב מספר סדורי :

נפרד קדמי 5, תננין 6, תליתי 7, רביעי, חמישי, שתייתי, שביעי, תמיני, תשיעי, עסיירי.

נודע קדמא, תנניא, תליתא, רביעא, חמישא, שתייתא, שביעא, תמינא, תשיעא, עסירא.

רבים קדמאין 8, תננין, תליתאין, רביעאין, חמישאין, שתייתאין, שביעאין, תמינאין, תשיעאין, עסיראין.

נפרדת קדמא, תנניא, תליתא, רביעא, חמישא, שתייתא, שביעא, תמינא, תשיעא.

נודעת קדמיתא 9, תנניא, תליתיתא, רביעיתא, חמישיתא, שתייתיתא, שביעיתא, תמיניתא, תשיעיתא, עסיריתא.

רבות קדמיתא, תנניא, תליתיתא, רביעיתא, חמישיתא — עסיריתא.

זכר חדסרי, תריסרי, תלסרי, ארבעסרי, חמיסרי וכו'.

נקבה חדסריתא 10, תלסריתא, ארבעסריתא, חמיסריתא וכו'.

ה ע ר ו ת

(א) מעשרים ומעלה בא מ"י ת' מ"ס, אך בא אחר הדבר הנמנה, כמו בשנת עֶסְרִין, תֵּלְתִין וכו' כמו בעברית; ולפעמים גם קודם עשרים, כמו בשנת תֵּרְתִין, ת' תֵּנִינא.

5 ובתלמוד: קמי, לנודע: קמא, לנקבה: קמא, וג"כ קדמון קדמוני קדמוניא.

6 ג"כ אחרון אחרון, אחר אחריו חורי.

7 ובתרגום לרוב: תליתא רביעא חמישא שתייתא שביעא תמינא תשיעא עסירא.

8 או קדסין, ובסמיכות ובנודע: קדמא או קדמי.

9 או חמיסריא — תלסריתא.

§ 24.

ג מספר חלקי :

פִּלְגוֹ או פִּלְגוֹת ($1/2$), תִּלְתָּא או תִּלְתּוֹת ($1/3$), רִבְעוֹת ($1/4$), חוּמֵשׁ ($1/5$), חֲדָה בִּין שִׁתָּא ($1/6$), חֲדָה בִּין עֶבְרָא ($1/10$) וכו' .

§ 25.

ד מספר כללי :

כָּל, לֵית כָּל, לֵית מִדְּעָם 11, מִקְצָת, סְנִי, זְעִיר וכו' .

הערה . יש במספר המורה על כפל הפעולה, כמו זִמְנָא, תִּרְיִן וזִמְנִין (פְּעֻמִּים), או על שיעור וערך, כמו כּוּפְלָא (כפל או כפלים), על חֲדָה תִּרְיִן — אֶרְבָּעָא — שִׁבְעָא (מִשְׁנָה, אֶרְבָּעֵתִים, שִׁבְעֵתִים); תִּרְיִן תִּרְיִן (שְׁנַיִם שְׁנַיִם), שִׁבְעָא שִׁבְעָא .

---

11 מִדְּעָם = מִדְּעָתָה, ופעמים שוים מִדְּעָם (עסוואס, дѣто-то), כמו בעברית : מֵאִמָּה = מֵת ופֶּת (מליא לפירשט), ובהבלעת העיין : מִידֶם (משלי כ"ז ז') או מִירִי (בתלמוד) (המשביר) .

תם החלק הראשון

חלק שני

פעלים

מבוא *

פרק א חלקי הפעל .

§ 26.

בפעל יש להתבונן על שמונה דברים, והם: גִּזְרָה, הוראה, בנין, דרך, זמן, גוף, מין וכספר. והנה בששה דברים שוה הארמית לעברית, כי גם בה ב' הוראות: עומד או יוצא; ג' דרכים: החלטה, מקור וצווי; ג' זמנים: עבר¹, בינוני, עתיד; ג' גופים: מדבר, נוכח, נסתר; ב' מינים: זכר ונקבה; ב' מספרים: יחיד ורבים; ולכן נדבר פה רק מגזרה ובנין, אשר בהם הן נבדלות.

§ 27.

לענין הגזרות יתחלקו הפעלים בכלל לג' מחלקות ראשיות, והן:
(א) אלה הפעלים אשר בסוף עבר נסתר נח נראה ות"ק לפניו, כמו קָטַל, נָפַק, ושרשם לרוב ג' אותיות ותנועה אחת.
(ב) אלה אשר בסוף עבר נסתר, נח נראה, כמו קָם, מִית, נָק, ושרשם ב' אותיות.
(ג) אלה אשר בסוף עבר נסתר, נח נסתר, כמו בָּעָא, צָבִי.

§ 28.

כל אחת מהמחלקות ההן תחלק עוד למחלקות פרטיות, והן:
(א) להמחלקה הא' תחשבנה גזרות: שלמים, פ"ג, חסרים (פ"ג או ל"פ גו"ן או תי"ו) פ"פ יו"ד או וי"ץ.
(ב) להמחלקה הב' תחשבנה גזרות ע"ו או ע"י, כפולים.
(ג) להמחלקה הג' תחשב גזרה ל"א או ל"ה.

(*) המבוא נמשך עד פרק ב', ובבוא התלמיד אל פ"ב ילמד תחלה כל גזרה בע"פ ואח"כ הערותיה השייכות לה.

1 וי"ו התפך מעבר לעתיד ומעתיד לעבר אין נזהגת בארמית, כי הארמי ישמור הומונים כמו שהם, כמו נִיאָר-נִיאָר, וְשָׁרָו-וְיִנְסָרָו.

29.

הבנינים בכלל הם ארבעה ובפרט ששה, והם :

- (א) בנין יסודי או פֶּעַל (קל) והוא או עומד או יוצא ; היוצא תנועתו בעבר
בסתר פתח, כמו קָטַל, והעומד צירה, חירק או חולם, כמו סָלַק, סָגִיד. תָּכַל.
(ב) בנין קָבֵד או פֶּעַל (פֶּעַל) המורה על פעולה חזקה או מתמדת או כפל
הפעולה, והוא תמיד יוצא, ותנועותיו בשלמים : פתח צירה, פתח חירק או
בי, פתחין, כמו קָטַל, קָבֵד, שָׁמַד, ובכל הבנין דגש בע"פ לסמן הבנין.
(ג) בנין נוסף או אֶפְעַל (וְהַפְעִיל), המורה על התפשטות הפעולה או על הסבת
הפעולה לגוף שלישי, כמו אֶמְסַר, התפשטות המטר ; אֶדְבֵּר, הוכיח הדבר לשלישי ;
ותנועותיו בשלמים אֶפְעַל, אֶפְעִיל, וסמן הבנין א' פתוחה לפני השרש.
(ד) בנין חוזר או אֶתְפַּעַל (וְהִתְפַּעַל), המורה על פעולה חוזרת לגוף הפועל,
או על קבלת הפעולה, והוא נבנה מכל אחד מג' בנינים הקודמים, בהוסיף
לפניהם הברת אֶת-, ולכן יצאו מזה ג' בנינים חוזרים, והם : אֶתְקַטַּל, אֶתְקַטֵּל,
אֶתְקַטֹּל (= אֶת־אֶקְטַל).

א המחלקה הא'.

פרק ב פֶּעַל וְאֶתְפַּעַל

§ 30.

- (א) עבר. פֶּעַל בָּא על ג' משקלים : פֶּעַל, פָּעַל, פָּעַל, כמו קָטַל, סָלַק, דָּמָד,
אל הצדדים יחשבו גם החרוקים ביו"ד או בלא יו"ד, כמו סָלַק או סָלַק :
(ב) בעבר משקלי הפתוחים הם לרוב יוצאים, ושאר המשקלים הם לרוב
עומדים.
(ג) הפתוחים יִשְׁנוּ בגופי נסתרת וס'ב פתח ע"פ לשוא, ושוא פ"פ לחירק ובפ"ג
לפתח 1, כמו קָטַל, קָטַל־לֵל, חָתַמַת, אֵזְלַת, עֲבָדַת ; ויש משתנים גם בלא
פ"ג, כמו פְּנִישַׁת, פְּשָׁרַת ; רק בל"פ אהחער' לא ישתנו כמו שְׁמַעַת, שְׁלַחַת,
אֲמַרַת, ולפעמים יתחלפו הבי, פתחין בנסתרת בב' סגולים, כמו אֲמַרַת, דְּבַרַת.
(ד) בשאר המשקלים לא ישתנו, כמו סָלַק סָלַקַת, דָּקַת, סָלַק סָלַקַת, דָּקַת.
תָּכַל, תָּכַל־לֵל.
(ה) בנסתרים קָטַל נמצא לפעמים תמונה ישנה בנו"ן 2, כמו קָטַלְוֹן, חֲלַפְוֹן,
רְחִיתוֹן, ונ"ב בנסתרות, כמו אֲמַרְוֹן, אֵזְלוֹן, קָרִיבֹן.

1 והחירק או הפתח הם תקל' ת' שוא נע.

2 וכן בעברית, כמו צָקִין לחש (ישעיה כ"ו ט"ז), יָדְעִין (דברים ח' ג', ט"ז).

§ 31.

(א) נקוד העקרי של בינוני פֿעל הוא קמין פ"פ אשר לא ישתנה בשאר הגופים, כמו קמל קמלא-לידלן, אולם בפ"ג הוא בפתח כמו השחיך-חן, חכמין-מן; ונקוד ע"פ צירה או ח"ק או ח"ג, כמו קמל. נחת. פריק, ולפני ל"פ אהחע"ר בפתח, כמו פֿשר, ידע, אָמר 1, ובמפסיק אָמר.

(ב) אחר קמין פ"פ בא לפעמים א' נחה יתירה כמו מארי = מרי, ולפעמים האל"ף הוא נעה, כמו פֿאַש פֿאַשין, פֿאַב פֿאַבין; וכן הה"א: נַחם נַחמין; ועל הסעט תתהפך ליו"ד, כמו שִׁילין, ובתלמוד הוא לרוב, כמו שִׁיל=שאל. שׁיב=שׂאב 2.

§ 32.

נקוד העקרי של בינוני פֿעיל הוא ח"ג בע"פ, כמו רִשִּׁים, פֿתיבין, ולנקבה יחידה אל"ף או ה"א בסוף, כמו קמילא, תבירה.

§ 33.

הבינוני בלא מלת הגוף הוא גוף נסתר, ובגופי נוכח ומ"ב תבואנה מלות הגוף אָנא, אַת, וכו', קודם הבינוני, או אלה מלות הגוף תתחלפנה באותיות הנוספות בסוף הבינוני על דרך זה:

בינוני פֿעיל

י ח י ד

אָנא קמיל או קמילנא 5

אָנא קמילא או קמילנא

אַת קמיל או קמילת

אַת קמילא או קמילתי

ר ב י ם

אָנ קמילין או קמילינן

אָנ קמילן או קמילינן

אַתון קמילין או קמיליתון

אַתין קמילן או קמילתן

בינוני פֿעל

י ח י ד

אָנא קמל או קמלנא 3

אָנא קמלא או קמלנא

אַת קמל או קמלת * לר"ק אַת משותף

אַת קמלא או קמלתי לז"ג וכן אַת

ר ב י ם

אָנ קמלין או קמלינן

אָנ קמילן או קמילינן

אַתון קמלין או קמליתון 4

אַתין קמילן או קמילתן

1 ואך קמין פ"פ מבדילו מן העבר הבא בשוא פ"פ, כמו ידע (עבר), ידע (בינוני).

2 כי כן בלש כותבין באל"ף וקוראין ביו"ד (אוגר צד 101).

3 וכן דִּבְרָנא, גִּלְגָּנא, ובל"ם: שומעני, חוששני, ח' שומע אני וכו', ובל"ם גרונית ע"פ בפתח: ידענא, וקמן פ"פ מבדיל בין ידענא (בינוני: ידע אני) ובין ידענא (בשוא פ"פ, עבר מ"ב ידענא).

4 ובתלמוד: שְׁקִלְתוּ, אִמְרִיתוּ.

5 וכן אִלְפָּנא, גִּנְיָנא, ובלשון חכמים: מְקַבְּלִי (מפעל בעברית).

§ 34

(א) בעתיד ע"פ בקבוצ או בשורק, כמו יסגד (מן סגיד), ידמוך (מן דמך), ופעלים עומדים לרוב בפתח ע"פ (להפך מן העבר), כמו יתקרב; ויש הבאים בצירה או בפתח, כמו יתקל יתקל (יכשל), יקרב יקרב; ויש בהולם או בפתח, כמו ישלט ישלט, ישחק ישחק.

(ב) לפעמים יתחלף הצירה בחירק, כמו ינתן ינתן, וכן בצווי עבד עבד, אָויל אָויל.

(ג) במ"ב תבוא לפעמים אחר אל"ף איתן, יו"ד נחה, כמו איקטל, אימנר 6.
 (ד) הנז"ל לסמן גוף נוכחת תפול לפעמים, כמו תדמוכי ת' תדמוכי.
 (ה) בתרגומים המאוחרים תתחלף לפעמים בגופי נסתר יו"ד איתן בנז"ל, כמו נסתף (משלי י"ג), נדגל (ש"י), נדהון (כח כח), נגמר (כ"ח) ת' נסתף (יהרף), ידגל (מעל), ידהון (ירשון), יגמר (ישמור), וגם ברבים כן: נשפקן (יעובו) (שם ג' ג'), נשפנן (יפצצו) (ג' י') ת' ישפקן ישפנן; ובתלמוד לרוב למ"ד ת' יו"ד נסתר, כמו לשמעו, למרו, לדעו, למות, לקום, ת' ישמעו ימרו וכו' (56 §).

§ 35.

(א) סמן המקור מ"ם חרוקה: מקטל, מפרק, ובבוא לפניה עוד מ"ם בכל"ם אז תבוא למ"ד בין ב' ממין כמו בקטל, בקטל, לקטל, מלקטל.
 (ב) המקור נמצא לפעמים באל"ף בסוף, כמו למקטא (תהלים קי"ח ז'), או עם יו"ן כמו מקחון (שמואל א', טו), מקטלון, ולכן בכנויים: מקטלוגיה.

§ 36.

(א) הצווי נבנה מן העתיד בנפילת איתן, כמו יקטל קטל.
 (ב) למנוע כבודות במבטא פ"פ וע"פ יחדו מבלי תנועה ביניהם הטילו לפעמים יו"ד נחה ביניהם, כמו תיבו ת' תבו (שבו), איתא ת' אָתא, או העתיקו תנועת ע"פ אל פ"פ, כמו שָלַח ת' שָלַח.

אָת פָּעַל

§ 37.

(א) גם עבר אָתפֿעל בא על משקלים שונים כאביו פֿעל, כמו אָתקטל

6 וכן באה בתלמוד לרוב יו"ד נחה במקור אחר בכל הטנוקות בחירק, כמו לישקול, ליכתוב, ליתן, לילד, ליקח, ת' לישקול, לכתוב, לנתן, לילד, ללקח.
 7 לפעמים באה מלת פֿד עם עבר ת' הכ"ף, כמו פֿשמוע פֿד שָמע, פֿראות פֿד פֿרא, ובמקרא: פֿדי ידע (דניאל ו' י"א), פֿדי שָמע (שם פ"ז).

אַתְּרִיחַן־הַצֵּת, או אַתְּרִיחַן־הַצֵּצָא. אֶתְכּוֹל (= אֶתְהַכּוֹל). הצורים יחליפו בהעתקת הנגינה או בהאריך המלה את הצירה בסגול, כמו אֶתְרִיחַצָּא־הַצֵּתוֹן. אֶתְנֹרֶת. גם בעתיד יש כל המשקלים חוץ משקל אֶתְפַּעֵל, כמו יִשְׁתַּחֲוּן. יִתְיַבֵּב. הַתְּפַלִּיג.

(ב) סגול של אלף איתן בעתיד ישהנה לפעמים לחירק 8, כמו אֶתְפַּרַע. אֶתְכַּנַּע, וכן בצווי הנבנה מן העתיד. גם יו"ד בגוף נסתר תתחלף לפעמים בגו"ן, כמו נִתְרַחֵם, נִתְיַדַע. ת' יתְרַחֵם וכו'.

(ג) תי אֶתְ תבוא לפעמים התמונה המרכבת נִתְ המצויה מאד בתלמוד, כמו גִּשְׁתַּמַּע 9.

(ד) במשקל החרוקים תשמט לפעמים הברת אֶתְ, כמו קָטִיל בְּלִשְׁאֲצָד (דניאל ה' ל'). קָטִילֵת הַיּוֹתָא (שם ז' יא) ת' אֶתְקָטִיל־לֵת, כי אין פעלים יוצאים במשקל פְּעִיל, ולכן החירק סמן נפעל (או"ג צד 47).

(ה) אם פ"פ אחת מאותיות זסצ"ש או תבוא לפני תי"ו אֶתְפַּעֵל, כמו אֶשְׁתַּנּוּג (הַתְּפַנּוּג). אֶתְפַּחַר; בפ"ו' תתחלף תי"ו אֶתְפַּעֵל לרל"ת, ובפ"פ צ' לטי"ת, כמו אֶנְדַּר אֶצְטָד, ת' אֶתְדַר אֶתְצָד. אם פ"פ אחת מאותיות דט"ת 10 תפול התי"ו מן אֶתְ ונשלמת בד"ח בפ"פ, כמו אֶדְבַק אֶמְר אֶתְבַר, ת' אֶתְדְבַק וכו', ולפעמים נשלמת התי"ו בחי"ג, כמו אֶיְקָר ת' אֶתְקָר.

(ו) לבנין אֶתְפַּעֵל יש כל הוראות של נפעל והתפעל העברים: (6) קבלת הפעולה: אֶתְיַהַר, אֶתְנַצֵּר (נעשה ייחודי, ינוצרי); (7) פעולה חוזרת: אֶתְנַסֵּר (שומר א"ע), אֶשְׁתַּנּוּג (רוחץ א"ש); (8) פעולת איש ברעהו: אֶתְיַעַם (נועץ), אֶתְנַקֵּשׁ (דא לְדא (שלאגען, удаться); (9) פעולה כדומה: אֶשְׁתַּמֵּי (עשות עצמו משוגע), אֶתְפַּלֵּם (עשות עצמו פְּלִם); (10) עומד בהוראת הקל: אֶשְׁתַּבַּע (נשבע); (11) פעולת הנפש והרוח: אֶתְאַנַּח (נאנח), אֶתְאַוֵּן, אֶשְׁתַּנֵּי (שאווען, быть вне себя) אֶתְנַחֵם (רייע עמפֿינדען, пожалѣть), אֶתְנַשֵּׁם (אויפֿאהמען, отдохнуть).

פרק ג פֶּעַל וְאַתְפַּעֵל.

§ 38.

(א) הגש בע"פ לסמן הבנין ישמט לפעמים ונשלם בהי"ג בפ"פ, הת"ג היא קמץ, צירה או חולם, כמו קָרַב, שְׁיִיב, סוֹבַר (דולרען, допускать).

8 כמו אלף איתן בעתיד נפעל בעברית (מוה"ל 76 ג'); ובכן שויים באתפעל: עבר נסתר. עתיד מ"ב וצווי נוכח. 9 עיין מוה"ל (§ 112 הערה 1).

10 וכן בעברית: מְדַבֵּר וכדומה (מוה"ל § 82), להקל על המכבא בפגוש ב' אותיות ממוצא אחד; ובתלמוד גם לפני אותיות כפ"ק כן, כמו אֶבְחַר, אֶפְתִּיב, אֶפְגַּר, אֶקְלַע, ת' אֶתְבַּחַר וכו'.

(ב) הצורים והחולמים ישמרו את הצירה והחולם בפ"ב בכל הבנין ; נקוד
ע"פ בצורים בעבר או בח"ג : שְׁיוּבָה שְׁיוּבָנָה , או בפתח : שְׁיוּבָה , שְׁיוּבָה ,
או בשוא : שְׁיוּבָה , אך בבינוני א' ובעתיד לעולם בצירה : מְשֻׁבָּה שְׁיוּבָה . נקוד
ע"פ בחולמים לפעמים בשוא : סוּבְּרָה (לנסתרות) , או בקמץ : סוּבְּרִית (מ"ב) ,
ובעתיד בפתח או בצירה : יְסוּבֵר , יְרֻקָן .

§ 39.

(א) בשני הבינונים באה מ"ם לפני השרש לסמן הבנין , כמו מְקַמֵּל מְקַמֵּל ,
והברלם רק ביחיד , אולם בשאר הגופים הם שווים ; ולפני ל"ם אהחע"ר גם
ביחיד הם שווים : מְשַׁבֵּחַ (בינוני א') מְבַדֵּר (בינוני ב') .
(ב) נקוד פ"פ בבינונים ג"כ או בפתח או בצירה או בחולם , כמו מְשַׁבֵּחַ ,
מְשֻׁבָּח , מְסוּבֵר .
(ג) גם יש בהם אותיות נוספות בסוף ת' מלות הגוף כמו בבנין היסודי :
מְסַלְקָנָה , מְסַרְיָנָה = מְסַרְיָנָה (יחלנו) (תהלים לג כ"ב) .

§ 40.

(א) במקור באה במקרא ה"א בסוף ת' אל"ף , כמו קְטָלָה (דניאל ב' י"ג) .
בְּקָרָה (עזרא ד' יד) .
(ב) לפני אות גרונית באה גם פ"פ בקמץ : קְרָבָה , קְרָבָה .
(ג) הורק ע"פ (בחרוקים) ג"כ יתחלף בקמץ : שְׁיוּבָה , שְׁצָאָה .
(ד) ת' ה"א בסוף בא לפעמים ד' כמו דְּבָרָה , אֲבָרָה , בְּרָכָה או בְּרָכָה .
(ה) לפעמים ע"פ בשוא , כמו מְלָלָה הִלְכָה מְנַסְכָה .
(ו) יש גם במים שואית לפני השרש , כמו מְסוּבָרָה .

אֵת פֶּעַל

§ 41.

(א) גם לבנין החוזר מהכבר יש כל הדינים של בנין החוזר היסודי :
(א) העתקת אותיות : אֶזְבֵּן אֶסְמַר ; (ב) חסרון אות : אֶסְמַר (ת' אֶסְמַר) , אֶסְמַשׁ ;
(ג) נָתַר ת' אֶתֶר : נִזְדָּמֵן , נָתַפֵּר , נִזְדָּפֵר .
(ב) נקוד פ"פ וע"פ בצורים ובחולמים כאצל אביו : אֶסְמַר , אֶסְמַרְיָה
יֻבֵּת , אֶסְמַרְיָה צִיאו , אֶתְרֻקְנֵת יְרֻקְנו .
(ג) למ"ב גם בו ד"ת ת' ה"ת , כמו פְּקִדִית , סְפָרִית .
(ד) בנסתרות נמצא (על המעט) גם בו ה"ן ת' ה"א כמו בבנין יסודי :
אֶסְמַרְתָּן , אֶתְנַבְּרָן .

(ה) גם במקור נוחגים כל דיני אביו, כמו אֶשְׁתִּיבָא, אִמְרָא, מִתְפַּנֵּשָׂא, אֶסְתְּגִלוּ, אֶתְעַבְבִּי גם אֶתְעַבְבָּא.

פרק ד אפֿעל וְאַתְפֿעל.

§ 42.

(א) תחת אלִיף לסמן הבנין נמצא במקרא לרוב ה"א, כמו הִצִּלְתָּ, הִרְגִּישׁוּ, הִשְׁבַּחְתָּ, הִשְׁבַּחְתָּ, הִשְׁבַּחְתָּ; וגם בבנינו ובעתיד כן, כמו כְּהִנָּקָא=מִנָּקָא, תְּהַשְׁבַּח, תְּהוֹדֵר.

(ב) גם פה נמצא ע"פ על ג' משקלים: אֶקְטִל, אֶרְצֵנּוּ, אֶרְגִּישׁ, וישארו לרוב בכל הבנין.

(ג) בְּאַתְפֿעֵל תפול אלִיף מסמן הבנין הנוסף ובא דגש בתי"ו להשלים הת"ק שלפניה: אֶתְפֿקֵר=אֶתְאֶפֶקֶר, אֶתְפֿק=אֶתְאֶפֶק.

פרק ה גרוניות

§ 43.

(א) בפ"פ גרוניות ישנה שוא פ"פ לחטף פתח: עֵבֶד, אֶזֶל, אָבֶד; בפ"פ אלִיף לפעמים לחטף סגול: אָמַר, אֶזֶל, אָבֹל.

(ב) בנסתרות ומ"ב אשר בהם ע"פ בשוא יתחלף חירק פ"פ בפתח: עֵבֶרְתָּ, חֲתַמְתָּ, ולפני ל"פ אהחע"ר ישאר לרוב החטף: אֶמְרַתְּדָתָּ (§ 30).

(ג) בעתיד נקוד אותיות אית"ן בפתח או בסגול 1: יִתְוֹדֵר, יִתְחַלֵּף־לְפִין, תִּתְחַבֵּב, תִּתְעַרֵּק, ובמקור: מִעֵבֶד, מִעֵרֵק, ובצווי: חִלֵּף חֲלַפִּי, עֵרֵק עֵרְקִי, עֵבֶד או עֵבֶד־דִּי.

(ד) בפ"פ אלִיף תתחלף האלִיף בעתיד ובמקור ביו"ד נחה וצירה לפניה, כמו יִיבֶד, תִּיבֶד, גִּיבֶד; מִיבֵל, מִיֵּלֵף, ועל הסעט נשאר האלִיף, כמו תִּתְאַרַע, תִּתְאַרַע, או תנוח אחר צירה, כמו יִאבֶד 2.

(ה) משקלי פֿעֵל פֿעִיל גם בפ"ג לא ישחנו: חֲלַף־לְפַתֵּי, לְפַתֵּי־לְפַתֵּי, וכו'; עֵקֶם־קִמְתֵּי־קִמְתֵּי, וכו'.

(ו) גם בע"ג המשקלים הנ"ל לא ישחנו, וזולת לפעמים לפני חתן־תָּן, כמו שְׁאֵל, שְׁאֵלְתִּי, קִרְבֵּהוֹן־תָּן, מפני העתקת הנגינה. בבנין הכבד נמצא משקל פֿיעֵל, פֿירֵשׁ, שִׁיתֵּנָה, שִׁרְשֵׁתָא, והשאר כקרב, והצווי שִׁיתְּהוּ.

1 וביחוד לפני פ"פ ע"ן.

2 התמונה הזאת, ר"ל נחות אלִיף אחר צירה ת' סגול וח"ס נמצאת גם בשאר חלקי הרבך, כמד מאמר, בארין, באלתה, ומוה גם בעברית: לאמר, תתיו (= האתיו), תאתה.

פרק ו פ"פ נ"ן .

§ 44.

- (א) בעבר נסתרת הנ"ן לפעמים בסגול ת' חירק : נַפְקָת, נַחֲמַת .
 (ב) בעתיד במקור ובצווי תחסר לרוב נ"ן פ"פ ונשלמת (חוץ מבצווי) בדגש ע"פ, כמו יִדַּר, יִתֵּן, יִפֹּק; מִפֹּק, מִפֹּל; סָק, סָב, טוֹל, דוֹר; ויש הנוטים כשלמים : יִנָּהם, יִנְמָשׁ, מִנְפֹּל, מִנְתֵּן; ויש אשר להם ב' התמונות : יִנְגַּד מְנַגֵּד נָגַד, וגם יִנְדַּד מְנַדֵּד נָדַד; פִּיר או מוֹר, גם נִמְר נְמוֹר וכדומה .
 (ג) בעתיד לפני ל"פ אהחע"ר ע"פ לרוב בפתח : יִצַּח, יוֹר; וזולת זה גם בשאר נקודות : יִסֵּב, יִנֹּף, יָפֹס, יָמוֹר, יִנְתָּלָה (דניאל ב') .
 (ד) גם בפ"נ יש משקלי פֶּעֶל פְּעִיל הבלתי משתנים בנמיתם, כמו נִסְבִּיבַת, תִּסְבֵּי תִסְבִּין מִסֵּב, סָב מְבִי סִבָּנָא; נִפְיִשׁ־שֵׁת ורק בעבר ובשאר הזמנים כהקודמים; וכן בַּפֶּעַל : אִפְיִל־לַת, מִפִּיל, תִּפְיִל־לֵן; וכן אֲנַחֲתִית־תִּנְחִית־נָחוּ, מִנִּחַ, תִּנַּח, תִּנְחִין, אֲנַחָא, אֲנַחֲרִי .
 (ה) בפֶּעֶל נמיתם כמו בשלמים, וכן בבנינים חוזרים אשר לפני, ולְנַפֵּק אין בנין חוזר, כי הוא עומד) .

פרק ז פ"פ יו"ד

§ 45.

- (א) אם פ"פ היא יו"ד, תפול בעתיד ובמקור, ונשלמת בד"ה בע"פ כמו פ"נ, כמו יָכַל (ת' יְכֹל), יָדַע; מִכָּל = מִיכָל, מָדַע; ולפעמים תבוא נ"ן ת' יו"ד כמו אֲנַדַּע תִּנְדַּע מְנַדַּע; ולפעמים תנוח יו"ד פ"פ אחר ת"ג, כמו אֲיַבֵּשׁ, תִּיבֵּשׁ או יִיטֵב, יִירַת, ובמקור מִיֵּלַד, מִיֵּתֵב; ובצווי תִּיב או תֵּב (שֵׁב), יָדַע תֵּב .
 (ב) נקוד ע"פ כמו בשלמים : יָסַד, יִבֵּשׁ, יָכִיל 1, יְהִיבִיבַת 2, יִכְיִלַת יִלְדַת, יִלְדִּי ויָבִישׁוּ .
 (ג) במשקל ילד ישאר החירק המיד : יִלְדִּית־תִּלְדִּית־לָדוּ .
 הערה . בעבר נסתרים ע"פ לרוב בחירק גם בשאר המשקלים .

ב המחלקה הב' .

פרק ח ע"ו או ע"י .

§ 46.

- (א) העבר בבנין יסודי על ב' אופנים .⁽⁶⁾ או בקמץ פ"פ : בָּיַן (דָּאָר), נָהַן

1 יש ב' שרשים : יָכִיל כְּהֵל, הא' בכל הזמנים, והב' רק בבנינוני .
 2 כל לשון נתינה בעבר בנינוני וצווי בא משרש יחב, ובמקור ועתיד משרש נתן .

(שחק) , פֶּל (מדר) , לֶץ (גמגם) , וכדומה , או (:) בחירק
 ש (הרע) , בִּית , (לֶץ) 1 , מִית (מות) , מִיב (וקן) . הקמוצים באים
 . ובצווי בשורק : יָקם , קום , והחרוקים בחירק : יָמִית , מִית .
 (ב) בבינוני יש אשר ע"פ יו"ד או אל"ף , כמו דִּיב דָּאָב (פֶּאָב) . הָוֵן דָּאָן
 (דִּין) , הִינֵן דָּאָן (דוּץ) , הָיִם הָאֵם (רום) , מָיִם מָאָם (דָּאָה) ; ויש אשר רק באל"ף ,
 כמו דָּאָד , נָאָר , תָּאָד , פָּאָל , לָאָט , מָאָת , נָאָם , נָאָר , סָאָם ; וברבים לרוב ביו"ד :
 מִיתִין סִימִין .

§ 47

בנין הכבד בא על ב' אופנים , או בר"ח בע"פ כמו קָם , או בכפל
 ל"פ כמו קוֹמָם , וכן בבנינים החוזרים : או אֶתְקָם (קָם) או אֶתְקוֹמְסִים .

§ 48.

בנין נוסף בא ג"כ על ב' אופנים , או אות השמוש לסמן הבנין בשוא :
 אָקָם יָקָם , או בת"ג , כמו אֶקָם , ויוֹף (עֲלוֹה) : אָצִית (אֶקָשִׁיב) , יָקָם (יָהֲקָם) . תְּתִיב :
 בבינוני מָקָם או מְהָקָם ; בבנין חוזר : אֶתְקָם או אֶתְקָם (קָם) , יָתְקָם מְהָקָם ,
 ומן תב נמצא אֶתְתִּיב .

פרק ט כפולים .

§ 49.

(א) העבר בכפולים בא או בפתח פ"פ וד"ח אחריו בע"פ 2 , כמו בַּק (דקק)
 בַּקֵּת בַּקֵּי ; על (עלל) עֲלֵת עֲלוֹ , גִּדֵּת : או בקמץ פ"פ (כמו נע"ו) , כמו עָאֵל עֲלֵת
 עֲלוֹ בַּקֵּי ; וכן בבינוני א' או בכפולים : גָּוֹן גָּפֹה גָּנִין , או כע"ו : תָּאָק (חקק) ,
 מָאָם (מסס) , גָּוֹף (כפף) , גָּוִץ (קצץ) , אך בבינוני ב' תמיד בכפולים : גָּוִץ גָּוִיוֹן ,
 כָּפִי .

(ב) בעתיד נמצא על המעט : אֶדֹק תִּדֹק (הדומה לפ"ג) , ולרוב אָגוֹז תָּגוֹז ,
 תִּיבּוֹז , תִּיעוֹל ; וכן במקור : מָצוּ מָחַן או מִתָּה מָחַם ; וגם בצווי בַּקֵּי או דִּקֵּי , או
 עוֹל עוֹלִי .

(ג) בבנין הכבד או בַּקֵּק מַבָּד , יִבַּקֵּק יִמַּבָּד , או כמרובעים גָּלָל . בנין
 החוזר של היסודי אֶתְבַּקֵּק , והנוסף : אֶתְבַּקֵּק .

הערה . בבנין הנוסף נמצא (דניאל ב' כ"ה) הַנְּעֵל (עלל) , הה"א ת' אל"ף
 והנו"ן לתשלום דגש הראוי לבוא בפ"פ להורות על חסרון ע"פ .

1 . בעתיד נוכחת נמצא תְּבִיתִי ת' תְּבִיתִין , וכן לנסתרים יְבִיתוֹ ת' יְבִיתוֹן .
 2 . בלשון ארמית מורה ד"ח גם על חסרון אות שלאחריו , כמו תַּבְּקֵק מְבָד , ולפעמים גם בעברית
 כן , כמו אָקָב אֶתְבַּקֵּד (לא כדעת המבאר (במדבר כ"ג ח') .

ג. המחלקה הג' .

פרק י' ליא או ליה .

בנין יסודי .

§ 50.

נקוד ע"פ בעבר נסתר או קמץ או חירק גדול (או צירה), כמו בָּעָא בְּנָא
רְבָא; צְדִי דְחִי רְמִי חֲמִי; או שניהם כאחד, כמו אֲבִי אֲבָא, אֲפִי אֲפָא, גְּלִי גְּלָא,
חֲדִי חֲדָא, וכדומה.

§ 51.

(א) בקמוצים תפול האל"ף בעבר נסתרה : רִבֵּת מְסֵת חֹזֶת , ולפעמים תשאור האל"ף , כמו מְלָאת , קְרָאת . לנוכח : בְּנִית או הוּיָת , חֲזִית , וְכִית . מ"ב : הוּיָת חֲזִית קְרִית 1 . נסתרים : גָּלוּ בָּעוּ . נסתרות , נוספת ה"א להבריל מנסתר : חוֹאֵה הוֹאֵה , ולפעמים הוֹאֵה קְרָאן . טרברים בעדם : גְּלִירָא 2 .

(ב) בחרוקים תשאר היויד בכל הבנין, בנסתרת נוספת הברת יאת : צדיאת, קניאת ; בנסתרים נוספת הברת יאו : צדיאו, בנסתרות : צדיאה או בקיאות, או האליף נבלעת : פהית, פהיא, גם פהיתן פהין, בנסתרים ישתנה השורק אחרי החירק לוינו נראה : רכיו ת' רמידי, וביוחד באלה אשר להם אליף נוספת בראש, כמו אשתיו = שתי (שתי); וכן בבנין הכבד : שניו, שריו .

(ג) בעתיד של הקמוצים תשאר לרוב אליף או היא תמורתה ולפניה צירה :
 יִשְׂאֵל, יַעֲדֶה, תַּעֲדֶה, תִּהְיֶה ; ובחרוקים יו"ד אחרי הצירה : אַחֲרֵי תַּחֲוִי נִקְרִי נַחֲמִי .

ד) המקור הוא מִחֵדָּא, מִיתָא, מִחֵדָּא, ולרוב נבנה כן העתיד : מְחִילָא מְבִנָּא
מְקַרָּא מְזָא = מִיָּזָא (ובקצור מִחֵ), ובלא מ"ם : בְּנָא מְדִי ; או ביו"ד מְבִנִי, מְנַצִּי,
מְקַרִי, מְחַמִי, מִיתִי .

(ה) צווי : אַתָּא , תָּא , קָרָא , או בעתיד גַּלָּא , קָרִי •

הערה. יש זרות באלה ב' התמונות.

(6) אֵלֶיךָ נֹסֶפֶת בְּרֹאשׁ הַמִּלָּה לִפְנֵי ב', אוֹתִיּוֹת נִרְאִים (דָּמָסְמֶלְקָן־סָאנָאֵס) 3 ,
כִּמוֹ אֲבָרִי = בָּרִי, (בָּרָא), אֲשֶׁתִּי, אֲשֶׁתִּי; בְּצוּי: אֵלֶיךָ, אֲשֶׁתִּי, אֲשֶׁתִּי = שְׁתִּי אוֹ
שְׁתָּא, אֲצִדְיָא = צִדְיָא, אֲצִחִי = צִחִי (צִמָּא) .

(ג) ת' גִּלְתִּי יֵשׁ תְּמוּנַת גִּלְתִּי כִּמוֹ שְׁתִּיתִי, וְגִיתִי, בְּהִית עִ"ם קִמְלַת.

1 ובתלמוד: הואי בעאי. 2 ובתלמוד: תנן = תנאן וזיר האבען ערצאהלם, (מי פּרעכאַזאַל).

3 וכן בעברית: אֶרְוֶה = זְרֹעַ, וכדומה

- (ג) לרוב נזין נוספת בסוף המלה, כמו חֲמוֹן, חוֹן, הוֹאֵן, קְרָאֵן, קְדִיאֵן ; בעתיד תִּקְעֵן, תִּקְרֵן, תִּהְיֶן ; בצווי חֲמוֹן, קְרֹן .
- (ד) בבינוני בא לרוב וביחוד בתלמוד אחר הקמץ אליף נחה, כמו קְדִאוֹ, בְּאוֹי, מְאִירִי, שְׂאִנִּי, תִּי הָיוּ וכו' .
- (ה) במקור נמצא לפעמים אל"ף נוספת בסוף, כמו מְבַנֵּא, מְנַסֵּא תִי מְבַנִּי וכו', ובלא מ"ם חוֹנֵא .

בנין כבד .

§ 52.

- (א) בעבר נסתר, הקמצים יתחלפו בצירה, כמו בְּנִי חָי מִלִּי מִן רָבָא וכו', וזהצירה ישאר בכל הבנין ; והחרוקים ישארו על מתכונתן, כמו פְּסִי פְּסִיתָא, זְנִי זָאת, שְׁנִי ; בנסתרת ובנסתרים יד החרוקים רוממה, ולכן נמצא בהן תמונות : זָאת או זָאה זָאן, כמו גְּלִיזָאת, שְׁוִיאוֹ, עֲדִיזָאה זָאן . במ"ב תתרועענה לתמונת חֲתִי עוד תמונות חֲתִי זָאת זָאת, כמו שְׁוִית, זְכָאִית, רַבָּאִית .
- (ב) בבינוני לפעמים יא : מְמַלָּא, ולרוב יי או יי : מְגַלִּי מְסִי=מְאִסִּי . ובתלמוד נמצא המ"ם בחירק : מְיַנְסִי=מְנַסִּי .
- (ג) במקור או תְּנַאָה שְׁנָאָה ; או מְשִׁירָאָה, או מְשִׁירָאָה שְׁוִיאוֹ, או צְלוֹי תְּנַזִּי .
- (ד) בצווי אָסִי או צְלִי, בצווי יחיד יש תמונה קצרה חו (חַגֵּר), שְׁוֹ (שׁוֹם) .

בנין נוסף .

§ 53.

- גם בבנין נוסף הקמצים יתחלפו בצירה, כמו אֲחָמִי, אֲחִיו, אֲחִיתָא, אֲחִיתָא, מִן חָמָא, חִיָּא, סָנָא, והחרוקים ישארו על מתכונתן : אֲצִדִּיאָו .
- (א) בעבר נמצא כל התמונות אשר בבנין הכבד, נוכח : אֲחִיתָא, אֲשִׁקִּיתָא, נוכחת : אֲסִנִּית, אֲשִׁקִּית, מ"ב : אֲצִלִּית, אֲסִחִית, נסתרים : אֲמָמוֹ, אֲסָחוֹ, או אֲצִדִּיאָו או אֲמָעִיו, הָעֲדִיו, נסתרות : אֲשִׁקִּיָּאה או אֲשִׁקִּיאָן, וכדומה .
- (ב) בעתיד : אֲחִיו, תִּחְזִיו, יִמְעִי, רק לפעמים, וביחוד בארמית אשר בכתבי הקודש תבוא ה"א תי, אל"ף לסימן הבנין לפני השרש : יִהְשֵׁנָא, נִחְתָּהוּ, תִּהְהֹן .
- (ג) בבינוני : מְחִיו (דניאל ה' י"ט) = מְחִיָּא ; מְהִשְׁנָא, מְהָעֲדָה (מְסִיר) מְחִדָּא .
- (ד) אֲסִנָּאה או הִשְׁנִיָּה, תִּיְתִיהָ גַם אֲשִׁקִּיו, אֲגִלִּיו .
- (ה) בצווי לנוכח : אֲחָמִי, אֲגִלִּי, לנוכחת : אֲשִׁקִּי, אֲגִלָּא, לנוכחים : אֲסָחוֹ, אֲשִׁקִּו, אִיתוֹ, אֲצִלֹן, אֲדִיאָו, ככו נסתרים בעבר .

בנינים חוזרים .

§ 54.

להבנינים החוזרים יש טבע מחצבתם אשר ממנה נבנו , וגם המה יתחלקו על קמוצים המשתנים לצירה ועל חרוקים .

(א) בנין חוזר יסודי , בעבר נסתר : אֶתְגְּלִי (מן גָּלָא) , ולפעמים נשאר הקמץ : אֶדְמָא=אֶתְדָמָא ; בשאר הגופים : אֶתְגְּלַת־לִיִּת ; מ'ב : אֶדְמִית , אֶתְבְּנִית (חוללתי , מן־בן) או אֶתְנַשִּׁיתִי , החרוקים : הֶתְמָלִי (מן מָלֵא) , נסתר : אֶצְדַּת =אֶתְצַדַּת , נסתרם : אֶתְרִמֵּאו , נוכחים : אֶתְרַעִיתוֹן .

הערה . לפעמים ילכשו הקמוצים תמונת החרוקים, כמו אֶתְבְּרִית , אֶתְחַוִּירֵאת . אֶתְקְרִיאו , אֶתְרִמִּיו . ובתלמוד נמצא אֶגְלָא ת' אֶתְגְּלֵאת , אֶשְׁתְּבֵּאִי ת' אֶשְׁתְּבֵּאִית . בסקור : אֶתְרִמָּא , אֶתְבְּנִי , ותמונה התלמודית : אֶתְרִמִּי .

(ב) בנין חוזר כבד יתחלק ג"כ על צירה וחירק כבנין שלפניו , רק בו לא נמצא כ"כ השנוים כבבנין הקודם , ולכן פה היסוד קמץ : אֶתְרַבָּא , אֶתְעַדָּא . אֶתְחַדָּה .

(ג) בנין חוזר נוסף יתחלק ג"כ על צירה וחירק : אֶתְגְּלִי אֶפְגְּלִי .

פרק יא מרכבים ,

§ 55.

במחלקה הזאת נמצא מרכבים משתי גזרות , ולכן ישתנו לפעמים מהקודמים , והם :

(א) פ"נ ול"א . הקל נָדָא (שפרישצען , שפרענגען , окроплять, обрызгивать) . מקור : מְדִי , בנין נוסף : עבר אֶדִי , בינוני מְדִי , עתיד יְדִי , מקור אֶדָּא , צוון אֶדִי , נֶשֶׂא , צווי יֶשֶׂא . ולרוב תשאר הנו"ן , כמו נָזָא , בעתיד מבנין נוסף : יִנְזִי ; וכן מן נָסָא , נָצָא , וכדומה .

(ב) פ"י ול"א . יָאָה (=נָאָה) , יָדָא , יָחָא , יָמָא , וכדומה , נוטים כפ"י . בעתיד קל : יִימִי , תִּימִי , בנוסף אוֹיְמִי , בעתיד : אוֹיְמִי , תוֹיְמִי , תוֹמוֹן , מקור : אוֹמָאָה . וכן אוֹדִי , אוֹדִיתָא , אוֹדִיאו , אוֹדִינָא ; בינוני מוֹדָא , מוֹדָאָה , מוֹדִי , עתיד אוֹדִי , יוֹדִי , יוֹדוֹן , מקור אוֹדָאָה , צווי אוֹדִי . אוֹחִי , אוֹחִיתָא , אוֹחִיתָא , אוֹחִיתָא , אוֹחִיתָא , אוֹחִיתָא , אוֹחִיתָא , ועל המעט תתחלק הי"ד ביו"י נראה , כמו מוֹחִי גם מוֹחִי .

(ג) פ"פ גרופית ול"א כמו אָבָא , אָרָא , הָוָא , הָיָא וכו' , אשר יש להם מעט שנוים ונזכרים בהמחלקה הא' .

פרק יב זרים

§ 56.

יש איזה פעלים זרים בהמחלקה הז', אשר נחוצ' להעיר עליהם ביהוד , והם :
 (א) הָיָא=הָיָא . בעבר נסתרת : הָיָת, נוכח : הָיָת או הָיָתָ (בתלמוד הָיָת) ;
 מ"ב : הָיָת או הָיָתָ (בתלמוד) : הָיָא ; אך יותר זרות נמצא בעתיד , שנתחלף
 בו השרש הָיָא בשרש הוּ=הוּ ; וכן ישרש הָיָא בשרש הִי=הִי , והתמונה הקצרה
 הזאת היא ראשונה ואח"כ נתרחבה , לכן בעתיד או יְהוּא (=יְהוּ), תְהוּ, נְהוּ, או
 אֲהִי, תְהִי, תְהִי, תְהִי, יְהִי 1 • יְהוּן, תְהוּן • בכ"ז נמצא לרוב התמונות
 הישרות : תְהוּא, יְהוּן, תְהוּן .

הערה . בגוף נסתר בעתיד בא לפעמים למ"ד ת' יו"ד אית"ן , כמו לְהוּא
 ת' יְהוּא, לְהוּן, לְהוּן, ת' יְהוּן, יְהוּן .

(ב) הָיָא . בעתיד הִי=הִי, לכן בצווי, הָיִי, בעתיד : יְהִי, נְהִי ; ולרוב
 אֲהִי, תְהִי, יְהִי, נְהִי, תְהִי, יְהוּן, יְהוּן, וכן בבנין נוסף : אֲהִי, בינוני פְּהִי, מקור
 אֲהִיָּה, ת' אֲהִיָּה, מְהִי, אֲהִיָּה .

(ג) רבים מפ"א יאבדו לפעמים את האל"ף מבלי השאיר זכר לה , כמו
 המקורים : מִפָּא (באקקען, печь), מוּא (אנצנדען, зажигать), מְהָא (קאממען,
 приходит), בעתיד תְּפִי וכו' .

(ד) לפעל אָתָא עוד זרות בצווי : אִיתָא אִיתוּ, ת' אִיתָא אִיתוּ ; גם נמצא לנוכח
 תָּא, לנוכח תִּי, לנוכחים תוּ (ובתלמוד תוּן) ת' אִיתָא, אִיתָא, תָּא, תָּאון .

פרק יג מקצועים.

§ 57.

יש בארמית כמו בעברית שרשים מעטים אשר אינם הולכים תמיד אחר
 מחלקה אחת , אך באיזה בנינים או זמנים הולכים אחר מחלקה אחרת , ונקראים
 מקצועים , והם :

(א) השרש הָדָ (געהען, идти) נמצא רק בעתיד אֲהִיָּה יְהִיָּה פְּהִיָּה, ובמקור
 מְהִיָּה ; בבנין הכבד משרש הָלָד, ובשאר הבנינים והזמנים ישתמשו בשרש
 אָל .

(ב) נָסַק (הינידעשטיגען, זיך ערהעבען, подниматься) בעתיד אָסַק, תָּסַק .
 יָסַק, במקור מָסַק, בצווי סַק, סָקִי, סָקִי ; אולם בשאר הבנינים והזמנים ישתמשו
 בשרש סָלַק .

1 ומוז' נולדו התמונות הזרות בתלמוד : יוּא = יְהִיא, תְּיָוִן = תְּיָוִן .

(ג) בשרשים נרדפים: יָהַב, נָתַן; שָׁמַר, שָׁקַר, וכדומה, ישתמש הארמי פעם באחד ופעם ברעהו (*).

פרק יד מרבעים ומחמשים.

§ 58.

יש פעלים בעלי ארבע או חמש אותיות, והם:

(א) כפולי פ"ם או ע"ם, כמו גָרַנֵּשׁ (גָּרַשׁ, שלאם איכווערען, *выкидать соръ*) וְרָר (וְרָר, גירשען, *опоясывать*).

(ב) כפולי ל"ם, כמו עָרַב (עֵרַמַעַנְגֵּן, *смѣшать*) גם עָרַבֵּר: שָׁרַג (עֵרַבִּירֵעַן, *вводить въ соблазнъ*), אִשְׁתָּרַגַּג (עֵרַבִּירֵשׁ יין, *быть введеннымъ въ соблазнъ*).

(ג) כפולי פ"ם ול"ם, כמו בָּלַבֵּר (בָּל, איבערפליעססען 1 עֵרַויררען, *наводъ*) וְנָלֵל (נָל, וועלצען, *катать, смѣшать, нять*).

(ד) ע"י העמדת אות לניר בן פ"ם וע"ם, כמו בָּלַם (בָּסַם, באלאמירען, *бальзамировать*) וְנָרַר (וועלצען, *скатывать*), נָרַר (וְנָרַר—הכה באגרוף. כל אלה הולכים בנשיתם למחלקותיהם 2 ולבניניהם. והנה בבנין היסודי מעטים המה פעלים מרובעים, כמו פָּרַקַר (שָׁכַב על גַּב) אִתְּפָּרַקַר, גָּרַנֵּשׁ, וְרָר. ולרוב המה בשמות, סָגְלָל, תוֹרָר, אִדְמָר, וכדומה; גם בבנין הנוסף מעטים המה מאד, כמו שְׁמוֹדַע (עֵרַקֵעַנְגֵּן, *узнать*) אִשְׁתְּמוֹדַע = אִתְּשְׁמוֹדַע מן מוֹדַע = מוֹדַע, ע"ם מְשָׁן; אך בבנין הכבר נמצאים לרוב, כמו בָּצָצַן (העֵרַפֶּר-קוועללען, *вытекать*), הִבְבֵּה (ווענען, *обжигать*), הִרְרַר (אנפֵיעֵרן, *зажигать*), מְשָׁמֵשׁ (בעֵלֶקֶקֶען, *замаривать*), לָגַלַּג (עֵרַשְׁמָטטען, *издѣваться*), מְשָׁמֵשׁ (טאפֵעֵן, *ощущивать*), מְקַמַּק (עֵרַשְׁמֵעלצען, *огнить*), פְּטַפֵּט (פלאפֵערן, *болтать*), פִּסְפָּס (עֵרַשְׁשִׁיקֵקֵען, *раздроблять* 3. פִּקְפִּק (צווייפֵעֵלן, *сомнѣваться*), פִּשְׁפֵּשׁ (דורכֵווען, *разыскивать*), קָלַקַל עֵרַרֵערֵבֵען, *портить*), קָשָׁשׁ (איכנאָרען, *вырывать*), הִגְרַג (מיט העֵשִׁיגִיקֵישׁ עֵרַלֵאנְגֵען, *требовать настоячиво*), הִקְרַק (גיעססען, *лечь*), שְׁבָלֵב (עֵרַצווייגֵען, עֵרַויררען, *запутывать*), שְׁנָשָׁג (הערוֹם-שווערען, *бредить*), שְׁקָשֶׁק (אומהעררענען, *блѣгать*), וכדומה.

הערה. מרובעים באותיות נוספות בראש כמו המלה, מְשָׁמֵשׁ, סְקָקַל

(*) כבר כעיר המחורגמן כי הארמי ישמש כגנני סקל כשי יסכ בעבר נינוני וטווי, וכש' נתן כשאר כומניס. ונכתפעל ישמש כש' יסכ ככל כומניס ושי נתן יפקד.

1 ומוזה יִרַח בול רעגענמאנאס נרדף אל מִרְהָשָׁנֵן, מן רָהַשׁ (איבערוועללען, פליעססען, *лечь, наводнать*), (עיין מלא).

2 במחלקה הג' אין מרובעים. 3 מן פ"ס, פ"ת בעברית.

(וענגען, 4) *ожигать*, צִלְחָב, שְׁלָחָב (אנפלאמען, *сажигать*), בִּירָגָם (אומשרייבען, *объяснять*), אינס נהשבים למרובעים, כי האותיות הנוספות בראש המלה אינן עושות שום רושם על הנטיה.

פרק טו הכנויים.

§ 59.

אחר פעל יוצא בא יחס הפעול אם הוא שע"צ במלת ית, כמו ית שְׁכִינָא, ואם הוא שם הגוף, או ע"י מלת ית עם הכנויים (§ 13), או ע"י חבור הכנויים אל הפעל.

§ 60.

(א) בעבר נסתר עם כנויים נעתק הפתח מע"פ אל פ"פ: קְטַלְנִי, ואם אות השמוש קודם השרש יפול הפתח מפ"פ: דְּמַסְרִנִי, ובכבד ובנוסף ג"כ חסר תנועת ע"פ, כמו בְּבִרְנִי, סְתִירָה, או בְּדַפְדִּי, בְּפִרְנִי; או תְּבִנִי, הוֹדְעָה, אֶתְקַנָּה. ועל המעט יתחלף פתח ע"פ בקמץ, כמו בעברית: שְׁלַחְךָ, שְׁלַחֲיָה; אולם בצרורים וחרוקים תשאר תנועת ע"פ: רְחִימְךָ. בל"א או בל"ה יפול ל"פ: בְּנִהִי (בְּנִי), קְרִיָּה (קְרִיָּה), ויש אשר תתחלף גם תנועת ע"פ: תָּזָא, תִּזְנֹנָא.

(ב) בנסתרת עם כנויים, היסוד: קְטַלְתָּ, רְחַמְתָּ, קְטַלְתָּ אֶתְקַלְתָּ, ומוזה: אֶתְרַמְנִי, קְטַלְתִּיה, רְחַמְתִּיה, עֲטַרְתִּנִּי, אֶשְׁכַּבְתִּיה, אוֹעַלְתִּיה, אֶשְׁפַּחְתִּנָּא. בל"א או ל"ה הקמוצים היסוד: גָּלַת, כמו רְדַתִּיה, בחרוקים או בכבד ובנוסף יש חירק או יתחלף ביוצר נראה: פְּסִיתִיה, אֶשְׁקִיתִיה, אִיתִיתִיה, שְׁוִיתִנִּי, עֲנִיתִיה, אֶשְׁקִיתִיה, אִיתִיתִיה.

(ג) בנוכח נשאר היסוד קְטַלְתָּ ושוה לנסתרת: בְּתַנְתִּיה, סוֹבְרַתִּיה; או בְּתַנְתִּיה, סוֹבְרִי, רְמִיתִיה, פְּקַדְתִּנִּי, הוֹדַעְתִּנִי.

(ד) בנוכחת היסוד קְטַלְתִּי כמו בעברית: אֶכְרַעְתִּנִי.

(ה) במ"ב היסוד קְטַלְתָּ: שְׁלַחְתִּךָ, אֶשְׁפַּחְתִּיה־ךָ; ועל המעט: בְּבִרְתִּךָ, אֶשְׁפַּחְתִּיהָ, אֶתְוִיתִכֹן.

(ו) בנסתרים ונסתרות תנועת ע"פ נעתק אל פ"פ כמו בנסתר: אֶלְפִנִי, קְטַלְתִּי, טְרַדְנֹנ־גִין.

(ז) בנוכחים יות תשאר לפעמים הגוין: שְׁלַחְתִּנִּי.

(ח) במ"ב תבוא לפעמים כמו בעברית נו ת' נָא.

הערה. נון נוספה לא נמצא בעבר כ"א על המעט, כמו מְלַכְנִי=מְלַכְנִי (יַעֲצִנִי), אֶקְדַּמְנִי (הַקְדִּימְנִי), ואם נמצא נון יתירה, הוא מאשר הפעלים האלה

יש להם לפעמים נז"ן יתירה גם בלא כנויים : קטלון, קטלתון, ולכן נמצא בִּרְפוּדָה גם בִּרְפוּדָה .

§ 61.

בעתיד עם כנויים באה תמיד נז"ן הנשארת מן שמות הגוף הנקצרים , כמו גִּה מן גִּהוּ=אִנְהוּ ; גִּה מן גִּהָ=אִנְהָא וכדומה ; ולכן ביחיד : יִקְטַלְנִי , יִחַוְנִי ; אִמְלִכְנָה , יִפְצִינָה ; אִרְחִמְנָה ; יִקְטַלְנָה , אִשְׁבְּעִנָה , תִּחַוְנִינָה , תִּלְוִינִינָה , תִּמְצִינָה ; יִבְעִלְנָה יִחַוְנָה , תִּיכְלִינָה ; אִאֲלַפְנִכּוֹן , יִשְׁאֲלַנְכוֹן , יִשְׁיַצִּינוֹן אִתִּינִינוֹן ; וברבים : תִּרְדְּפוּנִי , יִבְהִלְנִי , תִּחַוְדְּעִנִי , יִטְלוּנָה (יִבְהִלְנָה) , יִיחַדְּוִינָה , יִטְעֲמוּנָה , יִבְהִלְנָה , יִרְבְּרוּנוֹן , יוֹבִילוּנוֹן .

הערה א . לפעמים נמצא הברת זון נוספת על כנוי זון , יִקְטַלְוִנוֹן . יִבְהִלְוִנוֹן יִצְדוּנוֹן .

הערה ב . לפעמים נמצא תמונות זִיָּה , זִיָּה , ת' זִיָּה זִיָּה , כמו לְטִיָּה (קבו) לְטִיָּה (אֲרָרָה) , מִשְׁיָּה (וּמִשְׁוֹהוּ) , תִּשְׁבְּעִיָּה (תִּעֲזֹבָה) , תִּבְכִּיָּה (סִלְסִלָּה) , תִּבְקִיָּה (תִּבְקִיָּה) , גִּטְרִיָּה (תִּצְרָה) ; גם בכנוי בנוכח : תִּנְמִרְנָה (תִּשְׁמִרְנָה) , תִּשְׁבְּעִנָּה (תִּצְרָה) .

§ 62.

בצווי עם כנויים לא ישתנה הפעל בנקודו : קְטַלְנִי , שְׁלַחְנִי , הַעֲלִנִי , הַעֲלִנִי , אֶקְמִנִי , אִתִּינִינָה , אוֹכְלִיָּה , סוֹבְרִיָּה , פִּלְגִּיָּה שְׁוִיָּה , פְּרוֹקְנָה , אֶתְבְּנִיָּה , אֶפְקִינוֹן ; וכן בגוף נוכחת : קְטַלְנִי לִיחַיִּלְנוֹן ; וברבים : טְלוּנִי חַחוּנִי , קְטַלְנִי או קְטַלְנִי , תִּבְלְנִי אוֹכְלְנִי , אֶבְלְנִי , תִּחַוְנִי אֶשְׁלִטְנוּנָה .

הערה . כנויי הבינונים והמקור ככנויי השמות , ועל המעט נוטים בכנויים בפעלים .

לוחות

הפעלים והכנויים

הערות

הגופים העקרים שבכל בנין הם ; בעבר : נסתר נסתרת וס"ב ; בבינונים : היחידים ; בעתיד : נוכח ונוכחת ; המקור .

א) עבר , אם נוסף על נסתר קטל הברת ז"ת , הרי נוכח ונוכחת , כמו קטל-קטלת , אתקטל-קטלת ; ואם נוסף הברות ז"ו , ז"א , הרי נסתרים ונסתרות , כמו קטל קטל-קטל ; ואם נוסף הברות יתון יתן ינא , הרי נוכחים ונכחים כמו קטל יתון יתן ינא .

הערה . בנסתרים ונסתרות הנגינה מלעיל ולכן ל"פ רפה , גם במדברים הנגינה מלעיל .

ב) הבינונים לשמות יחשבו , לכן נבנה כמוהם בהוסיף על היחיד קטל סמני יחידה רבים ורבות (§ 7 , 8) .

ג) עתיד , הנוכח תקטל ישמש ג"כ לנסתרת כמו בעברית , ואם נחליף תי"ו אית"ן באל"ף , יו"ד או נו"ן , הרי מדבר נסתר ומדברים : אקטל יקטל נקטל ; ובנוכחת תקטל , אם נחליף הברת י"ן בהברות ז"ן , הרי נוכחים ונוכחות : תקטל , תקטל ; ואם עוד נחליף תי"ו אית"ן ביו"ד , הרי נסתרים ונסתרות : יקטל יקטל .

ד) צווי , היחיד דומה אל העתיד בנפילת אותיות אית"ן , כמו יקטל קטל , אולם בבנין הנוסף ובבינונים החוזרים דומה אל עבר נסתר , כמו אקטל , אתקטל , אתקטל , אתקטל ; ואם נוסף עליו הברות ז"ו , ז"א , הרי נוכחת , נוכחים ונוכחות .

הערה . בבנין הנוסף יתחלף צירה ע"פ בנוכחת ובנוכחים בחירק , כמו אקטלי אקטלו , ובכל הצווי—הו"ן מיחיד—הנגינה מלעיל .

א שלמים

פֶּעַר	אַתְּפֶעַר	פֶּעַר	עבר נסתר נסתרת נוכח-ת מדבר-ת נסתרים-ות נוכחים-ות מדברים-ות
קָפַל קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ	אַתְּקָפַל אַתְּקָפַלְתָּ אַתְּקָפַלְתָּ אַתְּקָפַלְתָּ אַתְּקָפַלְתָּ אַתְּקָפַלְתָּ אַתְּקָפַלְתָּ אַתְּקָפַלְתָּ אַתְּקָפַלְתָּ אַתְּקָפַלְתָּ	קָפַל קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ קָפַלְתָּ	בינוני א יחיד יחידה רבים רבות
מִקָּפַל מִקָּפַלְתָּ מִקָּפַל מִקָּפַלְתָּ	מִתְקָפַל מִתְקָפַלְתָּ מִתְקָפַל מִתְקָפַלְתָּ	קָפַל קָפַלְתָּ קָפַל קָפַלְתָּ	בינוני ב יחיד יחידה רבים רבות
מִקָּפַל מִקָּפַלְתָּ מִקָּפַל מִקָּפַלְתָּ		קָפַל קָפַלְתָּ קָפַל קָפַלְתָּ	עתיד מדבר-ת נוכח נוכח-ת נסתר נסתרת מדברים-ות נוכחים-ות נסתרים-ות
אַקָּפַל תְּקָפַל תְּקָפַלְתָּ יְקָפַל תְּקָפַל נְקָפַל תְּקָפַלְתָּ יְקָפַלְתָּ	אַתְּקָפַל אַתְּקָפַלְתָּ תְּקָפַל תְּקָפַלְתָּ תְּקָפַל תְּקָפַלְתָּ יְקָפַל יְקָפַלְתָּ תְּקָפַל תְּקָפַלְתָּ נְקָפַל נְקָפַלְתָּ תְּקָפַלְתָּ יְקָפַלְתָּ	אַקָּפַל תְּקָפַל תְּקָפַלְתָּ יְקָפַל (יְדמוּד) תְּקָפַל נְקָפַל תְּקָפַלְתָּ יְקָפַלְתָּ	זקור
קָפַלְתָּ	אַתְּקָפַלְתָּ	מִקָּפַל מִקָּפַלְתָּ	צי"ו נוכח-ת נוכחים-ות
קָפַל קָפַלְתָּ קָפַל קָפַלְתָּ	אַתְּקָפַלְתָּ אַתְּקָפַלְתָּ	קָפַל (קָפַל) קָפַלְתָּ קָפַל קָפַלְתָּ	

אתפעל	אפעל	אתפעל	עבר נסתר נסתרת נוכחת מדברת נסתרים נוכחיס מדרבים
אתקטל אתקטלת אתקטלת אתקטלת אתקטלו-טלא אתקטלו-טלן אתקטלנא	אקטל אקטלת אקטלת אקטלת אקטלו אקטלא אקטלו-טלן אקטלנא	אתקטל אתקטלת אתקטלת אתקטלת אתקטלו-טלא אתקטלו-טלן אתקטלנא	בינוני א יחיד יחידה רבים רבות
מתקטל מתקטלא מתקטל-לן	מקטל מקטלא מקטלן מקטלן	מתקטל קטלא מתקטל-לן	בינוני ב יחיד יחידה רבים רבות
אתקטל תתקטל תתקטלן יתקטל תתקטל נתקטל תתקטל-לן יתקטל-לן	אקטל תקטל תקטלן יקטל תקטל נקטל תקטל-לן יקטל-לן	אתקטל תתקטל תתקטלן יתקטל תתקטל נתקטל תתקטל-לן יתקטל-לן	עתיד מדברת נוכח נוכחת נסתר נסתרת מדבריס נוכחיס נסתריס
אתקטלא	אקטלא	אתקטלא	מקור
אתקטל-טלי אתקטלו-טלנא	אקטל אקטלי אקטלו אקטלנא	אתקטל-טלי אתקטלו-טלנא	צווי נוכחת נוכחיס

שלמים ע"מ שונים

בגין יסודי וחזור על משקלים שונים

עבר	פִּעֵל	פָּעִיל	פָּעַל	אִתְּפַעֵל	אִתְּפַעֵל
עבר בסתר נסתרת נבוכה-ת מ"ב בסתרים-ות	סָלַק סָלִיק סָלַקְתָּ סָלַקְתָּ סָלַקְתָּ סָלַקְתָּ אוֹ סָלִיקִית סָלַקוּ סָלְקָא וכו'	סָלַק סָלִיק סָלַקְתָּ סָלַקְתָּ סָלַקְתָּ סָלַקְתָּ סָלַקוּ סָלְקָא	הִכֵּל הִכַּלְתָּ הִכַּלְתָּ הִכַּלְתָּ הִכַּלְתָּ הִכַּלּוּ-לָא	אִתְּקַמֵּל אִתְּקַמַּלְתָּ אִתְּקַמַּלְתָּ אִתְּקַמַּלְתָּ אִתְּקַמַּלְתָּ אִתְּקַמַּלּוּ-לָא	אִתְּרַחֵץ אִתְּרַחֲצִיתָ אִתְּרַחֲצִיתָ אִתְּרַחֲצִיתָ אִתְּרַחֲצִיתָ אִתְּרַחֲצִי-צוּ-צָא
בינוני א'				מִתְּיָהֵב	מִתְּיָהֵב-בָּא
בינוני ב'				חָסַר	חָסַר
עתיד מ"ב נוכח נבוכה-ת	אֶשְׁלַם תִּשְׁלַם תִּשְׁלַם תִּשְׁלַם וכו'		אֶתְקַף תִּתְקַף תִּתְקַף תִּתְקַף וכו'	אִתְּקַמֵּל תִּתְקַמַּל תִּתְקַמַּל תִּתְקַמַּל וכו'	אִתְּרַחֵץ תִּתְרַחֲצִי תִּתְרַחֲצִי תִּתְרַחֲצִי וכו'
מקור	מִשְׁלַם		מִתְקַף	מִתְקַמַּל	אִתְּיָהֵב
צווי	רְדֵף-פִּי	רְדֵף-פִּי	תְּקַף-פִּי תְּקַף-פִּי	אִתְּקַמַּל-מִלִּי	אִתְּרַחֲצִי-חֲצִי

הערות : (א) הנוכח בא לפעמים בתמונת פ' או תא , אולם גוף נוכחת בא כדרכו על שוא .
 (ב) בעבר בצרויים בא לפעמים סגול ת' צירה , אם הנגינה תסוג מהצירה , כמו
 'שאלתון , קרביתון , קדשתון , אתרחצתון .

(ג) שאר הגופים אשר לא נכתבו פה נדע מהערות אשר קודם הלוחות האלה , וכן להלן .

בנין כבד וחוזר על משקלים שונים

פֶּעַל	פִּיעִיל	פֻּעַל	אִתְּפִיעֵל	אִתְּפֻעֵל
סָדַר סִדְרַת סִדְרָה סִדְרִית סִדְרֵי-רָא	קָטַל תְּקַיְמַת תְּקַיְמָה תְּקַיְמִת תְּקַיְמוּ-מָא	סִוֵּב סִוְכַרְת סִוְכַרְתָּ סִוְכַרִית סִוְכְרוּ-רָא	אִשְׁתַּיְוֵב אִשְׁתַּיְוֵבַת אִשְׁתַּיְוֵבָה אִשְׁתַּיְוֵבִת אִשְׁתַּיְוֵבֵי-רָא	אִסְתַּוֵּב אִסְתַּוֵּבַת אִסְתַּוֵּבָה אִסְתַּוֵּבִת אִסְתַּוֵּבֵי-רָא
מְסַדֵּר	מְקַטֵּל	מְסֻוֵּב	מִשְׁתַּיְוֵב	מִסְתַּוֵּב
	מְקַטֵּל	מִשְׁיֻוֵּב	חֹסֵר	חֹסֵר
אִסְדַּר תְּסַדֵּר תְּסַדְרִין	אִקְטַל תְּקַטֵּל תְּקַטְלִין	אִסְוֵב תְּסֻוֵּב תְּסֻוְכְרִין	אִשְׁתַּיְוֵב תְּשְׁתַּיְוֵב תְּשְׁתַּיְוֵבִין	אִסְתַּוֵּב תְּסְתַוֵּב תְּסְתַוֵּבִין
סִדְרָא	קְטַלָּא	סֻכְרָא	אִשְׁתַּיְוֵבָא	אִסְתַּוֵּבָא
סִדְרֵי-סִדְרִי	קְבִילֵי-קְבִילִי	סֻכְרֵי-סֻכְרִי סֻכְרוּ-בְרִנָּא	אִשְׁתַּיְוֵבֵי-זִכְי אִשְׁתַּיְוֵבֵי-זִכְי	אִשְׁתַּמִּזְדַּע אִשְׁתַּמִּזְדַּעִי

אָפּעל	אָפּעל	אָפּעל	
אָשטלעב אָשטלעכט אָשטלעכט אָשטלעכט אָשטענד-דא וכ'	אַרץ אַרצות אַרצות אַשכּעית אַשכּנד-דא וכ'	אַרץ אַרץ אַרץ-א-נש אַרץ אַרץ-נש וכ'	עבר נסתר נסתרת נוכח-ת מ"ב נסתרים-ות
מִשְׁמַעַבְד	מִשְׁמַח	מִרְגִּישׁ	בינוני א'
חסר	מתפל	משמע	בינוני ב'
אָשטעבד הִשְׁמַעַבְד הִשְׁמַעַבְדִּין וכ'	אַרץ מִרְגִּישׁ מִרְגִּישִׁין וכ'	אַרץ מִרְגִּישׁ מִרְגִּישִׁין וכ'	עתיד מ"ב נוכח נוכחת
אָשטללל	אַרץ	אַרץ	מקור
אָשטעבד אָשטעבד וכ'	אַרץ וכ'	אַשמיע וכ'	צווי

ע"פ אהחער

פ"פ גרונית

אתפּעל	פּעל	אתפּעל	פּעל	
אָתקרב אָתקרבֿת אָתקרבֿת אָתקרבֿת אָתקרבֿוֹ-בֵּא וכו'	קָרב , קָרַב קָרִיבֿת קָרִיבֿת קָרִיבֿת , קָרַבֿת קָרִיבֿוֹ-בֵּא וכו'	אָתעבד אָתעבֿדת אָתעבֿדת אָתעבֿדת אָתעבֿדוֹ-בֵּא וכו'	עבד עבֿדת עבֿדת עבֿדת עבֿדוֹ-בֵּא וכו'	עבר נסתר נסתרת נזכח-ת מ"ב בסתרים-ות
מִתְקַבֵּד	מִקְרֵב	מִתְעַבֵּד-מִתְעַבֵּדָא	עַבֵּד , מִשְׁחִין	בינוני א'
חסר	מִקְרֵב , מִקְבֵּד	חסר	עַבֵּד , קָרַב	בינוני ב'
אָתקרב הִתְקַבֵּד הִתְקַבֵּדוֹן וכו'	אָקרב הָקרב הָקרבֿוֹן וכו'	אָתעבד הִתְעַבֵּד הִתְעַבֵּדוֹן וכו'	אַעבד מַעבד הַעבֵּדוֹן וכו'	עתיד מ"ב נזכח נזכחת
אָתקרבֿא	קָרַבֿא	אָתעבֿדא	מַעבֵּד	מקור
אָתקרבֿוֹ-קָרַבֿי	קָרב , קָרַבֿי	אָתעבֿד־קָרַבֿי	עַבֵּד עַבֵּדִי	צווי
וכו'	וכו'	וכו'	וכו'	

פֿעל	פֿעל	אָפֿעל	אָתֿפֿעל	אָתֿפֿעל
עבר נסתר שִׁלַּח נסתרת שִׁלְּחַת נוכח־ת שִׁלְּחַת מ"ב שִׁלְּחַת, (שִׁמְעַת) נסתריס־ות שִׁלְּחוּ-חָא	שִׁלַּח שִׁלְּחַת שִׁלְּחַת שִׁלְּחַת שִׁלְּחַת	הִשְׁלַח (אִשְׁלַח) אִשְׁלַחַת אִשְׁלַחַת אִשְׁלַחַת אִשְׁלַחַת, אִשְׁמַעִית)	אִשְׁלַחַח אִשְׁלַחַחַת אִשְׁלַחַחַת אִשְׁלַחַחַת אִשְׁלַחַח־ות	אִשְׁלַחַח אִשְׁלַחַחַת אִשְׁלַחַחַת אִשְׁלַחַחַת אִשְׁלַחַח־ות
בינוני א' שִׁלַּח שִׁלְּחָא	מִשְׁלַח מִשְׁלַחַא	מִשְׁלַח מִשְׁלַחַא	מִשְׁלַחַח מִשְׁלַחַחַת	מִשְׁלַחַח מִשְׁלַחַחַת
בינוני ב' שִׁלְּחִית	מִשְׁלַח	מִשְׁלַח	חִסַּר	חִסַּר
עתיד מ"ב אִשְׁלַח נוכח תִּשְׁלַח נוכח תִּשְׁלַחִין וכו'	אִשְׁלַח תִּשְׁלַח תִּשְׁלַחִין וכו'	אִשְׁלַח תִּשְׁלַח = תִּשְׁלַח תִּשְׁלַחִין וכו'	אִשְׁלַחַח תִּשְׁלַחַח תִּשְׁלַחַחִין וכו'	אִשְׁלַחַח תִּשְׁלַחַח תִּשְׁלַחַחִין וכו'
מקור מִשְׁלַח	שִׁלְּחָא	אִשְׁלַחַח (תִּשְׁלַחַח)	אִשְׁלַחַחַת	אִשְׁלַחַחַת
צווי שִׁלַּח שִׁלְּחִי וכו'	שִׁלַּח שִׁלְּחִי וכו'	אִשְׁלַח אִשְׁלַחִי וכו'	אִשְׁלַחַח־י וכו'	אִשְׁלַחַח־י אִשְׁלַחַח־י וכו'

אֶתְפַּעַל	אֶפְעַל	פַּעַל	
<p>אֶתְפַּק (דָּפַק) אֶתְפַּקְתָּ אֶתְפַּקְתָּ " " אֶתְפַּקְתָּ אֶתְפַּקְתָּ - קָא וכו'</p>	<p>אֶפַק אֶפַק אֶפַקְתָּ אֶפַקְתָּ אֶפַקְתָּ אֶפַקְתָּ " " אֶפַקְתָּ אֶפַקְתָּ אֶפַקְתָּ אֶפַקְתָּ וכו'</p>	<p>נָפַק נָפַק נָפַשׁ נָפַקְתָּ נָפַקְתָּ נָפַקְתָּ נָפַקְתָּ " " נָפַקְתָּ נָפַקְתָּ נָפַקְתָּ נָפַקְתָּ וכו'</p>	<p>עבר נסתר נסתרת נוכח נוכחת מ"ב נסתרים-ות</p>
<p>מִתְפַּק - פָּקָא</p>	<p>מִפַּק מִפַּקָא מִפַּק</p>	<p>נָפַק נָפַקָא</p>	<p>בינוני א'</p>
	<p>מִפַּק מִפַּקָא מִפַּק</p>	<p>נָפַק נָפַקָא</p>	<p>בינוני ב'</p>
<p>אֶתְפַּק תִּתְפַּק תִּתְפַּקְתָּ וכו'</p>	<p>אֶפַק אֶפַק תִּתְפַּק תִּתְפַּק תִּתְפַּקְתָּ תִּתְפַּקְתָּ וכו'</p>	<p>אֶפַק אֶפַק תִּתְפַּק תִּתְפַּק תִּתְפַּקְתָּ תִּתְפַּקְתָּ וכו'</p>	<p>עתיד מ"ב נוכח נוכחת</p>
<p>אֶתְפַּקָא</p>	<p>אֶפַקָא אֶפַקָא</p>	<p>מִפַּק מִנְפַל מִנְפַל</p>	<p>מקור</p>
<p>אֶתְפַּק - פָּקִי וכו'</p>	<p>אֶפַק אֶפַק , אֶפַק אֶפַק וכו'</p>	<p>פָּק פָּקִי נָפַק דִּי וכו'</p>	<p>צווי</p>

פֶּעַל עַל בִּי, אֹפְנִים	אֶת־פֶּעַל	פֶּעַל	
<p>קֹיִם קֹמְמַת קֹמְמִת קֹמְמַת קֹמְמַת קֹמְמוֹ -מָא וכו'</p>	<p>קֹיִם, בִּזְנוֹ קֹיִמַת קֹיִמִית קֹיִמִית קֹיִמַת קֹיִמוֹ -מָא קֹיִמִיתוֹן -הֵן וכו'</p>	<p>אֶת־קֹם (קֹם, -קִים) אֶת־קֹמַת אֶת־קֹמִית אֶת־קֹמִית אֶת־קֹמַת אֶת־קֹמוֹ -מָא וכו'</p>	<p>עבר נסתר נסתרת נוכח נוכחת מ"ב נסתרים-ות נוכחים-ות</p> <p>קֹם מִית קֹמַת מִיתַת קֹמִית סִיבָא קֹמִית סִיבָא קֹמִית, שְׁמַת, סִיבָא קֹמוֹ -מָא, מִיתַת וכו'</p>
<p>מִקְוִים -מָמָא</p>	<p>מִקְוִים -קֹיִמָא</p>	<p>מִתְקִים -מָא</p>	<p>בינוני א'</p> <p>קֹאם (קֹים,) קֹיִמָא קֹיִמִין קֹיִמִין</p>
<p>מִקְוִים -מָמָא</p>	<p>מִקְוִים -קֹיִמָא</p>		<p>בינוני ב'</p> <p>קִים קִימָא</p>
<p>מִקְוִים מִקְוִים מִקְוִים וכו'</p>	<p>מִקְוִים מִקְוִים מִקְוִים וכו'</p>	<p>מִתְקִים מִתְקִים מִתְקִים וכו'</p>	<p>עתיד מ"ב נוכח נוכחת</p> <p>מִקְוִים מִתְקִים מִקְוִים מִתְקִים מִקְוִים מִתְקִים וכו'</p>
<p>קֹמְמָא</p>	<p>קֹיִמָא</p>	<p>מִתְקִים</p>	<p>מקור</p> <p>מִתְקִים מִקְוִים מִתְקִים</p>
<p>קֹמְמִי קֹמְמוֹ -מָמָא</p>	<p>קֹיִם קֹיִמִי קֹיִמוֹ -מָמָא</p>	<p>אֶת־קֹם -מִי קֹמוֹ -קֹמְמָא</p>	<p>צווי</p> <p>קֹם קֹיִמִי קֹמוֹ קֹיִמָא (וכן בִּית שִׁים)</p>

[illegible]

פֿעל	אַתֿפֿעל	פֿעל על ב' אופנים		
<p>בֿקק בֿקקת בֿקקת בֿקקת בֿקקו-קא בֿקקתו-תא וכו'</p>	<p>אַתֿבֿקק אַתֿבֿקקת אַתֿבֿקקת אַתֿבֿקקת אַתֿבֿקקו-קא אַתֿבֿקקתו-תא וכו'</p>	<p>עאל או על קלל " קלית דקו-קא וכו'</p>	<p>בֿק בֿקת (עלט) בֿקת, בֿקת בֿקית או בֿקית בֿקו-בֿקא עלז-לא בֿקתו-תא וכו'</p>	<p>עבר נסתר נסתרת נוכח-ת מ"ב נסתרים-ות נוכחים-ות</p>
<p>מֿבֿקק-קא</p>	<p>מֿתֿבֿקק-בֿקקא</p>		<p>בֿקק בֿקקא</p>	<p>בינוני א'</p>
<p>מֿבֿקק</p>			<p>קֿוּז-קא</p>	<p>בינוני ב'</p>
<p>אַבֿקק (אַבֿקק) הֿבֿקק (הֿבֿקק) הֿבֿקקו וכו'</p>	<p>אַתֿבֿקק הֿתֿבֿקק הֿתֿבֿקקו וכו'</p>	<p>אַעל (אַחז) העל העליל, הֿבֿזיל וכו'</p>	<p>אַדוק-בֿק הֿדוק, הֿרוע הֿדקו וכו'</p>	<p>עתידי מ"ב נוכח נוכחת</p>
<p>בֿקקא</p>	<p>אַתֿבֿקקא</p>	<p>מֿסן, מֿעל</p>	<p>מֿדק מֿבז</p>	<p>מסור</p>
<p>בֿקק בֿקקו</p>	<p>אַתֿבֿקק-בֿקקו</p>	<p>עול (עול) עול עול, עולא</p>	<p>דק דקו וכו' או בֿק בֿקו וכו'</p>	<p>צווי</p>

אתפעל	אפעל	פלפל	אתפעל
<p>אמדק (העל) אמדקת אמדקת אמדקת אמדקו (העל) אמדקתו -תו וכו</p>	<p>אדק (הגעל) אדקת (הדקת) אדקת אדקת אדקו אדקא אדקתו -תו וכו</p>	<p>גלגל (דקדק) גלגלת גלגלת גלגלת גלגלו -לא גלגלתו -תו גלגלנא</p>	<p>אתדבק וכו כשלמים</p>
<p>ממדק (מפעל) ממתקא</p>	<p>מדק (מחדק) מדקא (מעיל)</p>	<p>מגלגל מדקדק</p>	
	<p>מדק מדקא</p>	<p>מגלגל</p>	
<p>אמדק תמדק תמדקו וכו</p>	<p>אדק אעל תדק או תדיק (תמלל) תדקו וכו</p>	<p>אגלגל תגלגל תגלגליו וכו</p>	
<p>אמדקא</p>	<p>אדקא מנגעלח</p>	<p>גלגלא</p>	
<p>אמדק אמדקי</p>	<p>אדק (העל) אדקי אדקו אדקנא</p>	<p>גלגל גלגלי</p>	

אחפּעל		פעל עזר
אמגלי אמגלית אמגליתא אמגלית אמגלית אמגליו אמגליא אמגליתון תון אמגלינא	אמגלי אמגליאת -לית -לית -לית אמגליאו אמגליאה -ליתון -לינא	הוא הות או הות הות או הות הות הות או הותי הו (הון) הוא (הון) הותון תון הוא
מסגלא מסגלן	מסגלא מסגלן	הוי הון
אמגלא -לי תמגלא תמגלן וכו' תמגלן תמגלן תמגלן תמגלן		אהוא ווי תהוא תהין 7 תהון תהון תהון תהון 8
אמגלאה		מהוא ווי
אמגלי אמגלי		הוי תהי הו

קל עבר
נסתר

קמל, קמלני, קמלך, קלך, קמלת-לך; קמלנא, קמלכון-כך,
קמלינון-כן.

נסתרת

קמלת, קמלתי, קמלתך-הך, קמלתיך-היך; קמלנא, קמלכון-כך,
קמלינון-כן.

נוכח

קמלת, 1, קמלתי, — —, קמלתיך-היך; קמלנא, — —,
קמלינון-כן.

נוכחת

קמלת, קמלתי, — —, קמלתיי-הייהא; קמלנא, — —,
קמלינון-כן.

מ"ב

קמלת, —, קמלתיך-היך, קמלתיך-היך; — —, קמלכון-כך,
קמלינון-כן.

נסתרים-ות

קמלתי-לך, קמלני, קמלך, קמלתיך-היך, קמלנא, קמלכון-כך,
קמלינון-כן.

נוכחים-ות

קמלתינון-תן, קמלתינוני, — —, קמלתינוני-תן; קמלנא, — —,
קמלינון-כן.

מ"ב

קמלנא, —, קמלתיך-היך, קמלתיך-היך; — —, קמלכון-כך,
קמלינון-כן 2.

עתיד

יקמל, יקמלני, יקמלתיך-היך, יקמלתיך-היך; יקמלנא, יקמלכון-כך,
יקמלינון-כן 3.

יקמלון, יקמלני, יקמלתיך-היך (היך), יקמלתיך-היך; יקמלנא,
יקמלכון-כך, יקמלינון-כן 4.

מקור

מקמל, מקמלי-לני, קלך, קלך, קמלתיך-היך; מקמלנא, מקמלכון-כך,
מקמלינון-כן.

צווי

קמל, קמלני, — —, קמלתיך-היך; קמלנא, — —,
קמלינון-לני.

קמלי, קמלני, — —, קמלתיך-היך; קמלנא, — —,
קמלינון-לני.

קמלתי-לך, קמלני, — —, קמלתיך-היך; קמלנא, — —,
קמלינון-כן.

1 נוכח ומ"ב שויים לנסתרת עם כנויים, רק בנוכח חסרים כנויי נוכח ובמ"ב כנויי מ"ב כמו בעברית.

2 כנויי הבינונים נמצאים בלוח השמות (ב 5).

3 וכן נוטים ג"כ: אקמל, תקמל, נקמל, רק במ"ב חסרים כנויי מ"ב ובנוכח כנויי נוכח.

4 וכן נוטים ג"כ: יקמלון-לן, תקמלון-לן, הראשונים בשורק והאחרון ביד חרוקה.

רק בנוי נוכחת ונוכחים חסרים כנויי נוכחים.

באור מלין הנמצאות בספר הזה עפי' א"ב .

ב.

- בָּאֵשׁ (פִּישׁ) - רַע , חוּלָה .
- בָּאֵשׁ עַל - צַר לוֹ עַל , קִצְף עַל .
- בָּהִי (בְּהִיָּא) - בּוֹהוּ .
- בָּחַן - בַּחַן .
- בִּיעָא - בִּיצָה .
- בֵּית - לֵין .
- בָּעָא - שָׂאל , בִּקֵּשׁ , חִפֵּן .
- בָּעַל - בַּעַל .
- בֵּר - בֵּן .
- בִּבְת - בֵּת .
- בָּשָׂר - בָּשָׂר .

ג.

- גֹּב - בּוֹר .
- גֵּב - גֵּב (ריקקען , плечо) .
- גָּבִי - גִּבְאִי .
- גָּבֵר - גָּבֵר .
- גָּבֵר - גָּבֵר .
- גָּזוּ - גָּזוּ , עֲבוּר בָּמִים .
- גָּלָא - גָּלָה .
- גָּף - כִּנָּף .

ד.

- דָּאָף (דוּף) - דָּכָה , טָהַר .
- דָּבָר - נַחֵג .
- דָּוִי - כָּאֵב לֵב וְרוּחַ .
- דּוֹר - צוּי מִן גִּדֵּר .
- דִּחִי - דָּחָה , רָחֵץ .
- דִּין - דִּין .
- דִּירָא (דִּירָטָא) - דִּירָת .
- דִּירָדוּם - (רָאָשְׁהִלִּיךְ , красноватый) .
- דִּמוּף - יָשָׁן .

א.

- אָבָא - אָב , אָבִי , יַעַר .
- אָבָא - אָבָה , חִפֵּן .
- אָבָא - אָבָה , גֵּג .
- אָדָרע (דָּרע) - זָרוע .
- אָדָר - תָּדָר , גָּרֵן .
- אָדָרֵן - אָדָר .
- אָדָן - אָדָן .
- אָזָא - חִסִּיק .
- אָזָל - הִלָּף .
- אָזָל - תַּעַר .
- אָחָא - אָח .
- אָחָד - סָגָר .
- אָחִיד - אָחוּ .
- אָחָת - אָחוּת .
- אָחָרִי - אָחֵרֵת .
- אָחִירִי - מֵאָחִירִי .
- אָכָרע - הִכְרִיעַ .
- אָלָף - לָמַד .
- אָמָא - אָמָא .
- אָסָחִי - עֵין סָחָא .
- אָע - עֵין .
- אָצְמָדָא - חָרָב , שָׁמֶם .
- אָקָלע - קָרָה .
- אָרְמָלָא - אֶלְמָנָה .
- אָרְמָלוּ - אֶלְמָנוּת .
- אָרע , אָרָק - אָרֶץ .
- אָרעִי - קָרָקע .
- אָשְׁכָה - מִצָּא .
- אָתָא - בָּא .
- אָתָרעִי - חִפֵּן .
- אָתָתָא - אִשָּׁה .

בֶּק (דִּקְק) - דִּקְק , לַחֵץ
 דֶּר - הוֹר .
 דֶּרַע - זִרְוע .

ה.

הָנָא - הוּה
 הָעֵל (עֵלֵל) - הַכְּנִים .

ו.

זָאָר (זוֹר) - סוֹר , כְּבִישׁ (פֶּרַעססען ,
 . (прижать

זָכוּ - זְכוּת .
 זָעִיר - מַעֲט .
 זָרְעִי - מִשְׁפַּחָה .

ח.

חָאָף (חוּף) - שַׁחֵק .
 חָדָא - שְׂמֵחָה .
 חָדִי (חִדְיָא) - חֲזָה .
 חָנָא - הַגִּיד .
 חוּכְמָא - חֻכְמָה .
 חוּרְזִיר - לִבָּן .
 חָנָא - רֵאָה .
 חֲזוּ - מֵרָאָה .
 חֲזוּ - מַחֲזֶה .
 חֲלָב - חֶלֶב .
 חֲלָם - חֵלֶם .
 חֲמָא - רֵאָה .
 חֲמוּת - חֲמוּת .
 חֲסָף - חֶרֶס , טִיט .
 חֲשִׁשׁ - צִירִיךְ .
 חֲשָׁחוּת - צִרְךְ (נֶאֱמָר חֲאָבֶען ,
 . (нуждаться

מָעַם - מָעַם .
 מָרִיד - נִגְרֵשׁ .

יָאָה - נֵאוּה .

יָדָא - יֵדָה , הוֹדָה .
 יָחַב - נָתַן .

יָחָא (אוֹחִי) - מִתָּר .
 יָכִיל - יָכַל .

יָמָא (אוֹמִי) - נִשְׁבַּע .
 יָסַד - יָסַד .

יָרַת - יָרַשׁ .

יָתִיב (אוֹתִיב) - יָשַׁב .

כ.

כָּאָל (כּוֹל) - מֵרַד .
 כָּהֵל - יָכַל .

כָּהִי - רָב , מוֹחַת .
 כָּהֵן - כֹּהֵן .

כּוּ - חֵלֶן .

כְּנִשׁ - אֶסְפָּה .

כְּסִי - כֶּסֶד .

כְּשִׁיר - יִשָּׁר בַּעֲיִנִּי .

כְּתָר - כְּתָר .

כְּתָב - כְּתָב .

כְּתָב - כְּתָב .

ל.

לָאָט (לוֹט) - קָלַל .

לָהֵב - לָהֵב .

לָחַם - לָחַם .

לָשׁוֹן - לָשׁוֹן .

מ.

מָב - מוֹב .

מָבֵר - טָמֹן .

כּוּ.

מָאָף (מוֹף) - שִׁפָּל .

מָאָן - כָּלִי :

ס.

סָאָם (סָיָם) - השלים, הנעיל, חתה.

סָפֵן, עָנָר.

סָנָא - גדל.

סָנִי - גדול, רב.

סָנִיד - השתחוה.

סָנִלָל - ענול.

סָנֵן - מְשֻׁנָּה.

סָדֵר - סִדֵּר, עָרוֹךְ.

סוֹבֵר - חוֹק, סָבַל, פִּלְגָל, קוֹנָה, חֶשֶׁב.

סוֹלֵת - סֵלַת.

סָחָא - רָחִין.

סִיב - טָקֵן.

סָלֵק - עֵלָה.

סָפֵר - סָפֵר.

סָפֵר - סוֹפֵר.

ע.

עָבֵד - עָבַד, עָבָד.

עָבִידָא - עֲבוּדָה.

עָבָא - סוֹר, הִרָה, שָׁלַל.

עָבֵן - זָמֵן.

עָזָקָא - טִבְעָת.

עָלִים - נֵעַר.

עָלִיקָא - נִעְרָה.

עָלִית - עָלָיָה (חדר עליון).

עָל, עָאָל (עָלָל) - נִכְנַם, בָּא.

עָלָם - עוֹלָם.

עָנָא - עֲנָה.

עָנִי - עָנִי.

עָנֵן - עָנָן.

עָקֵר - יִשְׁרָשׁ.

עָר - עָר, שׁוֹגָא.

מָגֵר - מָגַר, הִפְלָל.

מְדַנְמִי - יוֹשֵׁב אֲרָצוֹת מִזְרָח.

מְדַעִם - מֵאוֹמָה.

מָזָא - עֵיין אִזָּא.

מָחֵר - מָחָר.

מָטָ - הַשִּׁינִי, הַגִּיעִי.

מָיִת - מָת.

מָבֵד - הַשְׁפֵּל.

מָלָךְ - עֲצָה.

מָלְכוּ - מְלָכוֹת.

מָלָל - דִּבֶּר.

מָסָא - רָפָא.

מָסֵר - מוֹסֵר.

מָרְבִּי - מִרְבִּית.

מָשַׁח - שָׁמֵן.

מָשְׁרִי - מִחֲנָה, חֵיל.

מָתְקָל - מְשֻׁקָּל.

נ.

נָאָד (נֹדָד) - נָדָד, סוֹר.

נָאָם (נֹוֹם) - דִּבֶּר, יִשָּׁן.

נָדָד - נָדָד.

נָדֵר - נָדָר.

נָהָק - נָאָק.

נֹור - אִנִּישׁ.

נָחִית - יָרַד.

נָטָל - נָשָׂא, נָסַע.

נָטֵר - נָטַר, שָׁמַר.

נָבֵם - שָׁחַט.

נָסַב - לָקַח.

נָסָק - עָלָה.

נָפִישׁ - רָבָה.

נָפֵק - יָצָא.

נָצָא - נָצַח, רָב, פָּרַח.

עֲרִמְלִי - ערום .

עֶבֶק - נָם .

ה.

הָבָא - גָדַל .

הָבֹו - גָדוּלָה .

הָבֹון - אָדוֹן .

הָנֶשׁ - הָנֶשׁ , רָעֵשׁ , הַתְקַבֵּץ (הַנִּיּוֹל ו' ו') .

הָנְלִי - הָנְלִי .

הָו - מֵרָאָה , תְּמוּנָה .

הָוָן - קָאָה .

הָחִים - אָהָב .

הָחִיץ - נִשְׁעַן .

הָיֵשׁ - רָאֵשׁ .

הָמִי - הַשְׁלָךְ .

הָעָא (אֲתָרֵעִי) - הָפִין .

הָעִי (רָעִיָא) - רֹעָה .

הָשׁוּ - רִשׁוּת .

הָתָת - חָרָד .

פ.

פּוֹנְדָקִית - מוֹכֶרֶת , מוֹזוֹן .

פּוֹפּוֹט - (פּוֹלֶטְעֵרֵן , болтать) .

פּוֹלַג - חֶלֶק .

פּוֹלָחֵן - עֲבוּדָה .

פּוֹם - פָּה .

פּוֹצָא - פֶּתַח .

פּוֹקּוֹק - (וואַנקען , сомнѣваться) .

פּוֹל - בְּרוֹל .

פּוֹרַק - פֶּדָה .

פּוֹשֶׁר - פֶּשֶׁר .

פּוֹתָנָם - דְּבָר .

פּוֹתוֹר - שְׁלֹחַן .

צ.

צָבִי - רִצָּה .

צָדָא (אֲצִמְדָא) -

צָדִי (אֲדִיָאָת) - חֶרֶב , שִׁמְם

צָדִי (אֲדִיָאָת) -

צָחִי - צָחָא , צָמָא .

צָלָא - הַתְּפִלָּל .

צָלוּ - תְּפִלָּה .

צָלָם - (בִּילֵר , истуканъ) .

ק.

קָבֵל (בַּעַל) - הַתְּאֹוֹן .

קָבִיל (בַּפֶּעַל) - נִשְׁמַע , הַקְּשִׁיב .

קָדִישׁ - קָדִישׁ .

קָדִישׁ - קָדִישׁ .

קָדִישׁ - רִאשׁוֹן .

קָמַל - הֶרֶג .

קָנַט - קִיץ .

קָנַם - בְּרִית , שְׁבוּעָה .

ש.

שָׁבִי - נִשְׁבִּית , שְׁבִיָּה .

שָׁבָא - שְׁבַת .

שָׁבָהוֹר (גִּלְגִּיץ , блескъ) .

שָׁנָא - גָדַל .

שָׁנִי - שׁוּם .

שָׁנִיב - הִצִּיל .

שָׁחֵן - חָמֵם .

שָׁיָצִי - גִּמַּר , בָּלָה , הִשְׁמַד .

שָׁיָעִמוֹם (גִּיטְשֶׁסֶם אַבוּעִינְגֶהִיט ,

отсутствие духа) .

שָׁכָלָל - הַשְׁלָם , (פֶּאָלֶלֶענֶדען ,

совершить) .

שָׁלָהָב - הִלָּהָב .

שָׁלָם - שְׁלוֹם .

שָׁשׁ - שׁוּם - נִשְׁם .

שָׁמֵשׁ - נִשְׁמֵשׁ .

שָׁנָא (שְׁנֵתָא) - שְׁנָה	הוּב - שׁוּב
שָׁנָא (שְׁתָּא) - שְׁנָה	תָּבֵל - שְׁבֵל
שָׁעָא (שְׁעָתָא) - שָׁעָה	תְּלִית - שְׁלִישׁ
שְׁפָרַפֵּר (מִאָּרְעֵנְרָטְטָה, утренняя заря)	תְּנִי - תְּנָא
שְׁרִי - הֶחֱל, הֶתֶר, שְׁכֵן	תִּקָּף - תִּקְפָּה
תִּ	תִּקָּף - הֶחֱזִיק
תְּבִיר - שִׁבֵּר	תְּשַׁבְּחָא - שִׁבַּח
תִּגֵּר - כּוּהֵר	

ת ק ו נ י ם

צד	שורה	§	צד	שורה	§
על השער	7		29	שורה	§
8	19		23	удивляться	
10	4 12		24	рассказывать	
12	1 5		38	вдыхать	
13	8		1	терпеть, сносить	
14	9		30	בִּפְסָם (ת' בִּפְסָב)	
15	11		40	שִׁתְּבָא	
16	1 13		46	אַרְבָּנִי (ת' אַרְבָּנִי)	
17	18		51	יִדְעָתִי (ת' יִדְעָתִי)	
18	6		52	כֵּן	
19	10 8		57	צווי פֿעל 2	
20	15		59	עֵתִיד	
21	2		62	מִטָּא	

אידישע

שפריכווערמער

געזאמעלט און נאכ'ן ענין נאך געטיילט
אין בעזונדערע אפטיילונגען.

פון

י. פיראזשניקאוו.

„א שפריכווערמער
איז א וואהר-ווארט“.

ווילנא, תרס"ה. בדפוס י. פיראזשניקאוו.

Еврейскія народныя пословицы.

Собралъ **И Пирожниковъ.**

Вильна, Типографія И. І. Пирожникова. Зав. № 24.

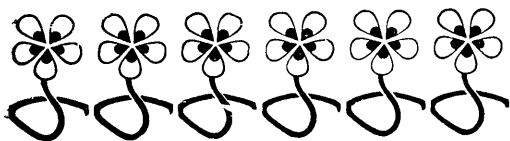
אִינֵה אַל ט :

3	גאט . . . . .
7	אירען . . . . .
10	מסחר, פרנסה . . . . .
20	געלד . . . . .
25	קרעדיט . . . . .
27	מלאכה, פאך . . . . .
32	ארעסקייט . . . . .
38	הויכע און נידעריגע לאגע . . . . .
43	פונם פראקטישען לעבען . . . . .
59	עסען און טרינקען . . . . .
68	זוי איינס, אזוי דאס צווייטע . . . . .
70	ערשט און לעצט . . . . .
71	אביסעל און אביסעל . . . . .
73	שבת און יום טוב . . . . .
75	פערשפעטיגען, היילען זיך, אָבלייגען . . . . .
77	ניט אלץ זעהט אויס אזוי ווי ס'איז באַקאָט . . . . .
80	דאָס וואָרט . . . . .
85	די צייט . . . . .
88	א סוף . . . . .

90	פחלוקת . . . . . קריג,
92	נזישווענדיגקייט . . . . .
94	פדות און אייגענשאפטען . . . . .
100	ליעבע און פריינדשאפט . . . . .
103	שנאה . . . . .
105	תורה, קענטנים . . . . .
107	פכוד, שטאלץ . . . . .
109	עקל . . . . .
113	נארישקייט . . . . .
118	פוליהייט . . . . .
120	אייגענליעבע ענאאזים . . . . .
123	אמת און לינען . . . . .
125	א יחיד און א נפיש . . . . .
128	קרובות'שאפט . . . . .
132	קינדער . . . . .
134	ווייבער, מיידלאך . . . . .
137	שדוף . . . . .
141	מזל, גליק . . . . .
144	אומגליק, שלים מזל . . . . .
148	צרות . . . . .
153	דער מויט . . . . .

גאט

אויף גאט דאַרף מען האָפּען ,
און אַליין אויף גיט שלאָפּען .

אויף מאַרגען זאָל גאט זאָרגען .

אַז גאט גיט ברויט, גיבען מענשען פּוטער .

אַז גאט וויל , איז אַלייז הַנִּבְיָא מִסְכִּים .

אַז גאט וויל , שיסמט אַבעזים .

אַז גאט לאָזט לעבען, מוז ער מָעוֹת געבען .

איז גאט מאַכט נאָם ,
מאַכט ער ווידער טרוקען .

אַהן גאָטס וואָרט—קײן טריט פון אָרט .

איין גאָט אויף אַלע שוֹנאים .

ביי גאָט איז גלייך אָרעם און רייך .

בעסער אַ ביטערער פלאַט פון גאָט ,
איידער אַ זיסער פלאַט פון אַ מענשען .

בעשערט גאָט אַ העזעלע ,
בעשערט ער איהם אַ גרעזעלע .

גאָט איז אַפּאַטער : איז ער גיט גיט אַ מַפָּה ,
גיט ער אַ פלאַטער .

גאָט איז גערעכט
און זיין מִשְׁפָּט איז גערעכט .

גאָט בעשערט דעם טרינקער זיין ווײַן.
און דעם שפינער זיין פלאַקס.

גאָט גיט די קעלט נאָך די קליידער.

גאָט לאָזט זינקען, אָבער גיט ערטרינקען.

גאָט לעבט, און מיר מאַטערען זיך.

גאָט שיקט גיט פון אויבען.
אַז מע ליגט אויפן אויווען.

גאָט שיקט-צו די רפואַה פאַר דער מַכּה.

דער וואָס האָט געהאַלפּען אויף פּיש.
וועט העלפּען אויף פּעפּער.

דער מענשטראַכט און גאָט לאַכט.

דער שְׁלִים-מִזְלִיג,
האָט תָּמִיד פּרעטענזיעס צו גאָט.

וואָס נאָהענטער פון שול,
אַלץ ווייטער פון גאָט.

וואָס צו גאָט איז צו גאָט,
וואָס צו לייטען איז צו לייטען.

ווי העלפט נאָר גאָט,
ביז גאָט וועט העלפען.

וועמען גאָט וויל דערקוויקען,
קענען מענשען ניט דערשטיקען.

טו דאָס דייניגע,
וועט גאָט טאָהן דאָס זייניגע.

יערענס מעַרְכָּה איז פון גאָטס הַשְׁגָּחָה

יעדער איינער פאַר זיך,
און גאָט—פאַר אַלעמען.

לאָז יענער זאָרגען.
וואָס האָט נישט קיין גאָט אויף מאָרגען.

צו גאָט דערלייגט מען נישט.

אידען.

אַ אַיד האָט צייט נאָר קראַנק צו זיין.

אַ אידישע ירוּשָׁה איז א גילדענע אָדער.

אַ אידישע נשְׁמָה קען מען נישט שאַצען.

אַ אידישער גליק איז,
אַז ער קומט צו „פֿרֶכּו“.

אַ אַידישער תַּעֲנוּג,
איז אַ קיהלער תּוֹשָׁעָה בָּאָב.

אַ פֿרומעו אידען זאָל מען זוכען
צווישען אַלטע הולטאיעס.

אויף דער מַצֵּבָה זיינען אַלע אידען שוין.

אידישע עֲשִׁירֹת איז ווי מאַרצאָווע שניי.

אַלע אידען קענען זיין חֲזָנִים,
נאָר דאָס רוֹב זיינען זיי הייזעריג.

בעסער אַ איד אָהן אַ באָרד,
ווי אַ באָרד אָהן אַ אידען.

בעסער אין גויאישע הענדר,
ווי אין אידישע מיילער.

דעם אידען פעהלט תְּמִיד אַ טאָג.

וואויהנען זאל מען צווישען אידען ;
האנדלען—צווישען גוים .

ווען זינגט אַ איד ?—
ווען ער איז הונגעריג .

יעדער איד האט זיין פעקעל .

לעבען זאל מען צווישען גוים ,
שטארבען—צווישען אידען .

מיט אַ אידען איז גוט נאָר קונגעל צו עסען .
און דאָס אייך גיט פון איין טעלער .

ס'איז אַ מצוה אַ אידען צו בעגראַפֿען .

צווישען אידען ווערט מען גיט פערפאלען .

מסחר פרנסה

אַ דאַנק
קען מען אין קעשענע ניט אַריינלייגען .

אַ חלוף איז אַ חלף .

אַ טרוקענער „מי שפּרך“ העלפט ניט .

אַ פיש זוכט וואו מיעפער ,
אַ מענש—וואו בעסער .

אַ קאַרגער צאָהלט טייער .

אַ שטענדיגער גראָשען ,
איז בעסער ווי אַ זעלטענער רופעל .

אַ שפּאַרער איז בעסער ווי אַ פערדיענער .

אַהן אַ סוד איז קיין מזל־בֿרָכָה.

אַהן הוצָאָה, איז קיין הִכָּנְסָה.

אויף אַנאויסגעטראָטענעם וועג
וואַקסט נישט קיין גראַז.

אומזיסט זעצט זיך אַפֿילו קיין מַכָּה נישט.

אַז אַ נאַר גייהט אין מאַרק,
פֿרייהען זיך די קרעמער.

אַז גאָט נישט ברױט, גיבען מענשען פֿוטער.

אַז גאָט לאָזט לעבען, מוז ער מַעוֹת געבען.

אַז דער קרעמער פֿערעכענט נישט די קראָם,
פֿערעכענט די קראָם דעם קרעמער.

אַז מע האָט סְחוֹרָה, האָט מען קיין מוֹרָא.

אַז מע האַנדעלט מיט טאַפּאַק,
האַט מען אַ שמעק;
אַז מע האַנדעלט מיט האַניג,
האַט מען אַ לעק.

אַז מע היט אָב פּרעמדס,
קומט מען צו אייגענס.

אַז מע זוכט חֶלֶה, פּערלירט מען ברויט.

אַז מע לייגט אַריין קַדְחָת,
נעהמט מען אַרויס אַ קריינק.

אַז מע לייגט ניט אַריין טאַקע,
נעהמט מען אַרויס אַ מִפָּה.

אַז מע לעבט אָהן חֶשְׁבֹּן,
שטאַרבט מען אָהן וָדוּי.

אַז מע צאָהלט געלד, איז ווערט געלד,

אַז מע קען נישט איבערוואַרטען דאָס 'שלעכט'
טע, קען מען דאָס גוטע נישט דערלעבען.

אַז מע שמירט דירעדער, סקריפען זיי נישט.

אַז מע 'שמירט', פאַהרט מען.

אַז מען שפּאַרט נישט קיין גראַשען,
קומט מען נישט צום רופּעל.

אַז מען איז פּויל, האָט מען נישט אין מויל.

איידער צו שטאַרבּען פון הונגער,
איז שוין בעסער צו עסען געבראַטענעס.

אַלע יקָרְנִים האָבען דעם גלות.

אַנאַבגעשפּאַרטער גראַשען
איז צוויי מאל פּערדינט.

בְּחִנָּם קָרִיגְט מֵעַן בְּנִים .

בַּעֲסַר אַ הָאָן אִין הָאָנְד ,
אִידער אַנְאָדלער אִין הִימַעַל ,

בַּעֲסַר אַ בִּיטערער בִּלְאָט פֿון גָּאָט ,
אִידער אַ זיסער בִּלְאָט פֿון אַ מענשען .

בַּעֲשַׁהֲרַט גָּאָט אַ העזעלע .
בַּעֲשַׁהֲרַט ער אִיהֶם אַ גרעזעלע .

גָּאָט בַּעֲשַׁהֲרַט דַּעם מַרִּינקער זַיִן וַיִּין ,
און דַּעם שְׁפִינער זַיִן פֿלֶאָקס .

גוטע רעכענונג מאַכט גוטע פֿריינד .

געבראַטענע מייבעלֶאָך ,
פֿליהען נישט אַרײַן אִין מויל .

געפֿיטערט—איז געפֿאַהרען .

די ליעבע איז זיס,
אָבער זי איז גוט מיט פרויט.

דער אָרעמאָן איז גערן
צו בלייבען ביים קרן.

דער הונד האַפט אַ בייגעל,
אין דער בעקער בלייבט אַ בעקער.

דער וואָס האָט געהאַלפֿען אויף פֿיש,
וועט העלפֿען אויף פעפער.

דער וואָס זיצט בַּתְּבוּק יָדִים,
דער פערבלייבט אָהן מַכְנָסִים.

דער וואָס לעבט פֿון האַפֿנוג,
שטאַרבט פֿון הונגער.

דער חזיר איז טֵרֵף,
אָבער דער מֶקַח איז פֿֿיש.

דער סוד פונם רופל ליגט אינם גראַשען.

האַזיז פֿיר איז די בעסטע תּפֿלה.

האַט מען עס נישט שטענדיג,
האַט מען עס לעפענדיג.

האַנדעלשאַפט
איז נישט קיין פֿרוּדערשאַפט.

וואוינען זאָל מען צווישען אידען;
האַנדלען צווישען גוים.

וואָלווערע פֿלייש עסען די הינד.

ווי העלפט נאָר גאָט,
ביז גאָט וועט העלפען.

ווי מע נעהמט זיך פֿאַר, אזוי העלפט גאָט.

ווי מע שמירט, אזוי פֿאַהרט מען.

„וַנִּתְּנוּ מַאֲכַל צוֹרִיק אֲוִיךָ, וַנִּתְּנוּ“.

ווער עס שטעלט נישט אַיין,
דער נעהמט נישט אַזײַס.

לֹאז יענער זאָרגען,
וואָס האָט נישט קיין גאָט אױף מָאָרגען.

לעב—און לֹאז לעבען.

לעזלם—נעהם, תִּקַּח—מאָהן.

מיט אַ גוט וואָרט
פערקויפט מען שלעכטע סחורָה.

מיט גאָרניט מאַכט מען גאָרניט.

מֶע קױפט נישט קיין קאַץ אין זאַק.

מעחר' גַּנְבִּים—מעחר' שטריק.
מעחר קרעמער—מעחר גליק.

מע וויינט מעחר אויף „מִי יִחְיֶה“,
ווי אויף „מִי יָמוּת“.

נאַר בלייבט נאַר, און מָקַח בלייבט מָקַח.

סאַמעט און אַמלעם
לעשט אויס דעם פייער אין קוך.

ס'טאיינע געזאַגט אַ סְנֵחָה :
ניט קיין קוֹנָה, גיט קיין מוֹכֵר.

עחרליך לעבען—שווערליך לעבען.

פאַר אַמקוקע צאָהל'ט מען קיין געלד נישט.

פון אַ גאַנצן קניפּט מען נישט קיין האַבען.

פון ווייניג רוח ווערט מען נישט פֿרלירט.

פיעל פֿעליפֿתים, ווייניג מוֹל־פֿרכה.

פרענען קאסט קיין געלד נישט.

פרעמדע ברויט רייסט אין האַלז.

צאָהלען בעזונדער,
איז דער בייטעל געזונדער.

צו גאט דערלייגט מען נישט.

צעהן דינגען און איינער קליפט.

צעהן מאָל אַכטעסעסען,
און איין מאָל אַפֿשניידען.

קליינע מוזזות, און גרויסע פֿיזנזות.

שיט מעהל, גים וואסער.

שפאָר בעצייטען,
וועסטו נישט אַנקומען צו לייטען.

שפאָר, שפאָר,
קומט דער שוואַרץ-יאָהר
און נעמט צו גאָר.

געלד.

אַ מַשְׁפּוֹן צו פֿערזעצען, אַבי אַ גביר צו זיין.

אַ פּולער זאַק שטייהט פֿעסט.

אַ רייכען מאַטען איז פֿראַי צו פֿעגראָבען.

אַ שווער בייטעל מאַכט אַ לייכט געמייט.

אָהן שְׁלִים־מֶזֶל ווערט מען נישט רייך .

אויף דריי זאכען שטייט די וועלט:
אויף געלד, אויף געלד, און אויף געלד .

אז מע צאָהלט נישט קיין סכום.
זאָגט מען נישט קיין דעך .

אז מע רייבט זיך נעבען אַ גביר ,
רייבט מען זיך אויס אַ לאָך .

אַזוי גייטס אין דער וועלט:
איינער האָט די בייטעל ,
דער צווייטער—די געלד .

אידישע עֶשִׂירֹת איז ווי מאַרצאַווע שניי .
אין גראָשען קלינגט נישט .

איינער בענשט מוזמן .
דער אנדערער האָט מוזמן .

אָהן געלד איז קיין וועלט .

אָרום אַ פעמינען טאָפּ ,
איז זיך גוט צו שמידען .

אָרעם איז נישט רייך, קרום איז נישט גלייך.

פֿיי גאָט זיינען גלייך אָרעם און רייך.

גאָלד פערעכט אייזען .

גוט-ברודערשאפט איז בעסער ווי עשירות

געלד איז פלאַטע ,
אָבער פלאַטע איז קיין געלד .

געלד איז קיילעכיג : אַ מאָל איז עס דאָ ,
אַ מאָל איז עס דאָרט .

געלד גייהט צו געלד .

די זון שיינט גלייך איין אָרעם און רייך.

דער גביר פלאַמט זיך ,
און דער אָרעמאָן ווערט געשוואַלען .

דער ווייטסטער וועג
איז צו דער קעשענע .

דער סוף פונ'ם רובל ליגט אינ'ם גראַשען .

"המבדיל בין קודש לחול"
ווער ס'האט געלד , דעם איז וואויזל .

ווער ס'האט די מַטְיָבֶּה, דער האט די יָדֶה.

ווער עס שווינט נישט דעם גראַשען
איז אַלײן נישט ווערט אַ גראַשען .

זינגען זינגט דער אָרעמער ;
דער רייכער הערט נאָר צו .

יעדער עוֹשֶׁר האָט זיין יוֹשֶׁר .

ירושָׁה און גֶּדֶן-געלד האָבען קיין מֶזֶל נישט.

מעהר קבָּצֵן , מעהר הולִיָאָק ;

מעהר נְגִיד , מעהר סוויניָאָק .

נאָך אַ שְׂרָפָה ווערט מען רייך .

גֶּדֶן און יְרוּשָׁה

זיינען מיטן טייַוועל פֿאַברִיקאַ .

ס'איז גוט צו זיין אַ פֿעל הֶפֶת .

אַז ס'איז דאָ מיט וואָס .

פֿאַר געלד האָט מען די און יענע וועלט .

פֿאַר געלד קריגט מען צוקער .

פֿון קאפּ-קאפּ ווערט מען קיין עוֹשֶׁר נישט .

קרעדיט

אַ שולדיגער איז ווי אַ זינדיגער .

אויף „וואָלט איך“ און „זאָלט איך“
לייזט מען קיין געלד נישט .

אַז מ'איז שולדיג דעם קירושנער
איז מען אַ בַּעַל־חוב איבערן קאָפּ .

„אַין לי!“ איז אַ גוטע מַעֲנָה .

„אַין לי“ — איז פֿטור .

באַרגען מאַכט זאָרגען .

בעסער ביים ערגסטען צו האָבען ,
איידער דעם בעסטען שולדיג זיין .

גוטע מאהנער זיינען שלעכטע צאהלער.

געבארגטער שכל מויד ניט.

ווער ס'האט אליין ניט צו קייען,
זאל דעם צווייטען ניט לייהען.

משכון בבית, שלום בקעשענע.

קראצען זאך בארגען
איז נאר גוט אזויק א חיידע.

מְלָאכָה, פּאָךְ

אַ בער לערנט מען אויף אויס מאַנצען.

אַ גוטע חתולה איז אַ האַלבע אַרבעט.

אַ ליטוואַק נעהמט זיך אונטער
אַפילו אַנאָם צו זיין.

אַ מוזר ספרים איז קיין למדן
אַ חלפן איז קיין עושר.

אַ מייסטער ווערט נישט געבוירען.

אַ נאָר ווייזט מען קיין האַלבע אַרבעטנים.

אַ שרייבער—איז אויפן פען.
אין אַ פאָרד—איז אויפן קאָפּ

אַז אַ קעכין שטאַרבט .
בעגראָבט מען זי אונטערן קויעמען .

אַז די בעל-הבת'טע איז אַ שְׁלִים-מֶזֶל ,
איז די קאַץ אַ נאַשערין .

אַז די מיידעל קען נישט טאַנצען . זאָגט זי :
די פֿליזמר קענען נישט שפיעלען .

אַז דער בעל-תְּקִיעָה קען נישט בלאָזען ,
לייגט זיך דער שטן אין שוֹפָר .

אַז מע ציילט ספֿירה ,
קומט אויף פֿליזמר אַ פֿגירה .

אַז מע קלערט צופיעל אים שַׁבָּת ,
אַרבעט מען ווייניגער אינדערוואַכען .

אַזוי ווי די תּוֹרָה האָט קיין גרונד נישט ,
אַזוי האָט קצבות קיין גרונד נישט .

אַלע אידען קענען זיין חֲזָנִים ,
גאָר דאָס רוב זיינען זיי הייזעריג .

אַלע שוסטער גייהען באַרוועס.

אַרץ זאָל מען קענען ,
גאָרניט זאָל מען בעדאַרפען .

אַרבעט פריינגט פרויט, פוילעהייט—נױט.

גענייהט און געשטעפט,
געשפינט און געוועבט , —
און אַלץ מיטן צונג .

די מלאכה האָט ליעב דעם טרונק .

די מלאכה דאַרף מען קענען
און יוֹזֶשׁר דאַרף מען האָבען .

דיענער זיינען טריי, ביז זיי זיינען ניי .

דעם אַרבייטער—אָגילדען ;
דעם פֿעל-מלאַכָּה—אָרופֿל .

דער רלזת פֿערשווענדעט .
וואו עס אַרבעטען די הענד .

דער מענש איז געגליכען צו אַ שניידער;
אַ שניידער שטאַרפט .
און אַ מענש שטאַרפט אויך .

דער שפּור איז געשטאַרבען ,
דער שיינקער איז פֿעדדאַרבען .

האַרעווע' מיידעלע ,
וועסטו האָבען אַ קליידעלע .

וואָס פֿאַר אַנעסער אַזאַ מוזער .

ווי די אַרבעט , אַזוי דער לויזן .

ווען נייהט אַ שניידער אומזיסט? —
ווען ער מאכט גיט קיין קניפעל.

חזנים זיינען נאראנים,

טהו נאָר פליסיג דיין מלאכה,
וועט שוין קומען די מזל-ברכה.

יעדער שיינקער לויבט זיין ביער.

מע נעהמט אַ מייגעל,
און מע מאכט אַ בייגעל.

עסען ביז זאט, אַרבעטען ביז שווייס.

פיעל מראכות—ווייניג ברכות.

צווישען אלע שוסטער
איז דער בעסטער שניידער—
יוסף דער סמאליאר.

קענסט דו נישט נייעהען,
דארפסט דו נישט טרענען.

שבת-שמעך האלטען נישט.

שוסטער, בלייב ביי דיין מלאכה!

ארעמקייט

א גאנץ יאָהר באַרוועס,
און תשעה-באב אין זאקען.

א לעבערדיגען זאקען מען נישט אָנפילען.

א משפּון צו פערזעצען,
אבי א גביר צו זיין.

א קבצן איז א פעל-צדקה,
אויף א פרעמדער קעשענע.

אויף מצות און תּכריכים מוז זיין .

אַז אַנאַרעמאַן עסט אַ הון ,
מוז ער זיין קראַנק , אָדער די הון .

אַז מע האָט ניט קיין אָתרוג ,
דאַרף מען קיין פּושקע ניט .

אַז מע האָט ניט קיין סוס ,
גייהט מען צופּוס .

אַז מע פּערזעצט דעם מַלִּית ,
איז שוין אַ סָמֶן דלות .

אַז ס'איז ניטאָ אין טאַפּ ,
איז ניטאָ אין טעלער .

אַלע סְמָנִים גייהען אונטער ,
נאָר דער סָמֶן דלות בלייבט .

אָנאַרעמער מױזחם
איז געגליכען, צו די שפּרי-לוחות.

אַרעם איז ניט רייך, קרום איז ניט גלייך.

אַרעם איז קיין שאַנד,
אַפּער אויך אַ קנאַפּער יחוס.

אין אייוועלע קיין פענדעלע,
אין שטייגעלע קיין הענדעלע,
אין בייטעלע קיין רענדעלע.

איינער צו פראַצע און זיבען צו מַצָּה.

ביז דער פעטער ווערט מאַגער.
גייחט דער מאַגערער צום גרונד.

ביי גאָט זיינען גלייך אַרעם און רייך.

ביידע אינאיינעם איז נישטאָ ביי קיינעם.

בעסער צעהן שלעסער, איידער איין נלות.

די זון שיינט גלייך אויף אַרעם און רייך.

די נשמה קען מען נישט אויסשפייען.

נלות, קאך לאַקשען!—ניטאָ קיין אייער.

דעם נלות פאסט אַלעס.

דער אַרעמאָן איז גערן,

צו בלייבען ביים קרן.

דער גביר בלאָזט זיך

און דער אַרעמאָן ווערט געשוואַלען.

דער נלות פערשווענדעט,

וואו עס אַרבעטען די הענד.

הוליע, קבצן! .... איז וואָלוועל.

וואו כּלּות, דאָרט איז אַלעס .

וואָס מע קען נישט דערלאַנגען ,
זאָל מען נישט פּערלאַנגען .

ווען אַלע וואָלטען זיין נביאים ,
וואָלט נישט געווען קיין עגבים .

ווען וויינט דער בעטלער ?—
ווען ס'איז צוויי חתונות אין איין טאָג .

ווען פרייהט זיך גאָט ?—
ווען איין בעטלער קראַצט דעם צווייטען .

ווען פרייהט זיך דער אַרעמאָן ?—
ווען ער פערלירט און געפינט .

זינגען זינגט דער אַרעמער ,
דער רייכער הערט נאָר צו .

יעדער אַרעמאָן ווייס פון זיין עשירות .

מע מוז זיך שטרעקען נאך די עקען.

מעחר קבצן, — מעחר הוליאק;

מעחר נגיד — מעחר סוויניאק.

גויט ברעכט אייזען,

כלות ברעכט שלעסער

ניטא קיין ברויט, טא גיעב חלה

ס'איז גוט צו זיין א בעל-הבת,

אז ס'איז דא מיט וואס,

פאר אנארעמאן,

איז א שווארץ-יאהר אויף גוט.

פול אין קעפעלע, פוסט אין טעפעלע.

צוויי מתים גייהעו טאנצען.

שלים-מזל, וואו גיהסט דו? — צום ארעמאן.

הויכע און נידעריגע לאגע.

א בייץ און א רצועה זיינען פון איין פעל.

א געפאלענעם העלפט גאט.

א חונד טאָר קיין דין ניט זיין.

א מאַפּ מיט אַ קעסעל.

איז אַ שלעכטע חֲבֻרוֹתָא.

אַ שקאַרפעטקע איז ניט קיין פֿגד.

אױס פֿלח, ווייטער אַ מויד.

אױף אַ מױטען לייב שפּרינגען האָזען.

אונטען און אויבען איז אַלץ איין גרױבען.

אַז מע האלט זיך צו נידעריג,
טרעט יענער אויפן קאפ.

אַז מע שערט די שאַף,
ציטערען די לאַמער.

איינעם וואַרפט מען אַריין,
דעם אַנדערען וואַרפט מען אַרויס.

אין אַ מַגָּפָּה איז אַ ציג אויך אַ בַּהֲמָה.

אַנאָדלער האַפט נים קיין פליגען.

אַרעם און רייך זיינען אַלע גלייך.

אַרעם איז נים רייך, קרום איז נים גלייך.

בױמער אין וואַלד זיינען אויך נים גלייך.

בַּמָּקוֹם שְׂאִין אִישׁ,
איז אַ הערינג אויך אַ פֿיש.

גומע ביער, אָבער נישט פאַר דיר.

גרויסע שְׁרָרוֹת האָבען לאַנגע הענד.

דאָס איז ר' בער, אָבער נישט דער.

די זון שיינט גלייך אויף אַרעם און רייך.

דער אַתְרוֹג קאָסט די גאַנצע געלד.
און אויפֿן לולב מאַכט מען די בְּרָכָה.

דער וואָס גייהט אין שפּאַן,
דער בעקומט מיט'ן בייץ.

דער וואָס קומט נישט צו מיר
קומט נישט צו מיר.

דער רַבִּי מעג.

ווי די שְׁרָרוֹת, אַזוי איז דער מְשִׁירָה:

ווי דער האַר האַלט דעם הינטער,
אַזוי האַלט איהם די גאַנצע געזינדעל.

ווי מע שטעלט זיך דעם שטייגער,
אַזוי גייהט דער זייגער.

ווי קומט אַ חזיר צו פעפער !

וועמען אַ בייץ אין האַנד ,
וועמען אַ יאָך אויפֿן האַלז .

וועמען אַ פֿבֿוד , וועמען אַ שטעקען .

זיי אַ מענש , וועסטו זיצען אין סופֿה .

יחוס אויפֿן בית-הקברות ,
און אינדערהיים איז צרות .

יעדער האָן אויף זיין סמעטניק .

יעדער הונד אויף זיין גרונד.

פֿבֿור וואָלגערט זיך אויפֿן מיסט,
ווער עס וויל, נעהמט אומזיסט.

מע דערקענט דעם פֿויגעל
נאָך די פֿערערען.

ניט אַלעמען בעט מען אויף חתונה.

פֿון אַ חזיר־שען עק
קען מען קיין שטריימעל ניט מאַכען.

פֿון הימעל גייהט מען אַראָפֿ,
אַבער ניט אַרוף.

ציבעלע מיט קנאָבעל,
זיינען לייבליכע ברידער.

רבונו של עולם,
הייב מיך נישט און וואָרף מיך נישט!

רַב מִשָּׁה מֵעַג, מאַשקע טאָר נישט.

פֿונם פראַקטישען לעבען.

אַ באַד איז ווי אַ תּשׁוּבָה.

אַ ברוגען שעפט זיך אויף אויס.

אַ גאַסט אויף אַ ווייל זעהט אויף אַ מייל.

אַ גבאי דערלייגט קיינמאל נישט צו גבאות.

אַ גנב מוז זיין אַ חָכָם.

אַ דאַנק
קען מען אין קעשענע נישט אַריין לייגען.

אַ האַרץ אַז אַ זייגער.

אַ היימישען גאָב קען מען נישט איינהיטען.

אַ וואָגען איז אַ זייגער;
אַ שליטען איז אַ פּאָר.

אַ חלום איז אַ האַלבער גאָיאַ.

אַ טאַפּ אין וואָגען שאַרט נישט.

אַ טרוקענער מי-שפּירד העלפט נישט.

אַ יונג בוימעלע בויגט זיך
אַנאָלטער—ברעכט זיך.

אַ מלאך קען אויך
קיין צוויי שליחות נישט טאָן.

אַ פֿיש זוכט וואו טיעפער ,

אַ מענש—וואו בעסער .

אַ קאץ קען אויך קאליע מאכען .

אַ קארגער צאָהלט טייער .

אַ שווייגדיגער בעקומט צוויי חֲלָקִים .

אַ שטעקען האט צוויי עקען .

אָדער אַ מִמְשָׁלָה , אָדער אַ מַפְלָה .

אױס אַ מַעֲשֶׂה פרעגט מען קיין קִשְׁיָא נישט .

אױף אַ פרעמדער באָרד

איז גוט צו לערנען זיך גאַלען .

אױף אַ שלעכטען פֿרײַן טאָר מען ,

קיין מַפְלָה נישט בעטען .

אויף אַנאָיסגעטראָטענעם וועג.
וואַקסט ניט קיין גראָז.

אויף ניין האָט מען קיין מאָל
קיין תְּרֻמָּה ניט.

אומזיסט זעצט זיך אַפֿילו קיין מַכָּה ניט.

אַז די רייפֿען צושפּרינגען צופֿאַלט די פֿאַם.

אַז מע ברייַהט זיך אָב אויף הייסע,
בלאָזט מען אויף קאַלטע.

אַז מע גייהט גלייך פֿאַלט מען ניט.

אַז מע גיט דעם גַנב
די שליסעל צו די הענד,
איז מען זיכער.

אַז מע גיט—נעהם;
אַז מע נעהמט—שריי: גוואַלד!

אַז מע לייגט נישט אַריין טאַקע,
נעהמט מען אַרויס אַ מַכָּה.

אַז מע לעבט אָהן חֶשְׁבֹּן,
שטאַרבט מען אָהן וְדוּי.

אַז מע פרעגט אַ שְׁאֵלָה, ווערט מֵרָף.

אַז מע שמירט דירעדער, סקריפען זיי נישט.

אַז מע שמירט, פאַהרט מען.

אַז מע שעמט זיך,
האַט מען קיין קינדער נישט.

אַז מע נעסט אויף דעם בייגעל,
בלייבט אין קעשענע די לאָף.

אַהר חֲמֵשָׁה העלפט קיין חֲרָטָה נישט.

אַז מע דאַרף דעם גַנב ,
שניידט מען איהם אָב פון דער תְּלִיחַ

אַז מע האַקט האַלץ , פאַלען שפּענער

אַז מע הייצט אין פּאָד ,
איז וואַרעם אין שטאָדט .

אַז מע וויל גוט פֿדקען ווערט אלץ טיַרף .

אַז מע וויל גוט גיבען יַעקביען ,
גוט מען עַשׂוֹן .

אַז מע זוכט , געפינט מען .

אַז מע טרעט אָן אויף אַ קאָטשערע ,
שפּרינגט זי אויך צוריק .

אַז מע לייגט אַ ריין קדחת ,
געהמט מען אַרויס אַ קריינק .

איבער אַנאַנגעהויבענער חלָה.
איז נישט גוט. המוציא צו מאַכען.

איידער אַזוי פאַהרען.
איז בעסער צופוס גיין.

איידער פערשיטען אַ פּלאַטע.
איז בעסער זי אויסמיידען.

איידער צו שטאַרבן פון הונגער,
איז שוין בעסער צו עסן געבראַטענס.

אין אייג האָט מעהר נאַמנות,
ווי צוויי אויהערען.

אין מאָל, איז קיין מאָל.

אין באָד זיך צו שעמען,
איז נישט פאַר וועמען.

אין וואָסער וואָסער מע שווימט,
די טרינקט מען.

אינצווייזן איז שטאַרקער.

אַלטע קייען, יונגע שפייען.

אַ מאָל איז די רפואָה
ערגער פאַר דער מַכָּה.

אַנאיינרעדענדיג איז ערגער ווי אַ קריינק.

"אַפֿשָׁר" און "מאַמער"
בריינגט קלאַג און יאַמער.

אַרום אַ פעטען טאַפּ,
איז זיך גוט צו שמירען.

בְּתָנִים קריגט מען בָּנִים.

ביי א מאָלער קען געמאַלט זיין .

בעסער אַ האָן אין האַנד ,
ווי אַנאָדלער אין הימעל .

בעסער אַנאַלטער טאָפּ ,
איידער אַ נייער שאַרבען .

בעסער אַנקומען צו "עלינו" ,
איידער צום בעסטען מענשען

בעסער פריהער בעוואָרענט ,
איידער שפעטער בעוויינט .

בעסער צוויי מאָל פרעגן ,
איידער איין מאָל בלאַנדזען .

גוט איז צו האָפען ,
שלעכט איז צו וואַרטען .
געפיטערט איז געפֿאַהרען .

דורך אַ קאַץ
שיקט מען קיין שַלח-מָנוּת נים.

די וועלט איז אויך אַ וועלט.

די פֿיש אין טייכעלע
איז נאָך ווייט פון בייכעלע.

די קאַץ ווייס וואָס זי נאַשט.

דער הונד איז ווערט דעם שטעקען.

דער וואָס פרעגט, דער בלאַנדזעט נים.

דער מענש זינדיגט,
און דער האָן איז די פֿפֿרָה.

דער עפעלע פאַלט נים ווייט פון בוימעלע.

דער פֿיש שטינקט פון קאָפּ.

דריי טעג איז מען אַ גאַסט,
און נאָך דעם ווערט מען צו לאַסט.

„הבֿל הֶבֶל!“ און גע׳הבֿל׳ט מוז דאָך ווערען.

הער און זעה, קוק און שווייג.

וואו הינד פירען, דאָרט איז אַ מוֹשָׁב.

וואו מע היינגט אויף איין פוס,
היינגט מען שוין אויף ביידע.

וואָרוועלע פלייש עסען די הינד.

וואָס איין קלאַפּ מאַכט ניט,
מאַכט דער צווייטער.

וואָס איך ניט ווייס, מאַכט מיר ניט הייס.

ווי מע נעהמט זיך פאַר, אַזוי העלפט גאָט.

ווילסטו קניידלאך, זאג די הגדה.

"וְנִתְּנוּ" מאַכט צוריק אויך וְנִתְּנוּ.

ווען די באַבע וואָלט האָפּען אַ באָרד,
וואָלט זי געווען אַ זיידע.

ווער עס וויל נישט הערען,
דער וועט מוזען פיהלען.

ווער עס שטעלט נישט איין,
דער נעהמט נישט אויס.

זאג נישט אַלץ וואָס דו ווייסט,
גלויב נישט אַלץ וואָס דו הערסט.

זוך נישט קיין פגימה אויף דער זעג.

זיצסט דו גוט, מאַך רוק זיך נישט.

האַפּ ניט די פֿיש פֿאַרן נעץ .

טהאַן טאַר מען ניט, אָבטאַהן מעג מען.

טו ניט אַלץ וואָס דו קענסט ,
ווייז ניט אַלץ וואָס דו האָסט .

יעדער פֿלל האָט אַ יוצא מן הַכֶּלֶל .

לעב און לאַז רעבען .

לעבען אַ שווערען וואָגען,
איז גוט צופֿוס צו גייהן .

מיט גאָר ניט מאַכט מען גאָר ניט .

מיט צוויי בייצען שמייסט מען ניט .

מע גיסט ניט אויס די אומריינע ,
ביו מע האָט ניט קיין ריינע .

מע זאל די אומריינע ניט אויסגיסען,
 ביז די ריינע קומט צופליסען.

מע מיינט ניט די דרֶשָּׁה,
 מע מיינט די פֶּקֶשָּׁה.

ניט אַזוי גיך טהוט זיך, ווי עס רעדט זיך.

ניט אַזוי גיך מאַכט זיך, ווי עס טראַכט זיך.

ניט אַלע פּוּרִים איז אַ נֶם.

ניט יעדער אויף וועמען הינד בילען
 איז אַ גֶגֶב.

ס'איז לייכט צו לאַכען,
 און שווער צו מאַכען.

סאַמעט און אַטלעס,
 לעשט אַזוי דעם פייער און קיך.

פֿאַר אַ געשלאָגענעם הונד
מאָר מען קיין שטעקען נישט ווייזען.

פֿאַר אַיִמן קומט קיין פֿאַמיש נישט.

פֿאַר גוטע נעכט האָט מען שלעכטע טעג.

פֿון אַ חזיר אַ האָר—אויף גוט.

פֿון איין אָקס
קען מען קיין צוויי פעל נישט שינדען.

פֿון אַמֶר אַפֿיִי איז נאָך נישט קיין ראָיה.

פֿון ווייטען נאָרט מען לייטען.

פֿון פענסטער
קען מען די גאַנצע וועלט נישט זעהען.

פֿראַפֿירען גייסט איבער שמודי־רען.

פריהער געמאכט
און נאָכדעם בעדאָכט,
האַט שוין נישט איינעם
פיער צרות געבראַכט.

פריהער וועגען און נאָך דעם וואָגען.

פרעג נישט ביים קלוגען,
פרעג ביים געניטען.

פרעג נישט דעם רוֹפֵּא, פרעג דעם חוֹלֵה.

פרעגען קאָסט קיין געלד נישט.

פרעמדע ברויט רייסט אין האַלז.

צו באַרִיטן דאָרף מען קיין ציינער נישט.

קוק נישט וואָס אַנדערע מאַכען,
קלער נאָר פון אייגענע זאַכען.

קײן קרעצמע טאָר מען נישט אויסמיידען.

קליידער מאַכען ליימען.

שמיעד דעם אייזען פֿאַר-זמן עד איז היים.

תּפּיסָה איז אַזוי ווי מײַתָּה.

עסען און טרינקען.

אַ באַקסער איז שוואַרץ,
אַבער זיס ווי צוקער.

אַ הונ איז גוט צו עסען זאַלבענאַנד:
איך און די הונ.

אַ קראַנקען פֿדעגט מען,
אַ געזונטען גיט מען.

אָדס יסודו ימעפּר וסופּו לעפּר,
און פּינולפּינול איז גוט אַ מרוגק פּראַנפּען.

אָהן קניידלעך איז קיין פּסח,
אָהן קרעפלעך איז קיין פּורים.

אומעטום איז גוט הילף
נאָר נישט אין שיסעל.

אַז דער מאַגען איז לער,
איז דער שלאָף שווער.

אַז טונקען איז נישט טרינקען,
איז קנייפּען נישט שלאָגען.

אַז מע האט נעכטען געגעסען,
איז מען היינט נישט זאט,

אַז מע לייגט זיך אָן וועטשערע,
איז נידעריג צוקאפּען

אַז מע לייגט זיך נישט געגעסען,
שטייט מען אויף נישט געשלאָפּען.

אַז מע קאכט מיט שטרוי,
בלייבט דאָס עסען רויה.

אַז מ'עסט אויף דעם בייגעל,
בלייבט אין קעשענע די לאָך.

אַז ער הייסט מענדעל,
מעג מען עסען פון זיין פענדעל.

אַז קרופניק איז אַנאַביל,ה
איז איישישאַק אַ קהילה.

איבער אַנאַנגעהוּבענער חלה,
איז נישט גוט אַ "חמוציא" צו מאַכען.

איבערן באָרד גערוגען,
דעם מזיל נישט געפונען.

איידער צו לייגען אין פושקע,
איז בעסער צו לייגען אין קישקע.

אין בויד זעהט קיינער,
אויפן בויד זעהען אלע.

אלע שפורים זיינען ניכטער אים פורים.

א פולע זמירות און ווייניג לאקשען.

ביי א שבור איז בראגפען דער עקר.

בעסער דעם בעקער, ווי דעם רופא.

געפרעגעלט אין האג,
איז רעטאך אויך א מאכל.

דאס בעסטע מילכיגס
איז א שטיקעל פלייש.

דורך אַ קאַץ
שיקט מען קיין שְׁלַח-מְנוּת נישט.

די אַכילה איז די בעסטע תְּפִלָּה.

די מְלָאכָה האָט ליעב דעם טרוינק.

די האַלז האָט אַ קליין לעבעל,
און פערשלינגט אַ הויז מיטן דעבעל.

די פֿיש אין טייכעלע
איז נאָך ווייט פון בייכעלע.

די קאַץ ווייס וואָס זי נאַשט.

די קישקע האָט נישט קיין פענסטער.

דער ערשטער ביסען איז אנעקבער.

דער קאַפּ איז דול, דער בוך איז פול,
און דער מאַגען ווייס נישט פון וואָס צוזאַגען.

דער קונגעל געראט נאך די געסט.

דער שפּור איז געשטאַרבען,

דער שיינקער איז פערדאַרבען.

וואו מע דאַרף זאָלן, מױג ניט קיין צוקער.

וואו פיער קעכענס, איז דאָס עסען רויה.

וואו צוויי עסען, עכט אַ דריטער.

וואָס ביי אַ נישטערען אויפֿן לונג.

איז ביי אַ שפּור'ען אויפֿן צונג.

ווילסטו קניידלאך—זאָג די תּגדה.

וואָס פאַר אַנ'עסער אַזא מוער.

ווי די מתיים עסען, אַזא פּנים האָבען זיי

ווען מע שלאָגט, קאָכט מען קרעפלעך.

ווער ס'עסט לײַנג קונגעל, דער לעבט לאַנג.

זאג דער קאץ

אז אַ בלינצע קאסט אַ גילדען.

נאָשט זי פאַרט.

זאַלץ און ברויט מעגסטו עסען,

און דעם אָמת ניט פערגעסען.

מיט קרוש קֶבֶנָה

קען מען זיך ניט אַפּפּאַסטען.

מע מיינט ניט די תּגִּדָּה,

מע מיינט די קניידלאך.

מַצּוֹת און וויין מוז זיין;

שמאַלץ און אייער—ניט זייער.

משוגענע גענו, משוגענע גריווען,

מע מיינט ניט די תּרוּסָת,

נאָר די אַרְבֵּע פּוֹסוֹת.

עס ניט קיין ביינער
וועלען ניט ווייה טאן די ציינער.

עסט מען חזיר ,
זאל שוין רינען איבערין באָרד .

עסען ביז זאט , אַרבעטען ביז שווייס .

פאַר אַ הונגעריגען בייכעל ,
איז קירבעס אויך אַ מאַכֶּל .

פאַר גוים עסט מען נויס-ברויט

פון באַרשץ מיט ברויט
ווערען די באַקען רויט .

פון מעשיות
קאָכט מען קיין וועטשערע ניט .

פון .על-קמא' ווערט מען ניט פעט .

צו באַרשץ דאַרף מען קיין ציינער נישט.

צו הערינג דאַרף מען קיין זאַלץ,
צו גריווען—קיין שמאַלץ.

קאַלב-פלייש, איז האַלב-פלייש.

קודם לַכָּל איז גוט אַ שְׂחָפֵל.

קייען (קון) איז נישט קָבֵל.

קרעפּלעך: עסען ווערט אויך נמאָם.

רויזע עס איך נישט,
געקאכטע ליעב איך נישט,
געבאַקטע וויל איך נישט.

ווי איינס, אזוי דאס צווייטע.

אז בעגלה איז א וואגען,
איז בזמן קריב א שליטען.

אז טונקען איז ניט טרינקען
איז קנייפען ניט שלאגען.

אז ציבעלע איז ציבוליע,
איז קנאפעל קנאפוליע.

אז קרופניק איז אנאכילה,
איז איישישאק א קהלה.

אז שרה איז צעהן, איז רבקה—עלף.

איך צו דיר ווי דו צו מיר.

וואָס פאַר אַ גוט-מאַרגען, אַזאַ גוט יאָהר.

וואָס פאַר אַ שאַלָה, אַזאַ תשובָה.

ווי די אַרבעט, אַזוי דער לויזן.

ווי די מעַשים, אַזוי דער נָש.

ווי די מַתים עסען, אַזאַ פֿנים האָבען זיי.

ווי מע וויגט איין, אַזוי שְׁלאַפּט מען.

ווי מע טרייבט, אַזוי גייהט דאָס.

ווי מע שמירט, אַזוי פֿאַהרט מען.

ווי מע שפיעלט, אַזוי טאַנצט מען.

משוגענע גענז, משוגענע גריווען.

ערשט און לעצט.

א גוטע התחלה
איז שוין א האלבע ארבעט.

א קנזיל האט אויך אנעק.

א שלעכטע התחלה
בריינגט צו א בייזען סוף.

א שלעכטע התחלה בריינגט צו א מפלה.

דער וואס זאגט „אלף“, מוז זאגען „בית“.

דער וואס לאכט צום רעצטען,
דער לאכט אים בעסטען.

דער סוף איז גוט, איז אלצדינג גוט.

דער ערשטער ביסען איז אַנעקבער .

יעדער אָנפאַנג איז שווער .

צום לעצטען קומט דאָס בעסטע .

אַביסעל און אַביסעל .

אַ ביסעל און אַ ביסעל ,

ווערט אַ פולע שיסעל .

אַנאָפגעשפּאַרטער גראָשען

איז צוויי מאָל פּערדיענט .

אַ שטענדיגער טראָפען

דעכערט דעם שמיין .

אַ שפּאַרער איז בעסער ווי אַ פּערדיענער .

איז מע שפּאַרט נישט קיין גראַשען ,
קומט מען נישט צום רובל .

דער סוד פון דעם רובל
ליעגט אינ'ם גראַשען .

נישט אין איין טאָג
איז דער בית-המקדש געבויט געוואָרען .

פון קאפּ-קאפּ ווערט מען קיין ענשער נישט .

פון קערענדלאך—א הייפּעלע ,
פון טראַפענדלאך—א טייכעלע .

שפּאַר בעצייטען ,
וועסטו נישט אַנקומען צו לייטען .

שפּאַר , שפּאַר ,
קומט דער שוואַרץ-יאָהר
און נעהמט צו גאָר .

שַׁבָּת און יום טוב.

אַז מע גרייט ניט אָן עַרְב שַׁבָּת,
האַט מען ניט אויף שַׁבָּת.

אַז מע האט אויף פּוּרִים יְסוּרִים,
האַט מען אויף פֶּסַח חוֹשֶׁךְ.

אַז מע האט ניט פּרִיטאַג שפּעט,
האַט מען ניט זונטאַג פּריה.

אַז מע פּאַהרט אים שַׁבָּת,
זיצט מען אינדערוואָכען אינדערהיים.

אַז מע קלערט צופּיער אים שַׁבָּת,
אַרבעט מען ווייניגער אינדערוואָכען.

אַז מען עסט שַׁבָּת קוגעל,
איז מען די גאַנצע וואָך זאַט.

אַלע ימים טובים וועלען פֿאַל ווערען,
נאָר פֿורים וועט בלייבען.

אַלע שפֿורים זיינען ניכטער אים פֿורים.

אהן קניידלעך איז קיין פֿיסח,
אָהן קרעפלאַך איז קיין פֿורים.

זוי קומט אַ פֿאַטש צו „גוט שבת“?

ווען איז ביי אַ הונד יום טוב? —
אז ער צופֿרעכט אַ פֿוס.

ניט אַלע פֿורים איז אַ נס.

פֿורים איז קיין יום טוב,
קִדְהַת איז קיין קריינק.

ראש חודש נסן איז אַ טייערער ביסען.

שַׁבַּת הָאֵם דער רָשָׁע אין גִּיהֶנוֹם אויף רוה.

שַׁבַּת-שטעך האַלטען נים.

פערשפעטיגען, היילען זיך,
אָבלייגען.

אָפגעלייגט איז נים אָפגעזאָגט.

אָבלייגען איז גוט נאָר קעז.

בעסער שפעט איידער קיינמאָל.

גוטע פערד בלאַנזען ווייט.

מעהר געוואַרט, מעהר גענאַרט.

פאַהרט מען שטילער, קומט מען גיכער.

פון גרויס היילעניש
קומט קיין גוטס ניט ארויס.

פערשפעטיגט אַ שעה, פערלאָרען איאָהר.

שטאַרבען, קנעלען און חתונה האָבען
פערשפעטיגט מען ניט.

שׂכל און חרטה קומען תמיד צו-שפעט.

שמיד דעם אייזען, פֿל זמן ער איז הייס.

ניט אלץ זעהט אויס
אזוי ווי ס'איז באמת.

א באקסער איז שוואַרץ,
אָבער זיס ווי צוקער.

א בידלן מאַכט אלעמען פרייהליך,
און אַליין ליגט ער אין דריערד.

אויף שוואַרצע ערד
וואַקסט די בעסטע פֿרובאַה.

אז מע טהוט אָן שיין אַ בעזים,
זעהט ער אויף אויס ווי אַ מענש.

איינעם דאַכט זיך,
אז ביים צווייטען לאַכט זיך.

אין א קרוזען שפיגעל
איז דער גאז אנאזייט.

אין בויד זעהט קיינער,
אויפ'ן בויד זעהען אלע.

דער פנים איז א מסור.

דער שמש קלאפט: "אין שול אריין!"
און אליין גייהט ער שלאפען.

האניג אויפ'ן צונג, גאל אויפ'ן לונג.

וואס האט צום פנים,
וואס אין הארצען טוט זיך?!

ניט אלץ וואס גלאנצט איז גאלד.

מיט וואס פאר אויגען מע קוקט איינעם אן.
אזא פנים האט ער.

מע בעגריסט נאָך די קליידער,
מע בעגלייט נאָכן שפּל.

מע דערקענט נאָך די באַקען,
זוי די ציינער קנאַקען.

ניט יעדער וואָס זינגט, איז פרייהליך.

עֲשׂו גיט מַעֲשֶׂר פֿון שטרוי.

פערל אויפֿן האַלז,
שטיינער אויפֿן האַרצען.

צרות לייגען זיך צום ערשט אויפֿן פֿנים.

קיינער ווייס ניט,
וועמען דער שוך קוועצט.

שטילע וואַסער גראַבט טיעף.

דאס וואָרט.

אַ גוט וואָרט העלפט פיעל
און קאָסט ווייניג .

אַ גוטער שפּריכוואָרט איז מאַרידן ימים.

אַ גואיש גלייכווערטער
איז, לַחֲבֵדִיל , אַ תּוֹרָה .

אַ מַשָּׁל איז נאָך גיט קיין רַאָיָה .

אַ קלאַפּ פּערגייחט, אַ וואָרט פּעשטייחט.

אַ שפּריכוואָרט איז אַ וואָהר-וואָרט .

אױפֿן גוטען אָרט
גיט מען יעדען אַ גוט וואָרט .

איזוהו גבור—הַבּוֹרֵא גלייכווערטעל.

אין די אויגען—הייסט גערעדט.
אונטער די אויגען—הייסט געפילט.

אנאָקס האָט אַ גלאַנגען צונג.
און קען קיין שוּפּר נישט בלאָזען.

בעסער אין גויאישע הענד,
איידער אין אידישע מיילער.

בעסער פריהער אין וואָרט,
איידער צוויי דערנאָך.

בעסער צוויי מאָל פרעגען,
איידער אין מאָל בלאָנזען.

דאָס וואָרט אין מויל איז אַ האַר,
פֿון מויל—איז אַ נאַר.

דער וואָס זאָגט „אַלף“, מוז זאָגען „בֵּית“.

דער וואָס פרעגט, דער בלאַנדזעט גיט.

דער וואָס שווייגט מיינט אויך עפעס.

דער צונג איז אַנאָך-בֵּראַשׁ :
ער שפּרינגט פארן שכל.

דער צונג איז גיט אין גלות.

הער און זעה, קוק און שווייג .
וואָס פאַר אַ גוט מאָרגען, אזא גוט יאהר.

וואָס פאַר אַ שאַלָה אַזא תשובָה.

ווייפער האָבען ניין מאָס רייד.

זאָג גיט אַלץ, וואָס דו ווייסט ;
גלויב גיט אַלץ וואָס דו הערסט.

יערער ווערטעל האָט זיין ערטעל.

לייכט צו זאָגען, שווער צו טראָגען.

מיט אַ גוט וואָרט
פערקויפט מען שלעכטע סחורה.

מע קאָן אַ פרייעף לייענען, מע קאָן זינגען.

ניט אזוי גיך טהוט זיך, ווי עס רעדט זיך.

ס'איז ניטאָ קיין גלייכערס
ווי אַ קרומער לייטער,
און קיין קרומערס,
ווי אַ גלייכווערטעל.

עס וואָס גוט און וואַזיחל,
און האַלט דעם צונג אין מויל.

פון אַ וואָרט ווערט אַ קוואָרט.

פון א שפריכווארט
קאן מען זיך נישט בעהאלטען.

פון אַמֶר אַבִּי" איז נאך נישט קיין ראָיה.

פון וואָס מע רעדט קומט מען צום מוים.

פון זאָגען ווערט מען נישט מראָגען.

פון מעשיות
קאָכט מען קיין וועטשערע נישט.

פרעגען קאָסט קיין געלד נישט.

צוריק זיגן זאָגט מען נישט.

קיין תשובה איז אויף א תשובה.

ריידעלע יאק ריידעלע,
אַבי דאָברע מיינעלע.

ריידען איז זילבער, שווייגען איז גאלד.

שוועהרען איז עהרליך,
האלטען איז שווערליך.

די צייט.

א חיי-שעה הייסט אויך געלעבט.

א טאג מיט א נאכט—
א מעת-לעת פערבראכט.

אבי יאָהרען—צרות וועט זיין.

אפלייגען איז גוט נאָר קעז.

אויף מאַרגען זאל גאט זאָרגען

אז מע לעבט, דערלעבט מען.

אזוי ווי די צייטען, אזוי זיינען די לייטען.

אין פריידען—איז א יאָהר אַ מאָג;
אין ליידען—איז אַ מאָג אַ יאָהר.

אַנדערע צייטען, אַנדערע לייטען.

בעסער שפעט, איידער קיינמאל.

די צייט איז דער בעסטער רוֹפּאָ.

דער מַלְאָךְ הַמָּוֶת קוקט נישט אין לוח.

דער שְׂכָל קומט נאָךְ די יאָהרען.

וואָס עלטער איז קעלטער,

וואָס נייער איז געמרייער.

ווייניג יאָהרען, און פיעל צרות.

וועלן מיר לעבען, וועלען מיר זעהען.

זאָרגען און יאָהר מאַכען גראַ די האָר.

יעדער מאָרגען פריינגט זיינע זאָרגען.

מאָרגען, מאָרגען, נאָר ניט הייַט,
זאָגען אַלע פוילע לייַט.

יעדער טאָג האָט זיינע צרות.

מעהר געוואַרט, מעהר גענאַרט.

פון גרויס היילענים
קימט קיין גוטס ניט אַרױס.

פערשפעטיגט אַ שעה,
פערלאָרען אַ יאָהר.

צו יעדער אַלטע ליעד
קאָן מען צופאַסען אַ נייעם גגון.

שטאַרבּען, קנעלען, און חתונה האָבען.
פערשפעטיגט מען נישט.

שײַכל און חרָטה קומען תּמיד צו שפּעט.

אַ סוד.

אַ סוד גייהט נאָר אין הויזען.

אַ קליין שטעטל איז ווי אַ לאַנטערנע.

אָהן אַ סוד איז קיין מוֹל-בְּרָכָה.

„אַזגײַם לְכוּתֵּר“ :

אַ שטיוועל האָט אויך אַזייערען.

אין אַנאָפּענעם טעפּעל
שטעקט יעדער מזוי איהר קעפּעל.

הימעל און ערד האָבען געשוואָרען,
קיין פּערבאַרגענע זאָך זאָל נישט זיין.

וואָס ביי אַ נישטערען אויפֿן לונג,
איז ביי אַ שפּורען אויפֿן צונג.

וואָס דריי ווייסען איז קיין סוד נישט.

זאָל נאָר וויסען איינע
וועט שוין וויסען די שְׂכֵנָה.

עס וואָס גיט און וואַיהל,
און האַלט דעם צונג אין מזיל.

פאַר אַ נאָר איז נישטאָ קיין סוד.

פון חֵךְ - טאָר מען נישט אויסזאָגען.

קריג, מחלוקת.

אַ נַקְמָה:

דער טאַטע האָט די מאַמען געשלאָגען.

אַ שלעכטער שולן

איז בעסער ווי אַ גוטע קריג.

אַז גנבים שלאָגען זיך

קומט אַרויס די גנבה.

אַז די קעץ רייסען זיך,

פרייהען זיך די מייז.

אַז מע קריעגט זיך מיטן רב

מוז מען האַלטען מיטן בעדער.

אַז עס מאַהלט זיך אין מיהל

איז איז שטוב רוהיג און שטיל.

איבער אַ הון מיט אַ האָן
איז חרוב געוואָרען אַ שטאָדט.

ביי מאַג צום געט, ביי נאכט צום בעט.

בעסער די ערשטע קריג ווי די צווייטע.

וואו שְׁלוֹם, דאָרט איז בְּרָכָה.

צוויי קעץ אין איין זאַק
קענען קיין שְׁלוֹם נישט האַפּען.

נױטווענדיגקייט.

אַ ווייטאָג איז דאָס, און ליידען דאָרף מען.

אױף מצות און תּכריכים מוז זיין.

אַז מע האָט קיין גראַבען פינגער,
זאָל מען קיין פייג ניט ווייזען.

אַז מע האָט ניט קיין סוס,
גייהט מען צו פוס.

אַז מע קען ניט אַריבער, מוז מען אַרונטער.

אַז מע קען ניט פייסען,
זאָל מען די צייהן ניט ווייזען.

אַז מע קען ניט ווי מע וויל
מוזט מען ווי מע קען.

אַז מע קען נישט ווי מע וויל,
 מוז מען זיצען שטיל.

בעסער געבויגען, אידער צופראַכען.

די נשמה קען מען נישט אויסשפיייען.

וואָס מע קען נישט דערלאַנגען,
 זאל מען נישט פערלאַנגען.

ווער עס מוז, דער קען,
 אָבער ווער עס קען, מוז נישט.

מע זאל נישט געפרופט ווערען,
 צו וואָס מע קען געוואוינהט ווערען.

מע מוז זיך שמרעקען נאָך די עקען.

מדות און אייגענשאפטען

א בעריהמער איז גוט צו שלאָגען .

א געלער איז אַרמאי .

א חסר־ון : די פֿלֶה איז צו שיין .

א פֿיש זוכט . וואו טיעפער ;

א מענש—וואו בעסער .

א קארגער זופט יוֹדֿ מיט אַ גאָפּעל ,

און טרייסעלט נאָך אַב .

א קארגער צאָהלט טייער .

א שווייגעדיגער בעקומט צוויי חֲלָקִים .

אַ שעמעדיגער קען קיין לַמָּדָן נישט זיין.

אַז אַרְשֶׁע קוקט אין וואַסער, פֿאַר'ן די פיש.

אַז מע נישט דעם טיזוועל אַ האָר,
וויל ער גאָר.

אַז מע גייהט גלייך, פֿאַלט מען נישט.

אַז מע היט אָב פרעמדס,
קומט מען צו אייגענס.

אַז מע זוכט, געפינט מען.

אַז מע לעבט אָהן חֻשְׁבֹּן,
שטאַרבט מען אָהן ודוי.

אַז מע שעהמט זיך,
האַט מען קיין קינדער נישט.
אַלע לייענע ראָסטעט נישט.

אַנאַקשן איז ערגער ווי אַ קאַליעקע.

איינער האָט האָלט זייערמילך,
דער צווייטער—מפֿטיר.

די מלאַכּה דאַרף מען קענען,
און יוֹשֶׁר דאַרף מען האָבען.

דער וואָס לעבט פון האָפּנונג,
שטאַרבט פון הונגער.

וואו לייעבשאפט
דאַרט איז קיין איינגשאפט.

וואָס, — צו איז אונגעזונד.

וועגען שְׁנֵאת הָנֶם
איז תְּרוּב געוואָרען דער בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ.

ווער עס וויל ניט הערען,
דער וועט מוזען פיהלען.

טהאָן טאָר מען נישט, אָבטהאָן מעג מען.

טו אַהונד גומס, פילט ער נאָך.

טו נישט אַליין וואָס דו קענסט;
ווייז נישט אַליין וואָס דו האָסט.

זיי נישט צו זים:

מע זאָל דיר נישט אויפּעסען;
זיי נישט צו ביטער;
מע זאָל דיר נישט אויסשפּייען.

חאָן שוואַרץ, אַבי אַ גוט האַרץ.

טו וואָס געהער, און זאָל זיין וואָס עס וויל.

טרייב נישט דעם פּערד מיט געשריי
נאָר מיט האַפּער און היי.

יונגע שפּיעלער, אַלטע בעטלער.

יעדער משוגענער ווערט אים תמוז קלאָר.

יעדער עזשער האט זיין יושער.

פֿעם וַחֲמָה
מאַכט אַ מענשען פֿאַר אַ בִּהְמָה.

פֿעם מאַכט אַ קלוגען צום נאַר.

לעב און לאָז לעבען.

„מאַרגען, מאַרגען, נאָר נישט היינט“—
זאָגען אַלע פּוֹיִרֵע לייט.

מוט פערלאָרען—אַלץ פערלאָרען.

מיט צוויי בייצען שמייסט מען נישט.

נייע פריינד בעקומען,
אַלטע נישט פערגעסען.

נֶקְמָה אִיז אַ געשמאַקער ביסען .

נֶקְמָה אִיז אַ האַלבע נֶקְמָה .

עהרליך לעבען—שוועהרליך לעבען .

פֿאַר „אַמין“ קומט קיין פֿאַטש נישט .

פֿון קנָאָה קומט שְׁנָאָה .

פריהער וועגען און נאָכדעם וואַגען .

צו שײַן אִיז אַ מאָל אַ חֶסֶד־וֶן .

צוזאַמען געגאַנגען , צוזאַמען געהאַנגען .

ציבעלע-טרעהרען, ריהרען נישט די האַרץ .

קליינע עֶבְרוֹת פריינגען גרויסע גְזֵרוֹת .

רַב נאָמע האָט תָּמִיד תְּרָטָה .

רויַהע עס איך נישט ,
געקאכטע ליעב איך נישט ,
געפאַקטע וויל איך נישט .

שווערען איז עהרליך ,
האַלטען איז שוועהרליך .

ליעבע און פריינדשאפט .

אַ גוטען פריינד בעקומט מען אומזיסט ,
אַ שויןא מוז מען קויפען .

אויף אַ צוריסענע פריינדשאפט
קען מען קיין לאַטע נישט לייגען .

איין פריינד איז בעסער ווי צעהען קרובים .

אַלטע ליעבע ראָסטעט ניט.

אַלע הויקערס זיינען קרום,
נאָר דער „הויקער רינגל" איז גלייך.

בעסער אַ גוטער שוואַגער,
איידער אַ שלעכטער פריינד.

גוט-ברודערשאפט איז בעסער ווי ערשירות.

די ליעבע איז זיס,
נאָר זי איז גוט מיט פרויט.

וואו ליעבשאפט,
דאָרט איז קיין איינגשאפט.

וואו צוויי שלאָפען אויף איין קישען,
דאָרף זיך דער דריטער ניט מיטשען.

וואוהין די נאָדעל, אַהין דער פאָדזש.

הָתָן-פֶּלֶחַ הָאֵבֶען גלעזערנע אויגען.

נייע פריינד בעקומען .

אַלטע ניט פערגעסען .

פריינד פֿעט אַ נויט

גייהען צעהען אויף אַ לויט .

צוזאַמען געגאַנגען , צוזאַמען געהאַנגען .

קאַלטע הענד, וואַרעמע ליעבע .

שנאה.

א ברוגזער שראָפּט אַליין.

א גוטען פריינד בעקומט מען אומזיסט,
א שונא מוז מען קויפֿען.

א גאסע מויד איז א שונאת חנם.

א שטאך מאכט א לאך.

אויף א צוריסענע פריינדשאפט,
קען מען קיין לאַטע ניט לייגען.

אז מ'איז ברוגז אויפֿן חון,
זאגט מען ניט קיין אָמן.

איין גאט אויף אלע שונאים.

בעסער אַ גוטער שוֹנאַ ,
איידער אַ שלעכטער פריינד .

בעסער דער שוֹנאַ זאל זעהען מיין גליק,
איידער איך—זיין אונגליק .

וועגען שְׁנֵאת חֲנֻם
איז תְּרוּב געוואָרען דער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ .

פון קִנְיָה קומט שְׁנֵאָה .

פרעג ביים שוֹנַא אַנְעֵצָה
און טהו פערקעהרט .

תּוֹרָה, קֶענטניס.

אַ הונ וואָס קרייחט, און אַ אידענע
וואָס לערענט תּוֹרָה
איז ניט קיין גוטע סְחוּרָה.

אַ יודע שְׂאִינז יודע, איז אַ האַלבער יודע.

אַ מוכר סְפָרִים איז קיין לַמָּדָן,
אַ חֲלָפֶן איז קיין עוֹשֶׁר.

אַ סֵפֶר אָן אַ חֻקָּמָה
איז ווי אַ גוף אָן אַ נִשְׁמָה.

אַ שעמעדיגער קען קיין לַמָּדָן ניט זיין.

אַז מע וויל לערנען פֿסֶדֶר,
מוז מען גייהן אין חֶדֶר.

אייביג לעבען—אייביג לערנען.

די תורה האט קיין גרונד נישט.

וואו תורה, דארט איז חכמה.

ווען פרייהען זיך חדר-אינגלאך?—

ווען דער רבי זיצט שבעה.

לערען אייפן קול,

וועט בלייבען אויף אלע מאָל.

פון חדר מאָר מען נישט אויסזאָגען.

פון צופיעל תורה מוט וויי די קאָפּ.

פראַבירען גייהט איבער שמודירען.

תורה איז די בעסטע סחורה.

תורה—אין חומש; געזונד—אין שיסעל.

פֿבור שטאַלץ.

אַנאַרעמער מיוֹחם
איז געגליכען צו די שְׁבָרֵי-לוחות .

אַ קניפּ אין באַק
און די פֿאַרפּ זאָל בלייבען .

אַז מע האַלט זיך צו נידעריג,
טרעט יענער אויפֿן קאָפּ .

פּוֹשֶׁה מוט ווייה .

בעט אַ פֿאַרד צום מַנֵּן,
ווערט ער ביי זיך גרויס .

בעסער אַ ווייטאג אין האַרץ,
איידער אַ חֲרָפָה אין פֿגִּים .

בעסער אַ שאַנד אין פֿנים,
איידער אַ קריינק אין בויך.

דער וואָס גייהט אין שפּאַן,
דער בעקומט מיט'ן בייץ.

דער וואָס קומט נישט צו מיר,
קומט נישט צו מיר.

וואו דער חֶתֶן ויצט, דאָרט איז אויבען-אָן.

יחוס אויפן בית הַקְּבֻרֹת,
און אינדערהיים איז צרות.

יעדער האָן אויף זיין סמיעטניק.

פֿבֿוד וואַלגערט זיך אויפן מיסט,
ווער עס וויל נעהמט אומזיסט.

נאַרישקייט און שטאַלץ
וואַקסען אויף איין האַלץ.

ניט אלעמען בעט מען אויף חתונה.

פון ליידגע פעסער

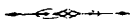
איז דער ליארעם גרעסער.

צופיעל פֿבֿוד איז אַ האַלבע שאַנד.

רַב מִשֶּׁה מעג, מאַשקע טאָר ניט.

שכל.

אויף אַ שיינעם איז גוט צו קוקען,
מיט אַ קלוגען איז גוט צו לעבען.

אז אַ נאָר וואַרפט אַ שטיין אין וואַסער,
קענען צעהן קלוגע ניט אַרויסנעהמען.

אחר המעשה איז יעדער אַ חכם.

איין נאר קען מעהר פרעגען
איידער צעהן קלוגע קענען ענטפערען.

אין חכמה, ואין תבונה,
פֿנגד אַ שלעכטע קארט.

בעסער מיט אַ קלוגען אין גיהנום,
איידער מיט אַ נאַר אין גן עדן.

בעסער מיט אַ קלוגען צו פערלירען,
איידער מיט אַ נאַר צו געפינען.

בעסער פון אַ קלוגען אַ פּאָץ,
איידער פון אַ נאַר אַ קוש.

גליק אָהן שִׁכָּל
איז אַ לעכערדיגע קעשענע.

געבאָרגטער שִׁכָּל מױג נישט.

דער מושל ראשון איז ארום הקודש.

דער צונג איז אַנאָן־בראַש:
ער שפּרינגט פאַר'ן שַׁבֿל .

דער שַׁבֿל קומט נאָך די יאָהרען

וואו מען דאַרף מוֹת, העלפט ניט קיין פּוֹת.

וואו תּוֹרָה, דאַרט איז חֲכָמָה .

•

וואָס מוֹיג די חֲכָמָה ,
אַז די נאַרישקייט גילט .

ווייבער האַבען לאַנגע האָר
און קורצען שַׁבֿל .

ווער עס פערשטייהט ניט אַזיפּין וואונק,
צו דעם נעהמט מען אַ שטעקעו .

פֿעס מאַכט אַ קלוגען צום נאַר .

מע בעגריסט נאך די קליידער ,
מע בעגלייט נאכן שכל .

פול אין קעפערע , פוסט אין טעפעלע .

פיעל שמייכל , און ווייניג שכל .

פרעג ניט ביים קלוגען ,
פרעג ביים געניטען .

צו גליק דארף מען קיין חכמה ניט .

נאַרישקייט.

אַ טױטען בעוויינט מען זיעבען טעג
אַ נאַר—דעם גאַנצען לעבען.

אַ נאַר, אַ נאַר—און שאַקעלט זיך.

אַ נאַר גיז אַ גזר.

אַ נאַר איז אַ גביא.

אַ נאַר איז אַ קאַלעקע אויף אלע גלידער.

אַ נאַר דאַרף קיין מְסֹר נישט האָבען.

אַ נאַר

ווייזט מען קיין האַלבע אַרבעט נישט.

אַ נאַר לאַכט דריי מאל.

אַ נאַרישע קאַפּ ווערט קיינמאל נישט גראָ.

אַ נאַרישקייט געדיינקט זיך.

אַ נאַרישקייט, ווען זי גילט,
בלייבט זי אויך אַ נאַרישקייט.

אַדם—אַ מענש, קאַטשקע, דרייה זיך!

אונטערן נאָז וואַקסט שוין,
און אין קאַפּ איז נאָך נישט פּערזייהט.

אַז אַ נאַר גייהט אין מאַרק,
פרייהען זיך די קרעמער.

אַז אַ נאַר וואַרפט אַ שטיין אין וואַסער
קענען צעהן קלוגע נישט אַרױסנעהמען.

אַז מען זייט אינדיקעס
וואַקסען אַױס נאַראַנים.

איין נאָר קען מעהר פרעגען ,
איידער צעהן קלוגע קעגען ענטפערען .

אַ פֿויער, קאָך איהם זיס און זויער,
בלויבט ער אַלץ אַ פֿויער .

אַ פרעמדער נאָר איז אַ געלעכטער,
אַנאייגענער—איז אַ שאַנד .

אַ פרעמדער נאָר איז: חא-חא-חא!
אַנאייגענער—איז: אָך-אָך-אָך!

בעסער מיט אַ קלוגען צו פערלירען,
איידער מיט אַ נאָר צו געפינען .

בעסער אַ וויציגער נאָר
איידער אַ נארישער וויץ .

בעסער מיט אַ קלוגען אין גיהנום,
איידער מיט אַ נאָר אין גן-עֶדֶן .

ביסטו אַ בַּהֲמָה, מֵאָ קײַ שְׂמִרָה.

בעסער פון אַ קלוגען אַ פֿאַן,
אידער פון אַ נאַר אַ קײַש.

גאַט זאָל הערען די נאַראַנים,
וואָלט די וועלט געהאַט אַנאַנדער פֿנים.

וואָס טױג די חֲכָמָה
אַז די גאַרשקײַט גילט.

ווען נאַרען וואָלטען נײַט עסען,
וואָלט ברויט געווען וואָלוועל.

ווער ס'איז אַ קינד ביז צוואַנציג,
בלײַבט אַ נאַר ביז הונדערט.

ווער ס'האַט נײַט אין קאַפּ,
מוז האָבען אין די פֿיס.

חֲזָנִים זײַנען נאַראַנים.

פֿעם וַחֲמָה
מאַכט אַ מענשען פאַר אַ בַּיִמָּה .

פֿעם מאַכט אַ קלוגען צום נאַר .

מיט אַ נאַר איז אַנאײַביגער צער .

מיט אַ נאַר
מאָר מען קיין קאַטאַוועס נישט טרייבען .

נאַר פֿלייבט נאַר, און מַקַּח פֿלייבט מַקַּח.

„נאַר פֿון פֿאַר אַרײַם!“—וואָס
איז מיין גראַשען קיין גראַשען נישט ?

נאַרישע הענד, בעשמירען טיש און ווענד.

נאַרען וואַקסען אָהן רעגען .

פֿאַר אַ נאַר איז נישטאָ קיין סוף .

נאַרשקייט און שטאַלץ
וואַקסען אויף איין האַלץ.

פאַר נאַראַנים איז נישט קיין תקנות.

רוף מיך נאָר און גיב מיר לעקאָד.

פויל הייט.

אַ פוילען איז גוט צו שיקען
נאָכן מלאַך-המֶוֹת.

אַ פוילער שְׁלִיחַ געפינט אַלע תּירוּצִים.

אַ פוילער שְׁלִיחַ צורייסט נאָר די שוּף.

אויף גאָט דאַרף מען האַפּען,
און אַליין אויף נישט שראַפּען.

אַז מען איז פויל, האָט מען נישט אין מזל.

אַרבעט פריינגוט פרויט, פוילעהייט—נױט.

פיי אַ פוילען

וואַקסט דער וועג אונטער די פיס.

גאָט שיקט נישט פון אויבען,

אַז מע ליגט אויפ'ן איווען.

גייה איך פאָוואָלע, זאָגט מען: איך קריך;

גייה איך געשווינד, צורייס איך די שיד.

געבראָטענע טייבעלעך

פליהען נישט אליין אין מזל.

געשלאָפען—איז נישט געלעבט.

דער וואָס זיצט פּאָפּוק יָדִים,

דער פערבלייבט אָהן מַכְנָסִים.

„מאָרגען, מאָרגען, נאָר ניט הייַט“,
זאָגען אַלע פּוילע לייט.

מעהר שלאָפען, איז ווייניגער לעפען.

אייגענליעבע עגאאיזם.

אַ הון איז גוט צו עסען זאלפֿענאַנד;
איך און די הון.

אַ וואָרים אין חריין מיינט
אַז קיין זיסערע זאך איז נישטאָ.

אַ שלעכטע שפּיל איז,
אַז איינער לאַכט און איינער וויינט.

אַזײַז אַ פרעמדער באָרד
איז גוט צו לערנען זיך גאָלען.

אױף פרעמדע אינדיקעס
איז גוט צו פייפען.

איין האַנד וואָשט די צווייטע.

אַזוי וויל איך, אַזוי הייס איך.

די וועלט איז פול מיט צרות,
נאָר יעדער פיהלט נאָר זיינע.

דער וואָס זיצט ביים בוך,
שרייבט זיך אָן אַ גוט יאָהר.

דער וואָס לויפט זיך אליין,
האַט שלעכטע שְׂכָנִים.

דער זאַטער גלויבט נישט דעם הונגעריגען.

ווען פרייהען זיך חֶדֶר-אינגלאַך?—
ווען דער רַבִּי זיצט שְׁבָעָה.

יעדער איז פֿאַר זיך
דער נעהענטסטער קרוב.

יעדען באַק געפעלט זיין גלעקעל.

יעדער בַּעַל דְּרֻשָּׁה דְּרֻשֵׁעַט פֿאַר זיך.

יעדער שיינקער לױבט זיין פיער.

מאַיאָווע קַרְחַת איז גוט
יענער זאָל זי האָבען.

פון אַ פרעמדער פעל
איז גוט פאַסען צו שניידען.

אַמֶּת און ליגען.

אַ מױבער האָט געהערט
ווי אַ שטומער האָט דערציילט,
אַז אַ בלינדער האָט געזעהען
ווי אַ קרומער האָט געטאַנצט.

אַ ליגנער מוז האָבען אַ גוטען זפֿרון.

אַ ליגען טאָר מען נישט זאָגען,
דעם אַמֶּת דאַרף מען נישט זאָגען.

אַמֶּת מיט ליגען צורײַבען,
ס'איז גאָר נישט געבליבען.

אַנאָמֶת מעג מען זאָגען
אויף אַנאייגענעם טאַטען.

אַ קאַטאַוועס איז אַ האַלבער אָמַת.

דער בעסטער ליגען איז דער אָמַת.

דער לוחַ טרעפט אויך אַ מאַל.

ווייניגער אַ וואָרט, אַבי דעם אָמַת.

זאַלץ און ברויט מעגסטו עסען,
און דעם אָמַת גיט פּערגעסען.

זיבען איז אַ ליגען.

א יחיד און א רבים.

א גרויסער עולם, און נישטא קיין מענש.

א פפֿרה א יחיד פאר א רבים.

א מנהג ברעכט א דין.

א קהל איז קיין גזלן נישט.

אז מע גייהט צווישען ליימען,
ווייס מען וואס עם טהוט זיך אינדערהיים.

אז מע וויל גאך טהאן ליימען,
ווארפט מען זיך אויף אלע זיימען.

אז מע זאגט "משוגע", גלויב.

אז מע קלינגט, איז א חגא.

איז עס קומט אויפן קהל אַ מַבָּה,
קומט אויפן יחיד אַ בלאַטער.

איז צוויי זאָגען. גשפּור.
דאַרף זיך דער דריטער לייגען שלאָפּען.

איין האַנד וואַשט די צווייטע.

איינער אין פעלד איז קיין העלד.

אַליין, איז די נשְׁמָה ריין.

אַלע יוֹנִים האָבען איין פֿנים.

אָן אַ קהָלֶּשע קליאַמקע
איז זיך גוט צו האַלטען.

אַנעוואָלם איז ניט קיין גוֹלָם.

די גאַנצע וועלט איז איין שטאָדט.

וואו פיעל קעכענס, איז דאָס עסען רויה.

וואו צוויי עסען, עסט אַ דריטער.

וואָס הערט זיך ביים ים?—מע האַפט פיש.

וואָס עס וועט זיין מיט פֿל ישראָל,
וועט זיין מיט רב' ישראָל.

וואָס פאַר אַ קהלה אַזא פֿרנס.

וואָס צו גאָט איז צו גאָט,
וואָס צו לייטען איז צו לייטען.

ווייניגער עולם—גרעסער די שמוחה.

ווען אַלע וואָלטען ציהען אויף איין זייט,
וואָלט זיך די וועלט איבערגעקעהרט.

זאָלען לייט לאַכען,
און מיר וועלען גוט מאַכען

יעדער שטאָרט האָט איהר משוגענעם.

ניין רבנים מאַכען קיין מַנֵּן נישט,
און צעהן שוסטער—יא.

פיעל הענד ברעכען מזיער און ווענט.

קָהל קריגט זיך
און דעם שמש שמייסט מען.

קרוכות'שאפט.

א ביזע שוויגער מרייבט צום גוט.

א גומען שווער איז שווער צו האַפּען.
א שלעכטען—איז שווער צו בעגראַפּען.

א גומער שלימוועג
איז א גומע וואָגענוועג:
א גומע מאַכטער איז א גומע שנור.

אַ ווייב שטעלט אויף די פיס
און ווארפט פון די פיס.

אַ נקמה:
דער מאמע האט די מאמען געשלאגן.

אַ רב אהן א רבצין איז א האלבע מעשה.

אַ שטיף-מוטער איז א שטאף-מוטער.

אַ שטיף-מוטער גיט דעם קינד
דאס ערשטע פון טיי
און דאס לעצטע פון קאווע.

אַ שוויגער מיט א שנור
פאָהרען גיט אויף איין פוהר.

אַ שנור און אנאידים זיינען א פאר שידים.

אז דאס קינד איז מויט
הערט אויף די קוואטערשאפט.

אַז דער מאַן איז אַרַב ,

איז די ווייב אַרַבצין .

~~~~~

אַז מ'האַט ליעב די ווייב ,

האַט מען ליעב איהר מ'שפּאַך .

~~~~~

איין פריינד איז בעסער ווי צעהן קרובים .

~~~~~

אַך , מיין ליעבער פאָטער ,

ווי ווערט מען דיר שוין פֿטור !

~~~~~

אַנאַמַת מעג מען זאָען

אַיף אַנאַייגענעם טאַטען .

~~~~~

בינד מיר אַיף אַלע פיער ,

נאָר וואָרף מיר צווישען מייניגע .

~~~~~

בעסער פערלירען אַ רייכען פאָטער ,

איידער אַנאַרעמע מומער .

די טאכטער שטראָפּט מען,
און די שנור מיינט מען.

וואו צוויי שלאָפּען אויף איין קישען.
דאַרף זיך דער דריטער ניט מישען.

זכות אבות איז ניט קיין קאטאָוועס.

האַץ אַ קרומע, פאַרט אַ מומע.

חתן-פֿלֶה האָבען גלעזערנע אויגען.

יעדער איז פֿאַר זיך
דער נאָהענטסטער קרוב.

פאָטער און מוטער
האָבען גלעזערנע אויגען.

קינדער.

אַ זעהן—ווי ער געראָט;
אַנאידים—ווי מע וויל.

אַ זעהן—נאָכין שוץ,
אַ מאַכטער—ביים לעבען.

אַ ציטעריג קינד;
פון זיבען קאם עלף געבליבען.

אַז מע האָט קינדער אין די וויגען,
דאַרף מען זיך מיט לייטען ניט קריגען

אַ בן-זקונים איז אַ פאַרשיגער יתום.

איידער דער מאַמע איז געפאַרען,
שטייט דער זעהן אויפן דאך.

בעסער האָס קינד זאל וויינען.
איידער דער פאָטער .

זיבען זיהן פריינגען אַ שמוהל אין גן-עדן;
זיבען טעכטער—אין גיהנום .

טהו אַ קינד גוטס! ....

מיינע שונאים זאלען האָבען
איין קינד און איין העמד .

קליינע קינדער לאָזען ניט שלאָפען.
גרויסע—לאָזען ניט לעבען .

קליינע קינדער—קליינע פריידען;
גרויסע קינדער—גרויסע ליידען .

ווייבער, מיידלאך

אַ ווייב שטעלט אויף די פיס,
און ווארפט פון די פיס.

אַ הונ וואס קרייחט,
און אַ אידענע וואס לערענט תורה
איז גיט קיין גוטע סחורה.

אַ כפרה די כהונה פאר אַ שיין פנים.

אַ מאוסע מזיד איז אַ שנאת־תנם.

אַ שיין פנים איז אַ האלבער גרן.

אַ מאוסע מיידעל דארף מען גיט קושען.

אַרב אָהן אַרבעצין איז אַ האלבע מעשה.

אויף דער מלכה גרין.
נעהמט מען אויף א מאל א גרויסען קאן.

אז מע זעהט נישט שוין די פלינדע,
איז רבקה די שווארצע שענער.

אז מע מאכט א מיידעל נישט חתונה,
מאכט זי זיך אליין חתונה.

אלע פלוצ זיינען שיין,
אלע מתים זיינען פרום.

בעסער א יונגע אלמנה,
איידער אנאלטע מזיד.

זויבער האבען לאנגע האר
און קורצען שכל.

זויבער האבען ניין מאס רייד.

וויינען און לאכען
איז ביי ווייבער לייכטע זאכען.

זאל נאָר וויסען איינע,
וועט שוין וויסען די שפּיגל.

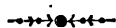
פון אנאָלעטער מזיד, ווערט אַ יונג ווייבעל.

קוק אויף דער מיידעל,
און נישט אויף איהר קליידעל.

קיין מאוסע פּלח
איז נישטאָ אויף דער וועלט.

ש ד ו ך .

אַ אידישע מאַכטער טאָר מען נישט ניימען.

אַ חסרון : די פֿלֶה איז צו-שיין .

אַ פֿפֿרֶה די פֿהונג פֿאַר אַ שיין פֿנים .

אַ שדוך איז ווי אַ לייטער :
אַז מע שטעלט איהם קרום ,
קריכט מען אַרויף .

אַ שיין פֿנים איז אַ האַלב גרן .

אזים פֿלֶה, ווייטער אַ מויד .

אויף אַלע פֿלות רעהט די שכינה .

אויף דער מלכה גרין
נעהמט מען אויף א מאל א גרויסען קאן.

אז מע מאכט א מיידעל ניט חתונה.
מאכט זי זיך אליין חתונה.

אז עס קומט דער בעשערטער,
ווערט עס אין צוויי ווערטער.

אז שדכנים שלאגען זיך
צוגייהט דער שדוך.

אלע פלוצ זיינען שיין;
אלע מתים זיינען פרום.

בעסער א יונגע אלמנה
איידער א גאלטע מויד.

בעסער פיער אין פריידען
איידער צוויי אין ליידען.

בעסער צו רייסען פאפיר
איידער פארמעט.

גאט זיצט אויבען, און פארט אונטען.

דער גרן איז א וועק אויף שדכנות.

וואו דער קותן זיצט, דארט איז אויבען-אן.

יעדער טעפעל געפינט זיין דעקעל.

ירושלם און גרן-געלד האבען קיין מזל ניט.

גרן און ירושלה
זיינען מיטן טייוועל בכתבותא.

ניט קיין מזומנים, ניט קיין שיין פנים.

ניט קיין תורה ניט קיין סחורה.

פון אנאלטער מזיד ווערט א יונג ווייפעל.

פון געלד וועגען

גייהט זיך קיין שוויץ נישט פאנאנדער.

פון דער חופה צו דער סעודה:
האלט זיך, האלט זיך מיט דער דודע

קוק אויף דער מיידעל
און נישט אויף איהר קליידעל.

קיין מאַסע פֿלֶה
איז נישט אויף דער וועלט.

מזל, גליק

א שְׁלִים־מֶזֶל קומט אויך א מאַל צו נויַן .

אַהן א שְׁלִים־מֶזֶל ווערט מען גיט רייַד .

אַז אַלְיָהוּ הַנָּבִיא איז דער פֿעל עַנְאָה
פֿאַהרט מען גוט .

אַז גאַט גיט פֿרויַט, גיבען מענשען פֿוטער .

אַז גאַט וויל , איז אַלְיָהוּ הַנָּבִיא מִסְכִּים .

אַז דער מֶזֶל גייהט, קעלפט זיך דער אָקס .

גאַט גיט די קעלט נאָך די קליידער .

אין א גוטער שְׁעָה צו ריידען ,

אין אַ בייזער—צו שווייגען .

גליק איז נישט יחוס; ער קומט נישט פֿירושט.

גליק אָהן שׂכָּל איז אַ לעכערדיגער זאַק.

די תּפֿלָה גייהט אַרויף,
און די בִּרְכָה קומט אַראָפּ.

דעם רָשָׁע גייהט אויף דער וועלט;
דעם צַדִּיק—אויף יענער וועלט.

וואָס בעשערט, דאָס בעוועהרט.

וועמען—א ביין אין האַנד,
וועמען—א יאָך אויפֿן האַלז.

וועמען גאָט וויל דערקוויקען,
קענען מענשען נישט דערשטיקען.

וועמען—צו פֿרויט, וועמען צו—טויט.

ווער עם בױט און ווער עם וואױהנט .

יעדענס מַעֲרָכָה איז פון גאָטס הַשְׁגָּחָה .

מעחר גײ, מעחר מֶזֶל .

פון גליק צום אומגליק איז אַ שפּאַן;
פון אומגליק צום גליק איז אַ מייל .

פיעל שפיערען און איינער געווינט .

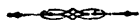
צו גליק דאַרף מען קיין חֶכְמָה ניט.

צום שְׁלִים מֶזֶל דאַרף מען אויף האַבען מֶזֶל .

קיינער ווייס ניט, וועמעס מאָרגען איז .

אומגליק, שְׁלִים-מֶזֶל.

אַ יתום—שלאָג : אייב ער איז ניט ווערט,
וועט ער ווערט זיין .

אַ שְׁלִים-מֶזֶל פֿאַלט אויפֿן רוקען
און צוֹשלאָגט דעם נאָז .

אַ שְׁלִים-מֶזֶל קומט אויף אַ מאָל צו גוין .

אויף וואָס ער גיט זיך אַ שטעל ,
ווערט פון דעם אַ תּל .

אז גאָט וויל, שיכט אַ פּעזים .

אז גאָט מאַכט נאָם,
מאַכט ער ווידער מרוקען .

צו דער שְׁלִים-מִזֵּל וויל,
מאכט: קמין אַלף-פֶּע.

איבערין באָרד גערונען,
דעם מִזֵּל נישט געפונען.

אין חֲכָמָה וְאֵין תְּבוּנָה
בְּנֶגֶד אַ שְׁלֵעֲכַמֶּע קאַרט.

אין מיטען טאַנץ פֿלאַצט די סטרונע.

אַלע ״חֶם-וְשָׁלוֹם״ זיינען מעגליך.

אַהן אַ שְׁלִים-מִזֵּל ווערט מען נישט רייך.

גאָט איז אַ פּאַטער: אזער נישט נישט אַ מִכָּה,
נישט ער אַ פּלאַטער.

גאָט לֵאזט זינקען, אָבער נישט ערטרינקען.
גאָט שיקט-צו די רְפוּאָה פֿאַר דער מִכָּה.

געקומען נאך ירושלה
און מוז גאר צאחלען קבורה געלד.

דעם רשע גייהט אויף דער וועלט;
דעם צדיק—אויף יענער וועלט.

דער ברויט פאלט שטענדיג
מיט די פוטער אראפ.

דער שלים-מולניק
האט תמיד פרעטענזיעס צו גאט.

וואו עס פאלט א שטיין,
מרעפט ער מיך אליין.
וואס בעשערט, דאס בעוועהרט.

וועמען א בייץ אין האנד;
וועמען א יאך אויפן האלז.

וועמען צו ברויט, וועמען צו טומ.

ווען פרייהט זיך אַ הויקער?—
ווען ער זעהט דעם צווייטען.

ווער עס בױט, און ווער עס וואױהנט.

יעדענס מײַנענדיג איז פון גאטס השגחה.

נאָכין שלים-מױל
דאָרף מען קיין שױלח נישט שיקען.

פון גליק צום אומגליק איז אַ שפּאַן;
פון אומגליק צום גליק—אַ מייל.

צום שטים-מױל דאָרף מען אויף האַפּען מױל.

קיינער ווייס נישט וועמענס מאָרגען איז.

צָרוֹת.

א ווייטאָג איז דאָס, און ליידען מוז מען.

אָבי יאָהרען: צָרוֹת וועט זיין.

אויסגעוואַנדערט אלע לענדער,
און געקומען אַהיים אָהן העמדער.

אַז עס ווערט נישט בעסער,
ווערט מײַלאַ ערגער.

איבערגעקומענע צָרוֹת
איז גוט צו דערמאָנען.

איינע קלאָגט, וואָס די פערעל איז שימער;
די צווייטע קלאָגט,
וואָס די פערעל גרייץ איז שימער.

איינעם דאכט זיך;
אז ביים צווייטען לאכט זיך.

איינער וויל לעבען און קאן נישט,
דער צווייטער קאן לעבען און וויל נישט.

אין פריידען איז אַ יאָהר אַ טאָג;
אין ליידען איז אַ טאָג אַ יאָהר.

אָנגעשפּורט פון צרות,
אויסגעניכטערט פון טרעהרען.

ביז עס וועט קומען די נַחֲמָה.
קען אויסגיין די נִשְׁמָה.

גאט איז אַ פאַטער, אַז ער גיט נישט אַ מַכָּה.
נישט ער אַ בלאָטער.

גאט לעבט און מיר מאַטערען זיך.

די וועלט איז פול מיט צרות;
נאָר יעדערער פילחט נאָר זיינע.

דער אַקס איז געוואוינהט צום חלף.

דער פֿנים איז אַ מאָס.

וואו אַ „ניתי“, דאָרט איז אַ צרה.

וואו האָט אַ הונד אַ הויז ? !

וואָס האָט צום פֿנים,
וואָס אין האַרצען טהוט זיך ?

ווי מע לייגט דעם קראַנקען,
טהוט איהם אַלץ ווייז.

ווייניג יאָהרען און פיעל צרות.

זאָרגען און יאָהר, מאַכט גראָ די האָר.

יחוס אויפן בית הקברות
און אינדערהיים איז צרות.

יעדער איינער טראגט זיין פעקעל.

יעדער טאג האט זיינע צרות.

לייבט צו זאגען, שווער צו טראגען.

מע דערקענט נאך די באקען,
ווי די ציינער קנאקען.

מע זאל נישט געפרופט ווערען
צו וואס מע קען געוואוינהט ווערען.

נאך א שרפה ווערט מען רייף.

נישט יעדער וואס זינגט איז פרייהליך.

פאר נישט עסט מען ווייס-ברויט.

פערעל אויפן האלדז,
שטיינער אויפן הארצען.

פון תענוג לעבט מען נישט,
פון צרות שטארבט מען נישט.

פריינד, בעת אַ נויט,
גייהען צעהן אויף אַ לויט.

צרות טרייבען צום בית הקברות.

צרות לייגען זיך צום ערשט אויפן פנים.

קיינער ווייס נישט וועמען דער שוך קוועצט.

שיט נישט קיין זאלץ אויף די וואונדען.

דער טויט.

א טויטען פיהרט מען נישט צוריק
פון בית עֶלְמִין.

א יונגער קען שטארבען,
אנאלטער מוז שטארבען.

אויפ'ן גוטען אָרט
נישט מען יעדען א גוט וואָרט.

אז מע דערמאָהנט זיך אָן טויט,
איז מען נישט זיכער מיט'ן לעבען.

אז מע שטארבט זאלצט מען נישט איין.
נאָר מע בעגראָבט.

געשטאַרבּען, בעגראָבּען, —
אָראָב פון מאַרק.

די גאנצע וועלט איז אַ חלום . .
(און דער מױט איז דער פֿתרון).

דער מלאך־הַמָּוֶת
האָט שטענדיג אַנאָיסרייד .

דער מלאך־הַמָּוֶת זאָרגט ניט ,
אױב דער מױטער האָט פֿכֿריכים .

דער מלאך־הַמָּוֶת קוקט ניט אין לוח .

דער מלאך־הַמָּוֶת שעכט
און בלייבט גערעכט .

דער מענש איז געגליכען צו אַ שניידער:
אַ שניידער שטאַרבט
און אַ מענש שטאַרבט אױך .

וואָס די ערד דעקט צו
מוז פֿערגעסען ווערען .

זיכער איז מען נאָר מיטן טויט.

מיטן שטאַרבן פֿגעראַכט מען זיך נאָר.

מע וויינט מעהר אויף „מי יחיה“
ווי אויף „מי ימות“.

מע זאָל נישט דערלעבען צו שטאַרבן.

נאָכן טויט העלפט קיין תשובה נישט.

פֿערזאָרג דעם לעבען,
און גריינק דעם טויט.

צרות טרייבען צום בית הקברות.

תּכריכים האָבען נישט קיין קעשענעם.

פון תענוג לעבט מען נישט ,
פון צרות שטארבט מען נישט .

פון צוויי מוילען איז נישט צו ליידען ,
און איינעם איז נישט צו מיידען

פון וואס מע רעדט, קומט מען צום מוילען.

